

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895 >>>

7

TEMA MESECA

Problematika plezališč

INTERVJU

Matjaž Deržaj

Z NAMI NA POT

Kepa
Viš

PRILOGA

Vodnik: Kamniška Bistrica

120 let

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

julij 2013

3,40 EUR

9 1846 3408 7

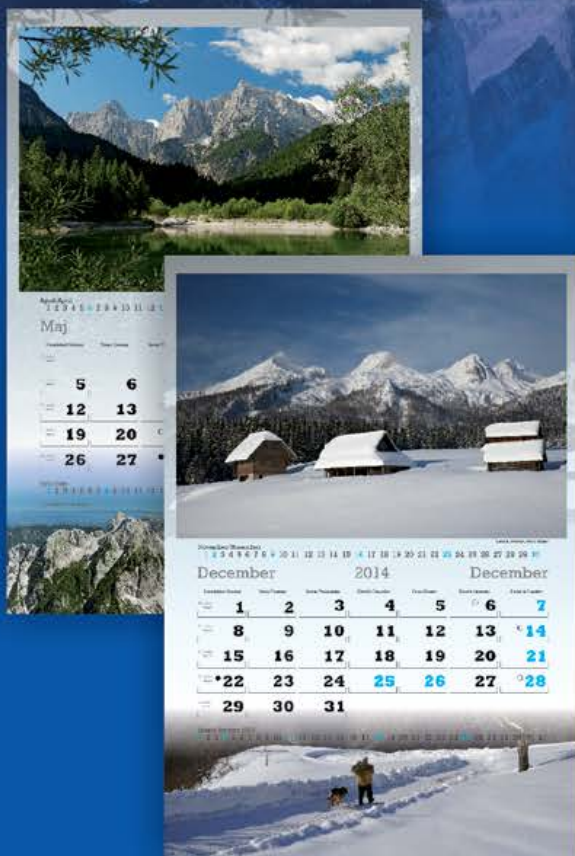
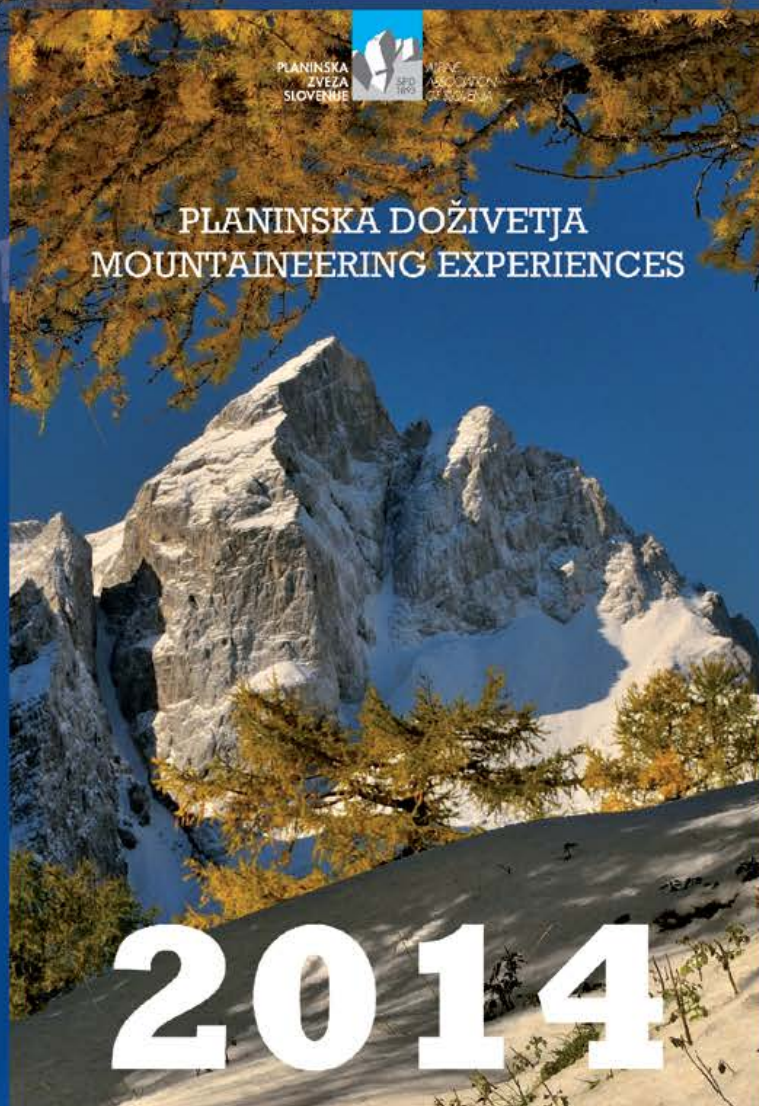

KOLENDAR

**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE**
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Dvorakova 9
SI-1000 Ljubljana
p. p. 214
www.pzs.si

PLANINSKA DOŽIVETJA MOUNTAINEERING EXPERIENCES

**Naročila sprejemamo
po e-pošti:**

koledar@pzs.si

in brezplačni tel. številki:

080 18 93

(24 ur na dan, vse dni v letu).

V koledarju Planinska doživetja 2014 so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2014. Koledarski del je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kvalitetnem papirju in vezan s srebrno špiralo. Format koledarja: 33 cm x 48 cm. Možnost dotiska na pasici, višine 5 cm.

Cena z DDV: 3,90 €.

Ni vezalk! Pa menda ja ne?

Marjan Bradeško

Pred nedavnim sem se pogovarjal z županom občine Malta v istoimenski avstrijski dolini, ob vznožju najvišjega koroškega slapu Fallbach. Ob slapu je tudi težka ferata, za katero je zaslužen prav omenjeni župan. Beseda je nanesa na ljudi, ki se preprosto zapodijo v steno ... in potem se zatakne. Govorili smo o tem, kako danes gorniki odidejo na pot brez potrebnih priprav, ne vzamejo ne zemljevida ne vodnika, še za pot se ne pozanimajo vnaprej. Saj bodo kasneje v steni ali kje drugje na gori opis prebrali kar s pametnega telefona. In potem plezajo, pogledujejo na napravico (morda so doma celo poskenirali opis iz vodnička), povečujejo sliko in črke (sonce vendar tako močno sije na zaslonček), pa gredo v naslednji raztežaj, do naslednjega razcepa, pa spet pogledajo ... in mrk! Zmanjka baterije. V nahrbtniku ni ničesar, tudi tistih dveh pomečkanih listov papirja s kopijo opisa poti ali smeri, ki smo jih nekoč imeli s seboj, ni.

Župan je v pogovoru rekel: "Naslednje, kar vprašajo, je: Kje je helikopter?"

Res, prav značilno obnašanje za današnji čas, "čas odnehanj". Hitra, slaba priprava, če sploh je, z mislijo: saj – bomo že sproti. In ob prvi težavi: odnehajmo, pokličimo helikopter.

Dobra priprava, se ve, je pol uspeha. Še posebej to velja za obiskovanje gora. Pa se ne nanaša le na telesno in psihično pripravo, ampak na povsem "operativno" pripravo. Kaj bo v nahrbtniku, kakšno opremo bomo imeli s seboj, kje bomo jedli in pili, predvsem pa – kje bomo hodili? Nekaj branja vodnikov, dober pregled zemljevida, razmišljanje o napornosti poti, o njenih možnih različicah, o umiku, če grozi slabo vreme ali se kako drugače zatakne. Si je mar tako težko vzeti nekaj časa za dobro pripravo? Je tako težko izpisati ali prekopirati nekaj strani? Vzeti vodnik in zemljevid s seboj? Čeprav tudi sam zadnja leta na potovanjih uporabljam satelitsko navigacijo, imam v avtu vedno tudi zemljevid, za določene cilje si kaj izpišem, natisnem - in imam s seboj. Če sredi deževne noči odpove GPS, sem res lahko kar v stiski.

Kaj pomeni zanašati se na to, da kar nekako bo, sem nekoč izkusil na lastni koži, natančneje, na nogah. Ob čiščenju planinske obutve sem po navadi vezalke potegnili ven in jih dal v čevlje. In potem čevlje vrgel v avto, vezalke pa ponovno vdelaše v gorah, na začetku hoje. Vedno je delovalo. Enkrat pač ne. Ko sem na začetku doline Voje vzel čevlje iz avta, vezalk ni bilo. Očitno so mi doma padle ven. Ha, bom pa iz nahrbtnika potegnili rezervno vrvico, ki sem jo vedno nosil v pokrovu. Žal sem imel drug nahrbtnik. Torej, kaj zdaj? V avtu sem našel 30 centimetrov vrvico in jo pre-rezal na pol, tako da sem vsak čevljev zavezal samo na vrhu. Nekako bom prišel do Planine pri Jezeru, tam bodo gotovo imeli obilje vrvic. Figo. Po treh urah čudne hoje so v vsej koči našli le dva kratka konca. Toliko da sem čevlje nekoliko učvrstil še na nartu ... Lahko si mislite, da je bila tridnevna tura potem zelo čudna, da sem moral spustiti nekaj vrhov, da sem napol drsal po poti ... Če bi le prej doma vse pregledal!

Kako sem že rekel? Čas "odnehanja"? Nikar ne odnehajte takoj. Predvsem ne že pri pripravah. Bodite malo trmasti. Dobra priprava na turo se bo gotovo obrestovala. In zaradi nje tudi na turi ne boste tako hitro odnehali – pravzaprav, če gre vse dobro, boste zadovoljni dosegli cilj. Srečno na poletnih poteh!

UVODNIK

1 Ni vezalk! Pa menda ja ne?

Marjan Bradeško

PROBLEMATIKA PLEZALIŠČ

5 Manj govorjenja, več akcije

Kaj bo rešilo naša plezališča?

Mateja Pate

PROBLEMATIKA PLEZALIŠČ

8 Ureditev stanja je naloga mnogih

O težavah v Ospu iz prve roke

Tina Leskošek

PROBLEMATIKA PLEZALIŠČ

10 Primer uspešnega reševanja težav

Kako je nastalo in obstalo plezališče Kotečnik

Albin Simonič

PROBLEMATIKA PLEZALIŠČ

12 Ogrožena vrsta?

Kako se s tem spopadajo v tujini

Martina Čufar Potard

INTERVJU

14 Ko začneš ceniti življenje, postaneš bolj previden

Pogovor z Matjažem Deržajem

Andrej Rigler

PLANINSKA ZGODOVINA

17 Stoletnica rojstva dveh zaslužnih mož

Vlasto Kopač in Tine Orel

Elizabeta Gradnik

ZA VSE LETNE ČASE

20 Soteska slapov

Pekel pri Borovnici

Gorazd Gorišek

BREZPOTJA

24 Iskanje prehoda na Petelin čez Mravljincev rob

Zelo zahteven vzpon na Rzenik

Stane Škrjanec

120 let SPD/PZS

26 Dan slovenskih planinskih doživetij

Praznovanje jubileja v Kamniški Bistrici

Zdenka Mihelič

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si.

Z NAMI NA POT

28 Kraljična zahodnih Karavank

Kepa

Mojca Stritar

Z NAMI NA POT

41 Mons Fortis

Viš/Jôf Fuart

Andrej Mašera

POT ALPINISTA

46 Od Triglava do Himalaje

Iz mojih spominov

Pavel Dimitrov

DOŽIVETJA

50 Ovčarka pod Rinkami

Reševanje izgubljene kosmatinke

Jana Vogelnic Kranjc

NEZNANA JAPONSKA

52 Konichiva!

Potepanje po japonskih gorah

Tomaž Marolt

VREMENSKE STOPINJE IN OPRIMKI

54 Občasno preveč snega in ves čas premalo sonca

Vreme in razmere v gorah v meteorološki pomladi 2013

Miha Pavšek in Miha Demšar

Nabojs, Viš in Koštrunove špice se mogočno
dvigajo nad Špranjo. Foto: Miran Hladnik

planinski VESTNIK
REVILJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
113. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:

Gorazd Gorišek, Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve
izdajatelja ni dovoljeno.

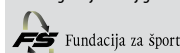
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane
A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva
meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova
navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in
Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Bo za užitke v skali po novem treba plačati?
Foto: Anže Čokl

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji
objavljenih opisov poti, ki praviloma
vključujejo opozorila na nevarnosti in možne
pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis
vedno subjektiven, poleg tega se objektivne
težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva
v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in
Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe
ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Z NAMI NA POT - OPISI TUR

- 33 Kepa, iz Mlince
- 33 Kepa, iz Belce
- 35 Kepa/Mittagskogel,
od kočee Bertahütte
- 35 Kepa/Mittagskogel, po
severovzhodnem grebenu
- 37 Viš/Jôf Fuart,
običajni pristop
- 37 Viš/Jôf Fuart, po Poti
Anite Goitan
- 39 Viš/Jôf Fuart,
po severovzhodni debri
- 39 Divja koza/Cima
di Riofreddo,
običajni pristop

DOBRO JE VEDETI

**57 Navdušenje nad
plezanjem že, kaj pa
znanje prve pomoči?**

Raziskava o znanju PP med
alpinisti in športnimi plezalci
Eva Dolenc, Damjan Slabe

MLADI

60 Planinski krst

Razmišljanje
Ambrož Kvartič

NARAVOVARSTVO

**62 Izginjajoči zaklad
naših gora**

Dnevni metulji
Rudi Verovnik

VARSTVO NARAVE

**64 Kostanj ponovno
ogrožen**

Širjenje kostanjeve šiškarice
Dušan Klenovšek

VARSTVO NARAVE

65 Lepi čevlji

Andrej Arih

66 NOVICE IZ VERTIKALE

69 NOVICE IZ TUJINE

70 PISMA BRALCEV

70 LITERATURA

70 PLANINSKA ORGANIZACIJA

72 TNP

Manj govorjenja, več akcije

Kaj bo rešilo naša plezališča?

Plezanje na Slovenskem ima dolgo tradicijo. Z gorami je naš narod povezan tako rekoč od vedno, plezanje v plezalnih vrtcih, kot smo nekoč imenovali plezališča, pa se je pojavilo, ko so alpinisti ugotovili, da za dvig težavnosti vzponov v gorah ni dovolj le nizanje smeri v stenah visokogorja, temveč je za to potreben načrten in sistematičen trening, za kar je bilo nižje skalovje v okolici mest in vasi kot naročeno.

Intenzivneje so se plezališča začela razvijati v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je prostoplezalna miselnost pljusknila tudi na sončno stran Alp, pravi razcvet pa doživljajo zadnjih 15 let; v tem času je potekalo preopremljanje starih plezališč, nastala pa so tudi številna nova. V zadnjih letih je športno plezanje izjemno priljubljen šport, danes tako rekoč pleza že vsak, ki "da kaj nase". To je s stališča javnega zdravja sicer spodbuden podatek, hkrati pa množičnost s seboj prinaša nekatere težave, ki jih bomo morali čim prej rešiti, če želimo ohraniti športno-plezalne bisere v naši deželi. Težave, o katerih v zadnjem času bolj na glas govorijo v Ospu, seveda niso od včeraj, zaradi povečanega obiska pa so očitno presegle mejo tolerance lokalnega prebivalstva in kličejo po sistemski ureditvi problematike. Nesoglasja med plezalci in lokalnim prebivalstvom so obstajala tudi v preteklosti; spomnimo se zaprtja plezališča Podpeč pred skoraj 15 leti, nesoglasij zaradi parkiranja v Kotečniku in Turncu, pa debat z ornitologi zaradi prepovedi plezanja v stenah Kraškega roba. Pri tem Slovenija ni nobena izjema. Konflikti interesov se dogajajo povsod, kjer je plezanje razvito, razlike pa so v uspešnosti reševanja težav. Po odgovorih plezalskih kolegov iz Evrope sodeč, je teža reševanja težav na določenem področju po večini na lokalni plezalni skupnosti, ključ do uspeha pa je spoštovanje, sodelovanje in

izobraževanje, kar poudarja tudi Access Fund,¹ ameriška organizacija, katere poslanstvo je skrb, da ostajajo plezališča v ZDA odprta in plezalno okolje ohranjeno. Na spletni strani omenjenega sklada lahko najdemo marsikakšen nasvet, ki bi lahko bil koristen ne le v teoriji, temveč tudi v praksi. In čeprav bomo v tokratni temi meseca navkljub udarnemu naslovu ostali bolj ali manj pri teoriji, upamo, da bomo z opozarjanjem na težave morda le premaknili kakšno kolesce, ki bo pripomoglo k ohranitvi plezališč in ravnovesju med obiskovalci in domačini.

Kje smo in kam plujemo?

Za komentar o trenutnem dogajanju in stanju pri nas smo prosili tri odlične poznavalce naših in tujih plezališč. Janez Skok je s stanjem v plezališčih seznanjen že po službeni dolžnosti, saj je urednik Sidartinega športno-plezalnega vodnika po slovenskih plezališčih. Betka Galičič je dolgoletna neutrudna (pre)opremljevalka smeri v naših plezališčih, Borut Kavzar, do pred kratkim načelnik Komisije za športno plezanje (KŠP), pa je selektor slovenske mladinske plezalne reprezentance.

V Sloveniji smo se v preteklosti že srečevali s težavami pri obisku plezališč, spomnimo se npr. Podpeči, Kotečnika, zdaj je na tapeti Osp. Kakšne so vaše izkušnje iz naših plezališč?

Janez Skok: Plezam 35 let. Razen omenjenih primerov in zaprtja

Besedilo: Mateja Pate

parkirišča pod Turncem za pohodnike in plezalce so moje izkušnje dobre. Nekakšno normalno stanje je, da so domačini indiferentni ali plezanje odobravajo. Vsi dosednji maloštevilni spori so nastali, ko je število plezalcev ali pohodnikov presegló neko mejo "neopaznosti".

Betka Galičič: Mislim, da je ključna lokalna skupnost, ne posamezniki (ne domačini, še manj plezalci). Zadeve je treba urediti celostno in tako jih lahko uredi le pristojna institucija. Povsod bi imeli turizem, turistov pa nikjer. K sreči so se zadeve v Kotečniku uredile, druga plezališča na celini pa so dovolj majhna, da problemi, če so, ne eskalirajo. V Ospu pa je največje in svetovno znano plezališče, edino primerno za zimsko obdobje, zato je obiskovalcev čez celo leto (pre)več. V primeru Ospa občina reagira prepočasi in če se temu pridružijo še ljudje, skregani z vsako ekonomsko logiko in med seboj, je tako, kot je. Ne razumem jih, denar jim leži pred nosom, pa ga nočejo pobrati. Povsod raste grmovje, trave skoraj nihče ne kosi več, pa ne morejo urediti enega samega navadnega parkirišča (pri tem, da jim je vsa plezališča uredila KŠP). Posredovati bi morala občina – urediti infrastrukturo in zagotoviti krajanom nemoteče življenje ter preprečiti spanje na črno in s tem nepotrebno onesnaževanje narave in pojave, kot je npr. pomivanje posode na pokopališču. Pred časom sem bila zvečer nekajkrat v Črnem Kalu in bila sem prav presenečena, da toliko plezalcev (predvsem tujcev) kampira na parkirišču in v bližnji okolici. Samo trikrat bi se pripeljala policija in pobrala kazni, pa bi na vseh forumih pisalo, da spanje na črno v Sloveniji ni več mogoče. Tako pa nič, le Črnokalci so slabe volje. Kar se tiče obiskovanja plezališč v tujini, so povsod, kjer sem bila, zadeve zgledno urejene, uredila jih je lokalna skupnost in plezalci so zaželeni.

Borut Kavzar: Slovenija je površinsko majhno ozemlje in zato je vsaka navratana skala velika pridobitev za ljubitelje naravnih plezališč. Vsako zaprto

Stene Kraškega roba so vedno bolj oblegane.

Foto: Miha Pavšek

¹ Sklad za dostope.

Betka Galičič

Borut Kavzar

Janez Skok

plezališče je za nas velika izguba. Plezalci so načeloma čisto lepo vzgojeni in skrbijo za naravo. Problem nastane, ko se pojavijo posamezniki, ki mečejo slabo luč na celotno skupnost.

Se vam zdi, da so "balkanske" navade, ki so bile plezalcem očitane v prispevku na spletišču Gore-ljudje, res naša specifična in vzrok za težave? So tuji plezalci bolj lepih manir? Smo pri nas res razvajeni, ker dobimo vse zastonj?

Janez Skok: To je poenostavljanje in posploševanje. Plezanje je povsod po svetu praviloma zastonj, podobno velja za parkiranje. Edina sprejemljiva plačljiva opcija, ki bi jo podprl, je plačljivo parkirišče, če res ni druge možnosti. Kot veteran, ki imam možnost primerjati stanje v plezališčih s tistim pred dobrimi dvajsetimi leti, opažam, da so današnji plezalci iz povsem "drugega filma", kot smo bili mi, ki smo izhajali iz gorniško-alpinistične tradicije ali družin. Videti je, kot da danes plezajo vsi. Ne glede na to so plezališča in dostopi do njih danes bolj čisti kot nekoč, kar bi pripisal vsesplošnemu dvigu ozaveščenosti obiskovalcev narave. Slovenski plezalci in obiskovalci so zelo podobni tem, ki jih srečujem v tujini.

Betka Galičič: Do neke mere so "balkanske" navade res vzrok za težave, ampak tako je na vseh področjih življenja in nimam občutka, da je pri plezalcih ta odstotek bistveno večji. Problem je kvečjemu, da sami nimamo možnosti odstraniti jih s prizorišča, da ne bi še naprej povzročali težav. Ampak tudi na to bi občina z uvedbo redarstva lahko vplivala. Tako

pa še opozorilnih tabel ne more nihče postaviti in tujci, ki pač ne vedo, kaj bi, parkirajo vsepovsod.

Drugače mislim, da v tujini plezalci niso nič bolj lepih manir, samo tam se točno ve, kaj se sme in kaj ne, pri nas je pa tako, kot je, in tako stanje je najlažje izkoriščati sebi v prid.

Do neke mere je res tudi še zakoninjeno mnenje, da so plezališča zastonj, ampak opažam, da se tudi to spreminja in mnogi bi bili pripravljene plačati, samo da bi lahko plezali. Spet pa bi bilo najbolj pošteno ponuditi izbiro – kdor noče plačati, naj npr. parkira pod viaduktom in pride peš, kdor noče hoditi peš, naj plača parkirišče sredi vasi.

Borut Kavzar: Avtor prispevka je imel po svoje prav. Verjetno *vikend okupiranje* Ospa res ni več vzdržno, povrh vsega si parkiranje vsak razlaga po svoje. Spremljevalna infrastruktura tudi ni urejena. Iz tega izvira tudi problem, ki ni od včeraj. Njegovo reševanje pa se po stari navadi začinja z grožnjo po stalnem zaprtju območja. Moje mnenje je, da smo prepočasni, in upam, da se ne bo vse skupaj začelo reševati, ko bomo lahko samo še z avtoceste opazovali Miško² in veliko steno v Ospi.

Kakšno vlogo bi morala odigrati KŠP? Se je doslej dovolj aktivno vključevala v dogajanje?

Janez Skok: Praviloma se KŠP ni bilo treba veliko vmešavati v dogajanje, verjetno pa se bo treba v prihodnje več ukvarjati tudi s tem.

² Plezališče Mišja peč.

Betka Galičič: KŠP bi morala odigrati ključno vlogo pri reševanju teh problemov (na ravni dogovarjanja z občino). Kolikor vem, se nekaj dogovarjajo, ampak da to traja že več kot eno leto, je povsem nedopustno.

Borut Kavzar: KŠP in PZS bi se morali ob zaznavi tovrstnih problemov bolj resno lotiti reševanja, predvsem pa bolj ažurno. Nastalo stanje nas samo še opozarja, da s takšnim pristopom ogrožamo obstoj plezanja v tej dolini. V Sloveniji je le nekaj plezališč, ki beležijo nadpovprečen dnevni obisk, in ta bi morala imeti urejene sanitarije, odlagališča smeti in parkirne površine. Na vidnih mestih bi morale biti obešene table, ki plezalce osveščajo o obnašanju, ki je sprejemljivo tudi za ljudi, ki jih plezanje ne zanima.

Poznate recept, kako v splošnem reševati take konflikte interesov?

Janez Skok: Skorajda ne vidim splošnih rešitev, razen te, da je v reševanje težav, ki so praviloma vedno iste (parkiranje ali prehod), treba aktivneje vklopiti občinske uprave. Občine imajo oddelke in agencije s sredstvi, ki jih letno porabijo za oglaševanje in promocijo lokalnega turizma. Povsod po razvitem svetu (če naštejemo samo nam najbližje: Avstrija, Južna Tirolska, Furlanija, Hrvaška) so se zavedli pomena športnega plezanja, kolesarstva, gorskega kolesarstva in temu primerno tudi oglašujejo in vabijo ciljne skupine. K nam zaenkrat prihajajo plezalci sami, toda ponekod je domačine ta množičnost prehitela. Zadev niso

dolžni urejati plezalci, ki so konec koncev samo gostje, ampak vaščani in občina. Če imajo seveda interes za to. Če interesa ni, generalno gledano ni problema. Plezališč je ogromno, nastajajo nova in nova. Ljudje se predstavijo tja, kjer so zaželeni. V principu pa se preganja ena izmed "turistično" najbolj stabilnih in zvestih populacij. V Paklenici so nekateri začeli ceniti plezalce šele po zadnji vojni. Plezalci so se tam pojavili takoj po uradnem koncu vojne in dobra tri leta pred tako zaželenimi "normalnimi" turisti. Nikoli več se ni zgodilo, da bi plezalce pred vrati praznega kampa zavrnil, češ da "čakajo strane grupe".³

Betka Galičič: Bojim se, da ne. Za naprej pa preventiva – da se delajo plezališča samo tam, kjer to nikogar ne moti, in da je vse dogovorjeno vnaprej.

Borut Kavzar: Rešitev vsekakor predstavljata urejena infrastruktura in vzgajanje mladih, da s svojim obnašanjem dajejo zgled tudi tistim, ki se s plezanjem spoznavajo mimo standardnih protokolov plezalnega izobraževanja, saj ti po navadi povzročajo nemir pri lokalnem prebivalstvu.

Poznate podobne zaplete v tujini in njihove rešitve, morda kak primer dobre prakse?

Janez Skok: Primera dobre prakse imamo kar v Bohinjski Beli in Kotečniku. Zaradi dveh telebanov je prišlo do spora z lastnikom gozda pod steno. Med spravičom lesa nista hotela umakniti avta, parkiranega na cesti. Nastali spor je bil rešen na ravni vasi in občine. Določili in uredili so parkirišče v vasi, zaprli za promet cesto, ki vodi pod steno, in poskrbeli za občinsko redarstvo. Od parkirišča do stene se zdaj hodi dvajset minut (namesto tri).

Na videz enostavno, a postopek je bil speljan v dogovoru med lastnikom zemljišča, vasjo, turističnim društvom in občino.

Betka Galičič: Ne. Če ni lastnik zemljišča, kjer je plezališče, povsem nemogoč, potem delujoča ekonomska logika in organi nadzora, ki dosledno opravljajo svoje delo, ne dopustijo, da do tega sploh pride.

Borut Kavzar: Vsekakor so marsikje v tujini znali poskrbeti za plezališča in jih zaščititi pred grožnjo zaprtja. Mogoče pri rešitvah še največ lahko

pomagajo ljudje, ki v tistem okolju živijo od plezanja in poznajo manire lokalnih posebnežev. Seveda ob sodelovanju z nacionalno plezalno organizacijo. Nekaj let nazaj sem z našimi mladimi plezalci imel možnost obiskati plezališče Margalef. Presenečen sem bil nad infrastrukturo, ki je bila urejena v neposredni okolici plezališča. Lično sezidani kamniti kamini, sanitarije, možnost brezplačnega prenočevanja. Bilo je zelo idilično. Seveda pa se to da urediti ob podpori lokalne skupnosti ter ob sistemskih sredstvih, ki se jih porablja za opremljanje plezališč.

Borut, sprašujem te kot izkušenega pri delu z mladimi plezalci: koliko

dajete pri vzgoji mladih generacij plezalcev poudarka splošnemu in plezalskemu bontonu?

Borut Kavzar: Po navadi plezališča obiskujemo v večjem številu, zato obnašanje skupine hitro opazijo tudi drugi plezalci. Seveda je nam trenerjem v interesu, da si nas ne zapomnijo samo po dobrih vzponih. Velik poudarek dajemo sobivanju s plezalci, ki so se prišli v naravo sprostit od stresnega vsakdana. Posnemanje *Ondra in Sharma krikov*⁴ sodi bolj na stranišče kot v plezališče. Na mlade sem ponosen, ker imajo vzorce obnašanja lepo privzgojene, to pa je dokaz, da delamo tudi na tem področju. ◉

⁴ Adam Ondra in Chris Sharma, znana vrhunska športna plezalca.

Imenitna skala v Ospu privablja vse več plezalcev z vsega sveta. Foto: Janez Jarc

³ Čakajo tuje skupine.

Ureditev stanja je naloga mnogih

O težavah v Ospu iz prve roke

Silvo Karo je legenda slovenskega alpinizma, ki zadnji dve leti živi v Ospu. Osvetlil nam je problematiko v osapskem plezališču – skozi oči plezalca in hkrati prebivalca vasi, ki se spopada z raznovrstnimi težavami zaradi vedno večjega obiska plezalcev iz Slovenije in tujine.

Besedilo: Tina Leskošek

Silvo Karo

Zadnje čase smo priča sporom med plezalci, ki obiskujejo osapsko plezališče, in domačini, ki tam živijo. V čem je vzrok spora?

Začelo se je lani ravno v času gorniškega filmskega festivala – takrat nisem bil v Ospu, sem pa slišal, kaj se je zgodilo. Plezalci, baje Poljaki, so v Mišji peči kampirali in pomivali posodo na pokopališču. Domačinom je seveda prekipelo, kar je razumljivo.

je dovoljen le za lokalni dovoz, ljudje z bivalnimi avtomobili vseeno rinejo v ozke ulice. Skratka, veliko je stvari, ki med domačini vzbujajo dodatno nezadovoljstvo.

Povzročajo težave Slovenci ali tujci?

Za naše bi rekel, da s(m)o kar v redu. Ko smo npr. začeli plezati mi, je bilo slabše – takrat je bilo športno plezanje šele na pohodu in se je v plezališču kar

Še zanimivost: pod mentorstvom mag. Tomaža Krušca je nastalo diplomsko delo Jerneja Girandona z naslovom *Idejna zasnova mladinskega hotela s spremljevalnim programom v vasi Osp*. Kot je zapisal avtor, je revitalizacija vasi Osp z novimi programi in potrebno infrastrukturo nujna, saj se le tako lahko zmanjša konflikt med lokalnim prebivalstvom in plezalci. Prenova zajema obuditev nekaterih opuščeni osapskih hiš, nosilcev identitete prostora, in predlaga pozidavo določenih vaških vrzeli. Več o tem morda v eni od prihodnjih števil PV, z nestrpnostjo pa pričakujemo "izplen" v zvezi s predlaganimi novostmi.

Problem je v tem, da lokalna skupnost ne vzpostavi nekega reda – v prvi vrsti bi morala dogajanje nadzirati policija. Kamor koli greš, v Francijo ali v Švico, ne moreš kar tako povsod spati, hoditi na stranišče v koruzo in pobirati z vrtov češenj ter paradižnika. Pri nas pa je bolj po kavbojsko. Potem je vse odvisno od obiskovalcev – nekateri imajo visoko, nekateri pa nizko kulturo.

Morali bi vzpostaviti red in kazni, saj bi potem ljudje dvakrat premislili, kako se bodo obnašali. Tako pa se je razvedelo, da sankcij in omejitev ni in tako imamo stalne točke, kjer ljudje spijo na črno. Vaščani seveda *znorijo*, če imajo po vrtu vse shojeno ali pa gredo v vinograd in stopijo na iztrebek. Nikjer v Ospu ne piše, da je pse treba dati na povode, čedalje več plezalcev pa prihaja v plezališče z njimi. To ne gre, prvič bo pod stenami vse *posrano*, spuščeni pes pa gre tudi na vrt. Potem promet v vasi – čeprav imamo znak, da

veliko pilo, žuri so bili pogosti. Mogoče se je takrat med domačini ustvaril vtis o plezalcih kot huliganih, ampak danes z našimi ni težav. Bolj problematični so Slovaki in Poljaki. Po forumih izvedo za prostore, kjer se da spati. Vsekakor Ospu manjka infrastruktura, ki je potrebna za prostor, kjer se menja večje število ljudi. Za tak mehki turizem, kot je plezanje, bi morali biti na voljo informacijska točka, nastanitve, trgovina, pralnica, parkirišče itd. Tablo z označenimi potmi za dostop do stene že imamo. Ni pa table, kjer bi pisalo, kaj se sme in kaj ne. Osp je med tujimi plezalci precej dobro znan in obiskan in ti ljudje od njega tudi nekaj pričakujejo.

Treba je tudi upoštevati, da v Ospu ne prihajamo le plezalci, vsa ta infrastruktura bi morala biti na voljo vsem obiskovalcem. Šole tam organizirajo športne dneve, planinska društva izlete itd. Tudi oni potrebujejo informacije in parkirišče.

Ali obstaja med domačini interes, da se te stvari uredijo?

Oni želijo zase najbolj enostavno "rešitev": pobirati vstopnino za plezanje. Tega pa nikjer na svetu ni. Treba je imeti ponudbo in potem to ponudbo zaračunavati. Treba bi bilo čim več ljudi animirati in jim dokazati, da lahko nekaj zaslužijo. Nekateri imajo interes, nekateri pa ne. Lastniki gostilne in kampa Vovk bodo seveda naredili vse, da bodo stvari tekle naprej – če namreč oni izgubijo plezalce, so brez posla. Mislim, da se bo s spreminjanjem strukture prebivalstva v Ospu tudi interes za ureditev stanja povečal. Proti je namreč peščica prebivalcev, z leti pa prihajajo drugi ljudje. Nihče pa ne živi v takem izobilju, da mu dodatni zaslužek ne bi prišel prav.

Čigava naloga je torej ureditev stanja?

Mnogih. Pobudnik bi morala biti občina, saj bi od tega verjetno imela svoj del dobička. Nujno bi morala sodelovati krajevna skupnost, ki si mora prizadevati za rešitev problema. Sodelovati pa bi morala tudi policija ali občinsko redarstvo. Ko bodo ljudje začeli dobivati kazni, se bo to hitro razvedelo in stvari se bodo zagotovo vsaj malo umirile. Zdi se mi prav, da

sodeluje tudi PZS. Del odgovornosti bi lahko prevzela tudi založba Sidarta, ki izdaja plezalne vodnike in bi vanje morala zapisati določene stvari glede režima.

Se vse naštete strani dovolj trudijo?

Zaenkrat ne vidim nobenega, ki bi se res trudil. Ostaja tako, kot je bilo – stvari so neurejene, vaščani pa nezadovoljni, kar pomeni, da bo prihajalo do čedalje več konfliktov, saj

je plezalcev vedno več. Verjamem pa, da bomo situacijo rešili, saj tudi nismo edini, ki imamo take težave. Hrvaška je v Paklenici lepo rešila zadevo, čeprav se je že takrat, ko smo kempirali v Aniča luki, kar pospravljalo za seboj – vsaj Slovenci smo pospravljali.

Vse strani bi se morale torej sestati, narediti načrt potrebne infrastrukture, poizvedeti, kako je to urejeno v deželah, kjer razpolagajo z veliko plezališči (Španija, Francija, Italija),

Bodo plezalci v prihodnosti še lahko občudovali Osp s ptičje perspektive? Foto: Tjaša Trošt

in potem presoditi, katera možnost je najprimernejša za Osp. **○**

Kaj o situaciji pravijo drugi prebivalci Ospa in kje je trenutno dovoljeno parkirati, si lahko preberete v spletni reviji Beta Magazine (http://issuu.com/betamag/docs/beta_mag_4).

O parkiranju pod Turncem

Malokdo, ki se je že srečal s plezanjem v plezališčih, še ni slišal za Turnc pod Šmarno goro. Včasih, kot vedo povedati domačini, so se tukaj za težje vzpone pripravljali boljši alpinisti in Turnc je bil rezerviran samo za tiste, ki so že znali plezati in jih ni bilo strah višine. Turnc je eno izmed najstarejših plezališč pri nas. Je pred gostilno Kovač v Vikrčah, na desni strani ceste, če se iz Tacna takoj za mostom pod Šmarno goro peljemo v smeri Gorenjske. Parkirišče, ki se nahaja najbližje plezališču, je majhno, prostora je za morda štiri avtomobile. Malo naprej v smeri dostopa je orjaški prostor, ki pa je zasebna last, zato kljub skušnjavi na njem ne smemo parkirati. O tem nas obvesti tabla, na kateri piše, da parkiranje ni možno, razen

v primeru predhodne najave (prošnje) lastniku, katerega številka je prav tako napisana na tabli.

V času nastajanja te številke Planinskega vestnika so se razmere v zvezi s parkiranjem pod Turncem spremenile. Plezalci so opazili, da je lastnik zemljišča, na katerem se je dalo parkirati najbližje plezališču, to omejil s fizičnimi ovirami.

Razlog za to omejitev je po besedah domačinov objestno parkiranje avtomobilov obiskovalcev Šmarne gore, saj tod vodi tudi Pogačnikova pot, ki je dobro znana ljubiteljem ferat. Verjetno so obiskovalci (pre)večkrat s svojo pločevino zasedli dovozne poti v gozd in za seboj

pustili pravo opustošenje v obliki smeti in zaradi kolesnic razrite zemlje, zato so domačini sklenili temu narediti konec. Tovrstnih zgodb je kar precej, le redkoke domačini in ljubitelji plezanja živijo v slogi in sožitju. Krivdo za to moramo žal nase prevzeti predvsem obiskovalci plezališč, saj nihče ne mara smeti in avtomobilov na svoji zemlji. Če temu dodamo še kakšno nesramno pripombo užaljenega plezalca zaradi opozorila, ki je sicer povsem na mestu, je stvar jasna. Vsemu naštetemu se ob obisku Turnca lahko najbolj elegantno izognete, če svoje prevozno sredstvo pustite nekaj sto metrov višje, na uradnem parkirišču za zloglasno diskoteko Lipa, na desni strani ceste.

Jure Čokl

Primer uspešnega reševanja težav

Kako je nastalo in obstalo plezališče Kotečnik

Besedilo: Albin Simonič

Jesen 1986

Trije nadobudni celjski tečajniki gremo preko Maliča pogledat škale na sosednji hrib Kotečnik. O Kotečniku sem slišal cel kup govoric. Sedaj, ko s prijatelji vstopamo v alpinistični svet, gremo te skale *sprobat*. Najbolj zanimiv je naš štrik. Doma ga imamo za povezovanje krme pri nalaganju na voz. Pa je za prvi *top rope*,¹ ko se varovalec usede na vrhu za drevo in da štrik čez rame, čisto v redu, ker je debel in povzroča precej več trenja kot normalna plezalna vrv. Zavežemo pa ga seveda okrog pasu, ker plezalnih pasov še ne premoremo. Nekje na področju Trapeza, desno od današnjih smeri, nastane prva smer v Kotečniku.

Zima 1988

Navrtam prve smeri, seveda na roke, s "finto" Frančka.² Na svedru podaljšana kronica in v skalo triglav vložek, ki je precej cenejši kot kronica za vrtanje. Je pa malo daljši, tako da je treba narediti daljšo luknjo. Ploščice pa so prave, pošteno močan L-profil, mislim, da 5 × 5 centimetrov. Res je pošteno štrlel iz skale, tako da je bila kar lepa možnost za razbijanje kolen. Najprej sta nastali Tanja in Sivi steber. Z imenom Tanja je nastala cela zgodba na spletni strani plezanje.net. Da, pod njo je bilo s svinčnikom napisano Tanja in bila je dodana neka stara letnica, ki je danes ni več, ker smo jo plezalci izbrisali.

Pomlad 1989

Na pomlad srečam Frančka in mu povem za gromozansko veliko skal v Kotečniku. In začnejo se najina potovanja z mojim mopedom. Smeri nastajajo kot po tekočem traku. Vrtava kot nora. Vse na roke. V skale ne gredo samo svedrovci, Franček zelo dobro uporablja *runtajzne*, doma narejene kline iz železa, in vrvi okrog mostičev in dreves. Za deževen prvi maj, ko se nama pridruži Frančkova žena Andreja,

Plezališče Kotečnik, primer uspešno rešenih težav s parkiranjem Foto: Janez Jarc

si kurimo pod strehami in opremljamo Zlato in Srebrno streho. Irska božja stranka Đihat nastane hitreje z dvema *runtajznom*, Indijanko in Jajco pa se da dobro *pozihtrati* z metulji. Že spomladi se nadelavi smeri pridruži Vili Guček, tudi on najprej z ročno vrtalko. Nastane legendarna Levitacija, zame prava znanstvena fantastika. Kmalu pa se Vili prikaže z električnim vrtalnikom. To je to, tako se danes opremljajo smeri!

Poletje in jesen 1989

Čez poletje se, na žalost, razideta najini poti s Frančkom. Plezalno pa gre pot strmo navzgor. Jeseni sem prvič

v Kotečniku tudi sam z električnim vrtalnikom. In to takole: velik agregat, ki ga Dani³ izprosi v svoji firmi, jaz pa v svoji dobro elektropnevmatsko kladivo in dobrih trideset metrov kabla, da lahko zaveva deluje na elektriko. Nastane nekaj zame najlepših smeri: Lastovki v slovo, Korak do sanj in Stopinje bogov. Dani poskrbi tudi za izdelavo ploščic, ki so zelo lepo izdelane z L-profilom in so tam še danes, v skalo pa gredo triglav vložki, ki jih Dare celo zaščiti s silikonom. To leto nas je vesel tudi Osojnik, gospodar kmetije, s katerim smo imeli plezalci kasneje precej težav. Veliko bolje povedano: on je imel težave s plezalci ... S Tadejem,⁴

¹ Varovanje z vrha.

² Franček Knez.

³ Dani Bedrač.

⁴ Tadej Gorič.

v tistih letih mojim najpogostejšim soplezalcem in sodelavcem pri opremljanju smeri, se do kmetije navadno pripeljeva z mopedom, rečeva katero z gospodarjem in greva plezat ali delat, njegova psička Kara pa je skoraj vedno z nama.

Od 1990 do 1992

Začne se načrtno opremljanje smeri. Že preplezanih in novih. Ploščice izdelujemo sami, nekaj midva z Vilijem,

ampak jih večkrat poslušam, kaj sem te ljudi pripeljal sem. Težave poskušamo reševati z opozorilnimi tablami, ki jih napišemo kar z roko. Malce pomagaja.

Od 2001 do 2006

Leta 2001 začne Vili z revolucijo lepljenih svedrovcev. Nastane veliko krasnih smeri v Trapezu. K Osojniku grem v delegaciji Komisije za športno plezanje s Tomom⁵ na čelu. Da, tudi Tomo se rad spomni, da je za blagor

stezica po hribčku ob robu travnika. Solidna rešitev za nekaj časa, čeprav kar nekaj plezalcev poti ne upošteva.

Precej dela, vsaj kar se mojega časa in energije tiče, opravim v letu 2004. Preopremim vse smeri v Kači. V luknji imam mali agregat, s katerim polnim baterije za vrtni stroj, da lahko zvrtnam približno trideset do štirideset lukenj na dan. Konec poletja je moj najljubši sektor res dobro urejen!

Od 2006 dalje

Nekje po letu 2006 se začne veliko bolj resno urejanje Kotečnika kot celote. Najprej se začnemo dogovarjati s Tratnikom. Sledi stik s predstavniki občine Žalec in pojasnjevanje, kaj plezališče Kotečnik sploh je. Naletim na odličnega sogovornika Uroša.⁶ Dogovorimo se za obisk predstavnikov občine pri Tratniku in ogled plezališča in res so presenečeni, ko vidijo, kaj vse smo tam naredili plezalci. Tratnik zelo razširi parkirišče, tako da lahko sprejme vse avtomobile, ki so prej zasedali ovinek na križišču proti Osojniku in zelo ovirali promet, ter začne pripravljati prostor za kamp. V Žalcu ustanovijo društvo Levitacija in skupaj izberemo novo pot, ki se začne pri Tratniku in se popolnoma izogne Osojniku. Pot je tudi krajša kot tista čez hribček, a še vedno se najdejo nekateri z željo po bližnjici. Na žalost kmalu po ureditvi nove poti Osojnik umre. Naslednika ni in kako je z lastništvom kmetije, ne vem. Na njej ni več nikogar. Društvo Levitacija pa naredi "avtocesto" ob prej lepi stezici. To tudi zame ni najlepše presenečenje.

Kotečnik danes

Danes se Kotečnik kaže kot precej dobro urejen primer plezališča, kljub temu da je še vedno treba urediti nekatere pomanjkljivosti. Zelo dobro se je uveljavilo izhodišče pri Tratniku, kjer tudi prespi večina plezalcev, ki pride za več dni. Kamp je lepo urejen, imajo pa tudi odlično poskrbljeno za prehrano. Nekoliko bolje bi bilo treba označiti poti in jih redno vzdrževati. Nekateri izkoriščajo zapuščenost kmetije Osojnik in hodijo kar tam mimo, čeprav pot vodi nad kmetijo. V plezališču še manjkajo table s povzetki iz etičnega kodeksa ter pravili varnega plezanja. Kdo bo vse to uredil? Sam se zavzemam, da bi morala KŠP sprejeti nekakšen načrt vzdrževanja javnih plezališč in poskusiti pridobiti sredstva v ta namen predvsem od nas plezalcev. ●

nekaj celjski alpinisti. V skalo pa gredo sedaj triglav ekspanzijski klini in vijaki premera 10 ali 12 milimetrov. Plezalci smo še vedno dobrodošli pri Osojniku, čeprav se promet hitro povečuje in avtomobilisti se začnejo voziti visoko pod kmetijo. Osojnik je edini na tem koncu Kotečnika in mora cesto vzdrževati sam, potem pa pride "mestna gospoda" in z avti koplje skoraj do njega. Da, nekaterim je že treba malce *zatežiti* okrog tega.

Od 1995 do 2000

V teh letih se število plezalcev izjemno poveča. Težav s prevažanjem po cesti proti Osojniku, ošabnim obnašanjem na poti mimo kmetije in parkiranjem na križišču proti Osojniku je čedalje več. Ni več prijetnega kramljanja,

slovenskega plezanja moral spiti eno šilce. Lepo se pogovorimo in KŠP odobri nekaj sredstev za pomoč pri obnovi ceste. Leta 2003 začnem s preopremljanjem smeri z lepljenci. To leto je na vrsti Pisani svet. Še zelo idiličen kotiček. Zjutraj me pozdravi lisica, ki gre počasi mimo mene. Do sektorja naredim novo potko, ki se že kar dobro uhodi z mojimi obiski, do konca pa jo *porihtamo* s fanti iz Laškega, ko je opremljanje končano. Ta je z nekaj manjšimi popravki v uporabi še danes. Takrat pa Osojniku prekipi. Plezalci so mu odpeljali celo pasjega mladička! Stanemo se z njim in dogovorimo se, da je treba narediti pot, ki bo vodila dovolj daleč stran od kmetije. Tako nastane

⁵ Tomo Česen.

⁶ Uroš Vidmajer.

Ogrožena vrsta?

Kako se s tem spopadajo v tujini

Besedilo: Martina Čufar Potard

Tak je bil naslov članka v eni od francoskih plezalnih revij. In ga bom kar povzela, saj je še kako resničen.

Zadnje čase sem le redko plezala v plezališčih, ki so popolnoma dovoljena in v katerih se počutiš dobrodošlega. V Ospu ne veš, kje parkirati, v Teru te je strah jeznih kmetov, enako na Bohinjski Beli, v Avstriji so zaprli Raunjak in Sapotnizo, v Warmbadu je sicer še vse v redu, a se lahko zgodi, da bo ob prevelikem obisku tudi ta zaprt. V Franciji prav tako plezam tam, kjer je prepovedano, npr. v Lourmarinu, levem delu Verдона (tam, kjer je znan kapnik Tom et je ris), v Supermarchéju, v Saint Guilhem du desertu, Les concludesu in še bi lahko naštevala. Nekatera od teh plezališč so uradno prepovedana, nekatera samo *secret spots*.¹ Res nisem ravno vzor upoštevanja pravil, a še zdaleč nisem edina. Prepovedi so večinoma smešne; če samo navedem primer Verдона: na levi strani kanjona je prepovedano plezati, ker naj bi motili ptiče. Res je veliko lepih jastrebov, ki krožijo po kanjonu, a mislim, da jih plezalci motimo precej manj kot vsakodnevni hrup bomb in pušk iz vojaške baze nedaleč stran ter migi, ki z nadzvočno hitrostjo pogosto letijo vzdolž kanjona.

Kakor koli že, dejstvo je, da ne samo jastrebi, ampak tudi plezališča postajajo vse bolj ogrožena vrsta – in to bi bilo treba zaustaviti. Mislim, da se z lepo besedo da skleniti sporazum, da bo volk sit in koza cela; pa naj bo volk jastreb, lastnik zemljišča ali pa zaščitnik ptičev. Da me ne boste narobe razumeli, nič nimam proti ptičem, a mislim, da so zaščiteni bolj kot plezalci.

Francija

Poglejmo, kako tovrstno problematiko obravnavajo v Franciji. Povprašala sem Marca Troussiera, ki je na FFME (Federation française de la montagne et de

l'escalade)² zadolžen za reševanje problematike plezališč. Francija je menda edina država v Evropi, kjer zakon omogoča, da imajo plezališča konvencijo. Sicer ne vsa, le okoli 1000 od dobrih 2500, ki so v bazi njihovih plezališč.³ Zanimivo je, da ravno Buoux, zaradi katerega je na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja francoska plezalna zveza sploh začela s postopki konvencij, le-te še danes nima. Župan Buouxa je bil namreč tast znanega plezalca Antoina le Menestrela in zato plezanje tam (razen v nekaterih sektorjih) ni bilo nikoli prepovedano. Ravno nasprotno: plezalci bodo kmalu dobili vrnjene nekatere "odvzete" sektorje.

Kaj konvencija plezališča sploh pomeni? FFME z lastniki zemljišč (zasebniki ali občinami) podpiše sporazum o uporabi zemljišča, na katerem se nahaja plezališče, in o dostopu do njega. To pomeni, da lastnik ostane lastnik zemljišča, zveza pa prevzame vso odgovornost za to, kar se na njem dogaja, kar pomeni, da zveza zagotavlja, da so plezališča opremljena po normah, da jih vzdržuje in jih daje na razpolago vsem brez plačila vstopnine.

Obstajata dve kategoriji plezališč in s tem tudi konvencij: *sites sportives* (kratke športne smeri in dobro opremljene več raztežajev dolge smeri, npr. Ceuze) in *terrain d'aventure* (več raztežajev dolge smeri, v katerih je nujno tudi sprotno nameščanje varoval, npr. Verdon, Presles). V slednjih zveza ni odgovorna za opremo in njeno vzdrževanje. Torej lahko v plezališčih, ki imajo "športno" konvencijo, plezamo brez strahu, da nas bo kdo nadrl ali da bomo plačali kazen (kar se sem in tja zgodi v Lourmarinu blizu Buouxa). Poleg tega so smeri dobro opremljene, parkirišča urejena, v bližini pa so tudi kak kamp ali sobe.

¹ Skrito plezališče – po navadi si lastniki ali opremljevalci ne želijo prevelikega obiska ali pa še ni pravega dogovora, zato ne želijo reklame, vodničkov in s tem množice plezalcev.

² Francoska planinska in plezalna zveza.

³ Spletna stran: <http://www.ffme.fr/site/falaise.html>.

Buoux, privilegirano francosko plezališče Arhiv Martine Čufar Potard

Ker zakon ne omogoča povsod takih dogovorov kot v Franciji, se npr. v Angliji vse bolj pogosto dogaja, da njihova planinska zveza (British Mountaineering Council, BMC) zemljišče odkupi.

ZDA

Poseben primer je Amerika, kjer problematiko plezališč rešuje Access Fund, organizacija, podprta z močnimi sponzorji (npr. Jeep® Brand/Chrysler Group, The North Face, Mountain Gear), ki se zavzema za dostopnost in ohranjanje plezališč v ZDA. Od ustanovitve leta 1991 podpira in zastopa 2,3 milijona plezalcev ne glede na vrst plezanja (športno, tradicionalno, ledno plezanje, alpinizem in balvaniranje) širom ZDA. Sklad aktivno spodbuja plezalce s posameznih območij, da se organizirajo, saj so tako močnejši in glasnejši, ter jim nudi nasvete in pomoč pri povezovanju in oblikovanju lokalnih plezalnih društev. Želja sklada je, da bi bili plezalci vestni upravljavci plezališč in ne le njihovi uporabniki, zato spodbuja ravnotežje med rekreacijsko rabo in zaščito okolja ter plezalce opozarja, naj spoštujejo pravila posameznih plezališč. Sklad lokalnim plezalnim zvezam posodi tudi denar za odkup zemljišč, na katerih so plezališča, ki jim grozi zaprtje. Primer uspešnosti naveze sklad-lokalna plezalna skupnost je plezališče Red River Gorge, ki se nahaja na

z nafto bogatem področju in je bilo zato ogroženo zaradi interesa naftnih družb. Leta 2012 je Red River Gorge Climbers' Coalition po osmih letih odplačevanja postala lastnica več kot 300 hektarov zemljišča. Tako je sedaj eno najbolj znanih ameriških "športnih" plezališč za vedno varno pred grožnjami zaprtja.

Sklep

Tako probleme "ogroženih" plezališč rešujejo v tujini. Upam, da bomo tudi v Sloveniji našli pravo rešitev, predvsem za pereč problem Ospa, o katerem je v tej številki veliko napisanega. Upam, da ne take, da bodo en dan lahko plezali tisti s parno, naslednji pa tisti z neparno registrsko oznako avtomobila. Upam tudi, da bodo lokalni prebivalci v plezalcih končno videli nekaj pozitivnega za razvoj vasi; gojiti je treba medsebojno spoštovanje in problem bo lažje rešljiv. Mislim, da plačevanje parkirnine ali simbolične vstopnine ne bi smelo vzbujati zgražanja plezalcev, denar pa bi se moral porabiti za ohranjanje plezališča in njegove okolice. Za plezanje v naravnih plezališčih sem plačala dvakrat: na Hvaru in v Mehiki, obakrat zasebnikom, lastnikom zemljišč, ki so uvideli, da se s plezanja željnimi da zaslужiti. In me sploh ni motilo, plezališče je bilo urejeno, plezalci dobrodošli, pa še na WC mi ni bilo treba v grmovje.

Upam, da bodo ptiči še veselo gnezdili, mi pa, sicer ne preveč na glas, še naprej vzklikali ob vpetih sidriščih smeri v čim več urejenih plezališčih po Sloveniji in svetu. ○

Kako je pri sosedih?

Na Hrvaškem sta bili po besedah Anamarije Marović, načelnice Komisije za športno plezanje (KŠP) pri Hrvaški planinski zvezi, zaprti dve plezališči, Kolač v Nerežišćih na Braču in Lovrinac pri Splitu. Kolač sicer leži na zasebnem zemljišču, vendar naj bi bil glavni razlog za zaprtje zaščita naravne znamenitosti kameni luk, Lovrinac pa se nahaja na območju mestnega pokopališča, tako da je razlog očiten. Na otoku Braču je sicer veliko sektorjev, ki so na zasebnih zemljiščih, vendar do sedaj niso zabeležili težav z lokalnim prebivalstvom, verjetno tudi zato, ker gre za manjše sektorje z manj številnim obiskom. V Omišu sta v plezališču Planovo zaradi ograditve zasebnega zemljišča dve smeri postali nedostopni. Hrvaška KŠP občasno tudi sama prepove plezanje v določeni smeri ali sektorju zaradi zaščite ptic.

Mnenje načelnice je, da KŠP težko vpliva na stanje na terenu, zlasti ker plezališča obiskujejo tudi tujci, izpostavlja pa vpliv lokalne plezalne skupnosti. V Splitu je npr. veliko plezališče tako rekoč v centru mesta. Kakršne koli težave, ki se pojavijo bodisi z mestnimi oblastmi bodisi s Parkom šume Marjan, na področju katerega se nahaja plezališče, rešujejo predstavniki lokalnih klubov, kot tudi čiščenje in vzdrževanje plezališča, sami pa so tudi vztrajali pri prepovedi vožnje z motornimi vozili na tem področju. Anamarija Marović tudi meni, da bi, če bi nesprijemljiva dejanja, kot so npr. prenočevanje na črno, onesnaževanje in uničevanje okolja, ogrožala obstanek plezališča, lokalni klubi reagirali in zahtevali sankcije pristojnih služb (redarstva, policije, ipd.).

Iz Avstrije in Italije do zaključka redakcije nismo dobili nobenih informacij v zvezi z omenjeno problematiko.

Mateja Pate

Ko začneš ceniti življenje, postaneš bolj previden

Pogovor z Matjažem Deržajem

Besedilo: Andrej Rigler

Matjaž Deržaj je priznan slovenski alpinist starejše generacije. Je sin znamenitih alpinistov, legendarne Mire Marko Debelak Deržaj in Eda Deržaja. Mama je predvsem s preplezano prvenstveno smerjo v severni steni Špika v alpinističnih krogih zaslovela tudi izven slovenskih meja. V svoji plezalski karieri se je Deržaj povzpel čez mnoge klasične smeri v slovenskih gorah.

Med drugim je preplezal vse tri "klasike" v Špiku, Čopov steber in Ašenbrenerjevo smer v Travniku. Zelo ponosen je na svojo prvenstveno smer, Zajedo spominov v Stenarju, najraje pa se je vračal v stene okrog Vršiča. Deržaj, po poklicu umetnostni zgodovinar, ni znan le po plezanju, pač pa tudi pisanju, zbiranju razglednic in raznega zgodovinskega gradiva, tudi dopisovanj njegove mame in znamenitih Juliusa Kugyja ter Henrika Tume. Skupaj z očetom in sinom mu je uspel redek podvig. V vzponu treh generacij je po Slovenski smeri preplezal Triglavsko severno steno, čez katero je pripeljal tudi človeka z amputirano nogo.

Lahko opišete svoje plezalske začetke?

Plezati sem začel leta 1952. Takrat sem ravno zaključeval gimnazijo. Imel sem prijatelja, ki je bil malo starejši od mene in ves navdušen nad plezanjem, ter starša, oba sta bila znana alpinista, tako da sem verjetno zaradi tega izkoristil prvo priložnost in odšel s prijateljem pod Šmarno goro, kjer so znane pečine, ki jih Ljubljancani poznamo pod imenom Turnc. Tam se je vse začelo. Prvič sem videl, kako se zabijajo in ravnajo klini, kako se navezuješ na vrvi, kako uporabljaj

vponke ... Spoznaval sem abecedo alpinizma. Sledila je matura, po maturi sem se vpisal na univerzo. Študiral sem umetnostno zgodovino, znanstveno smer. Kljub velikemu angažmaju na fakulteti – sodeloval sem pri umetnostnozgodovinskih študijah – sem našel čas za gore.

Kako močno sta na vaš alpinizem vplivala vaša starša?

Nobenega vpliva nista imela, ker nobenemu nisem nič povedal. Do mamine smrti leta 1948 sploh nisem nikoli oznanjal, da rad hodim v gore. Novembra leta 1952 sem stal na vrhu Grintovca, to pa je vzpon, ki ga štejem za začetek svoje alpinistične dejavnosti. Sicer je šlo za zimski vzpon brez plezanja, a z uporabo derez in cepinov. Leta 1953 sem se vpisal v taborniško organizacijo, kjer sem dobil priložnost, da sem plezal po skalah. Enega prvih taborov smo imeli v Iškem Vintgarju. Soseska ima ogromno pečin, uporabnih za treniranje plezanja. Preživeli smo precej lepih uric med treningi plezanja po stencah. Tja je zahajal tudi pokojni Marjan Keršič Belač. Potem sem se vpisal v Alpinistični odsek Univerza, ki se je pozneje preimenoval v Akademski alpinistični odsek. Leta 1954 sem že veliko plezal, a oče o tem ni imel pojma.

Matjaž Deržaj

Zelo hitro ste menda preplezali Čopov steber.

Prvič sem ga preplezal 17. 7. 1955, torej le eno leto po tem, ko sem začel plezati. Zelo hitro sem usvojil plezalske gibe. Nato sem vsako leto opravil približno 35 vzponov. Pozimi sem zelo rad smučal.

Kakšna je bila oprema v času vaših alpinističnih začetkov?

Največ težav so predstavljali čevlji, saj gumijastih podplata tedaj pri nas še ni bilo. Na podplatih smo imeli našit filc, zaradi česar smo bili zelo prikrajšani. Če bi imeli gumijaste podplate, bi lahko plezali dve stopnji težje smeri. V tujini so jih že imeli, mi pa smo jih dobili pozneje.

Kako to, da niste zahajali v najvišja gorstva na svetu?

Nikoli nisem imel ambicij, da bi šel v Himalajo. Poleg tega je bilo to združeno z velikimi stroški. Zelo težko je bilo iti na odpravo. Od nekdaj pa sta mi bila všeč Čile in Patagonija, od vrhov pa Cerro Torre in Fitz Roy. Velikokrat sem v taborih poslušal zgodbe in gledal slike s tega območja, kjer pa nikdar nisem bil. Bil pa sem dvakrat v Peruju, prvič leta 1978 in drugič 1985. leta. Obakrat smo se odpravili na 6271 metrov visok vrh Salcantay. Takrat je bila severna

stena, visoka približno 2000 metrov, še nepreplezana. Obe odpravi sta bili organizirani v klasičnem slogu. Do baznega tabora smo pripotovali z mulami in konji. To je seveda zelo tvegano, saj v primeru nesreče traja zelo dolgo, da prideš do pomoči.

Kako gresta skupaj umetnostna zgodovina in alpinizem?

Če govorimo strogo o plezanju, potem načeloma ni povezave med alpinizmom in umetnostno zgodovino. A denimo, v 19. stoletju so bili mnogi obiskovalci gora tudi dobri risarji, slikarji in so veliko slikali krajino. Tudi moj oče je bil slikar, pisatelj in alpinist, mama pa publicistka ter slikarka, tako da pri meni so povezave. Lahko pogledamo še z drugega stališča. Alpinizem je umetnost preživetja. Imam vsaj 25 prijateljev, ki so umrli v hribih, so zmrznili, jih je zasul plaz ali se je odtrgal oprimek. To so bili *fejst* fantje, ki so v glavnem umrli mladi. Stari alpinisti so tako pametni, da iz njih bolj šnops smrđi, mladi fantje pa še ne poznajo prave cene življenja. Tudi sam sem bil tak. Predstavljajte si, da višiš meter od stene na koncu vrvi, ker si se zmotil, in

Splezanjem je prenehal pred približno 15 leti.

Arhiv Matjaža Deržaja

pred očmi, prizori iz otroštva, načrti, ki sem jih nameraval uresničiti, pa jih še nisem. Vse se zgodi v takšnem konglomeratu. Če se srečno konča, je seveda vse dobro.

Ste potem začeli bolj ceniti življenje?

Ja. A po drugi strani, ko začneš ceniti življenje, postaneš bolj previden in zato potem ne moreš več dosegati tako vrhunskih rezultatov. Isto kot pri drugih športih, na primer pri smučanju. Če želiš zmagati, moraš čez mejo.

Tudi vaš oče je doživel hud padec.

Ko sta z mamo poskusila preplezati prvenstveno smer blizu Skalaške v Triglavski severni steni, se je očetu odlomil klin. Potem je mati izjavila, da je padel skoraj 40 metrov, se odvalil preko police in obvisel. Mnogi alpinisti tej zgodbi niso verjeli in nastala sta dva pola. Lahko bi napisal knjigo o teh dogodkih. Potem ni bilo več isto. Pri očetu se je prag, kaj si je še upal, pomaknil občutno navzdol.

Tudi vi ste bili v sporu z nekaterimi alpinisti v Sloveniji.

To je še iz časov mojega očeta. Nobenemu nisem nič hotel. Nebeško sem se zabaval z Jožo Čopom. Kadar sem bil v Vratih in nisem šel plezat, sva v dopoldnevih večkrat sedela zunaj in skupaj pila šnops. Jaz sem nato zaspal na skupnih ležiščih, on pa je šel domov. Joža je pripovedoval take zgodbe, da bi lahko napisal knjigo. Imel je izjemen smisel za humor. Želim povedati, da nisem imel nič proti nikomur.

Po Triglavski severni steni ste pripeljali človeka brez noge.

To je edini primer v Evropi, da je prišel preko Triglavske severne stene človek, ki je imel amputacijo noge nad kolonom. Plezal je povsem sam, le varovali smo ga malo bolj, kot je običajno. To je bil hrvaški alpinist Ernest Gerešič. Plezali smo po Zimmer-Jahnovi smeri z mesti, ocenjenimi s IV+. Za alpinista smer ni nič posebnega, za človeka brez noge pa je to že veliko dejanje.

Še ena povezava alpinizma in umetnostne zgodovine pri vas je knjiga Planinski pozdrav. Kako to, da ste jo napisali?

Knjiga je izšla leta 1993, to je ob stoletnici Slovenskega planinskega društva (SPD). Imel sem dve vodili.

ugotoviš, da je štrik prekratek, nimaš pa opreme, da bi se potegnil k steni. Potem moraš zanihati tako hitro, da lahko zagrabiš za kakšen oprimek. Med zobmi imaš pripravljen klin, da ga lahko takoj zabiješ v steno. To se mi je že zgodilo in takrat sem praznoval nov rojstni dan. Poleg tega je v smeri Ašenbrener padel moj soplezalec, dober alpinist. Stvar se je končala tako, da ko sem zabil dva klina in se navezal, je ven odletel klin, na katerem sva imela vse obešeno. Takrat se mi je odvrtel film

Preko Triglavske severne stene je peljal človeka z amputirano nogo. Arhiv Matjaža Deržaja

Je bil oče boljši alpinist od mame?

Mislim, da ne. Mamo sem sicer videl plezati samo enkrat, a mislim, da je bila vsaj enakovredna. Ponovil sem vse klasike v Špiku in ker sem videl njene slike, vem, kje je kaj slikano. Mislim, da je odlično plezala.

Prvič, čim bolj verodostojno sem želel prikazati najstarejše razglednice s slovenskih gora. To so pogosto najstarejši posnetki z naših gora sploh. Pri nas se je s slikanjem gora ukvarjal gospod nemškega porekla, ki je imel atelje na Bledu, kjer je pozimi tudi ustvarjal. Skupaj s svojo sestro je zelo zaslužen, da so se nam ohranile najstarejše podobe naših gora. Razglednice so mi zelo blizu, saj so najbližje slikarstvu, a po drugi strani, za razliko od originalnih slik, zelo poceni in dostopne vsakomur. Skratka, v tej množici razglednic sem videl priložnost, da širokim ljudskim množicam predstavim, kaj vse je nastalo v teh 100 letih SPD. Poleg slikovnega materiala sem želel predstaviti tudi zgodovino slovenskega gorništva. Kmalu po nastanku SPD so začela nastajati planinska društva po raznih krajih po Sloveniji. Veliko se je delalo, ljudje so radi pomagali. Ustanovitev SPD je velika prelomnica za Slovence. Pred tem so bili v naših gorah večinoma nemški napisi, Slovenci, ki

so hodili po naših gorah, tam niso bili enakovredni, tujci so nanje gledali zviška. Imam tudi zapiske v avstrijskih časopisih o tem dogodku, ko so Piparji ustanovili SPD.

Kako pomembno se vam zdi gorništvo za Slovenijo?

Zelo. To je ena izmed dejavnosti, s katero smo se Slovenci zelo zgodaj ukvarjali. Slovenija je posejana s hribi. Prebivalci goratega sveta pa se morajo obnašati okolju primerno. Že Julius Kugy je imel za svoje vodnike najboljše divje lovce iz Trente. Slovenski narod je pokazal, kaj je bil že tedaj zmožen narediti. Čeprav smo majhni, smo kot prebivalci goratega sveta veliko naredili. Si hribovec, kot hribovec živiš in kot hribovec umreš.

Kako je po vašem mnenju organizirano slovensko gorništvo?

Nikoli se nisem ukvarjal z ekonomsko platjo planinskih društev, pod katera sodijo kočje, bivaki, poti, znamenja, zavarovane poti. V sosednjih državah so planinske kočje navadno zasebna last. Po mojem mnenju je najbolje, da so last društev, tako kot pri

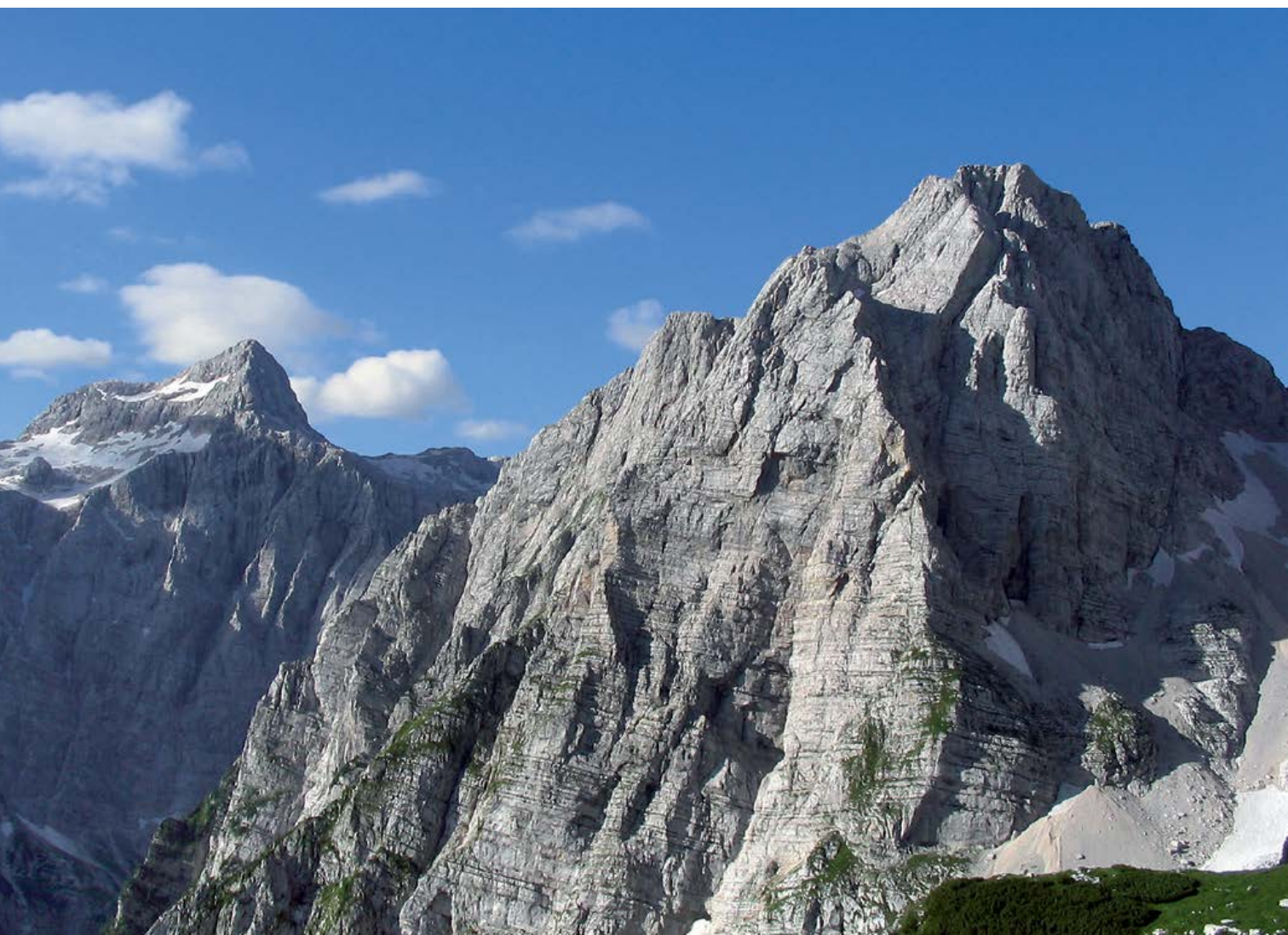
nas. Potem so tu prostovoljci, ki pomagajo postavljati kočje in varovane poti. Po mojem mnenju smo pred drugimi, kar se tega tiče. Videl sem veliko koč v tujini. Navadno sem dobil občutek, kot da sem v soboto na ljubljanski tržnici. Žal so tudi pri nas gore čedalje bolj obljudene. A po drugi strani je prav, da ljudje, ki imajo radi gore in naravo, gore tudi obiskujejo. Saj veste, kaj pravijo: "Če želiš biti vesel eno uro, se napij. Če želiš biti srečen en teden, se poroči. Če pa želiš biti srečen celo življenje, bodi vrtnar." Torej v naravi. Tudi zase rečem, da sem, tako kot je rekel Joža Čop, sin planin. Gore so me ves čas osrečevale. Če hribe gledaš s prave razdalje ob pravem času, lahko marsikaj odkriješ.

Ste torej, kljub temu da ste alpinist, prepričani, da so gore za vsakega?

Seveda. Saj ima tudi premikanje meja svoj čar. A sam sem hodil v hribe za zadovoljstvo, ker sem se takrat predstavil v povsem drug svet. Tega sveta vse življenje ne dojameš povsem. Mi, ki imamo radi gore, smo postali bolni, če nismo vsaj malo prijeli za skalo. Ob tem se ti vzbujajo posebni občutki. 📍

Vzodna stena Stenarja, zadaj Triglav

Foto: Peter Strgar

Stoletnica rojstva dveh zaslužnih mož

Vlasto Kopač in Tine Orel

Besedilo: **Elizabeta Gradnik**

Vlasto Kopač in Tine Orel sta moža, ki sta vsak na svojem področju zelo zaznamovala slovensko planinstvo, imela pa sta več skupnih točk. Prva in največja je bila ljubezen do gora, zlasti do Kamniško-Savinjskih Alp.

Vse življenje ju je družilo tudi veliko medsebojno prijateljstvo in spoštovanje. Spoznala sta se pred drugo svetovno vojno, ko sta študirala v Ljubljani in ob koncih tedna zahajala v Grintovce oziroma na Veliko planino. Delila sta tudi občudovanje arhitekturnih mojstrovlin Jožeta Plečnika, katerega študent in sodelavec je bil Kopač.

prijatelj omogočil, da je v Planinskem vestniku objavjal svoje risbe, skice in vinjete, kasneje pa tudi članke o Veliki planini. S tem je bil eden izmed redkih, ki so mu omogočili eksistenco.

Drug o drugem sta imela veliko pohvalnih besed. Tako je Kopač o Orlu zapisal, da je bil zaradi svoje široke kulturne razgledanosti, bistrosti in

Vlasto Kopač in Tine Orel ob odkritju spomenika štirim srčnim možem, Ribčev Laz 27. 8. 1978. Arhiv Tanje Orel Šturm

Po drugi svetovni vojni sta bili njuni usodi različni, vendar se njuni poti nista razšli. Ko je Kopač zaradi krivične obsodbe v dachavskem procesu ostal brez državljskih pravic, premoženja in rednega dela, mu je Orel kot urednik in zvest

izrednega spomina v svoji stroki resnično "blesteč um", Orel pa o Kopaču, da se je z delom za planinstvo, planinsko arhitekturo in literaturo za vselej zapisal v zgodovino.

Vlasto Kopač

Rodil se je 3. junija 1913 na skromni domačiji v Novi vasi pri Žireh. Oče Franjo je bil akademski slikar in profesor. Družina se je zaradi očetove službe selila v Kruševac, Kranj in leta

1926 v Split, kjer je Vlasto maturiral. Leta 1934 je v Ljubljani na Tehniški fakulteti začel študirati arhitekturo pri Jožetu Plečniku. Že prej levičarsko usmerjen je leta 1938 postal član Komunistične partije. Med vojno je delal v ilegalni dokumentni tehniki za Osvobodilno fronto ter bil ilustrator in opremljevalec narodnoosvobodilnega tiska v Ljubljani. Jeseni 1943 je bil v Ljubljani aretiran in januarja 1944 deportiran v koncentracijsko taborišče Dachau. Po končani vojni in osvoboditvi taborišča se je vrnil domov, že dve leti kasneje pa ga je nova oblast na dachavskem procesu obtožila sodelovanja z gestapom in obsodila na smrt. Obsodbo so kasneje spremenili v dvajsetletno zaporno kazen in ga nato leta 1952 pogojno izpustili, ostal pa je brez državljskih pravic, premoženja in štiri leta tudi brez stalnega dela. Končno je dobil redno zaposlitev na Medobčinskem zavodu za spomeniško varstvo v Ljubljani, kjer je bil do upokojitve 1969 tudi ravnatelj. Leta 1971 je bil pravno, petnajst let kasneje pa tudi politično rehabilitiran. Leta 1995 je z diplomom kot inženir arhitekt zaključil zaradi vojne prekinjeni študij arhitekture na ljubljanski univerzi. Leta 1999 je dobil najvišje priznanje slovenske države, zlati častni znak svobode Republike Slovenije. Umrli je 27. aprila 2006 v Ljubljani.

Alpinist, planinski funkcionar, gorski reševalec

V hribe je resneje začel zahajati v času študija. Bil je član planinske družine Borisa Režka Kavrska bratovšna, ki je plezala v Kamniško-Savinjskih Alpah. V Grintovcih je Kopač s so-plezalci opravil številne prvenstvene, tudi zimske plezalne vzpone. Bil je soustanovitelj Akademске skupine Slovenskega planinskega društva, ki je bila po dveletnem delovanju uradno ustanovljena leta 1937 in je združevala plezalce, študente ljubljanske univerze. Od decembra 1946 do jeseni 1947 je bil predsednik

Odbora za planinstvo in alpinistiko pri Fizkulturni zvezi Slovenije (takratna oblika Planinske zveze Slovenije), kjer se je zavzemal predvsem za razvoj alpinizma in gorske reševalne službe. Leta 1989 je, kot drugi za Miho Potočnikom, postal častni predsednik Planinske zveze Slovenije.

Arhitekt, oblikovalec, grafik, ilustrator, publicist

Že v času študija je Kopač zaradi izjemnih risarskih sposobnosti in

Po njegovih načrtih in tudi z njegovim delom je bilo leta 1946 postavljeno Zavetišče pod Skuto. Arhiv Mojce Kopač

delovnih navad delal v Plečnikovem arhitekturnem ateljeju in med drugim sodeloval pri projektu pokopališča Žale. Bil je Plečnikova desna roka in glavni risar. V letih 1986–1996 se je ponovno "srečal" z mojstrom, ko je bil vodja obnovitvenih del Plečnikove arhitekture v Ljubljani.

Med okupacijo je bil eden glavnih risarjev v dokumentni tehniki in opremljevalec tiska OF v Ljubljani. Njegovo najbolj pretresljivo umetniško delo pa so risbe, ki jih je skrivaj narisal kot taboriščnik v Dachauu.

Po vojni je načrtoval in narisal številne spomenike in obeležja, oblikoval mnoge razstave in muzejske postavitve, prapore,

izdelal razne osnutke za značke, priznanja in plakete ter ilustracije za knjige in publikacije. Kot publicist se je v Planinskem vestniku prvič pojavil leta 1940 ter v naslednjih letih objavil več člankov in številne risbe. Med drugim je narisal prva povojna zemljevida Julijskih Alp ter Karavank, Kamniško-Savinjskih Alp in soseščine. Tik pred smrtjo je pripravil knjigo Iverí z Grintovcev.

Varuh kulturne in naravne dediščine

Kopačevo življenjsko delo na strokovnem področju je bilo ohranjanje stavbne dediščine Velike planine. Z njo se je prvič srečal leta 1936, ko je tam preživel delovno poletje, bila pa je tudi zbirališče slovenskih intelektualcev in študentov. Tedaj so bile še vse pastirske bajte ovalne, čeprav mnoge že spremenjene zaradi potreb turistov, ki so jih po letu 1930 začeli najemati. Med vojno so bile požgane, takoj po njej pa so jih kmetje ponovno postavili, večinoma s štirioglato lopo. Le četrtnina kmetov, med katerimi je bil tudi Preskarjev Andrej, je postavila ovalne bajte "na stare kamne in staro zidajne". Prav Preskarjevo bajto, ki edina originalna stoji še danes, je pred predelavo rešil Kopač.

Leta 1962 je začel sodelovati v spomeniškem in naravovarstvenem projektu Velika planina. Pripravil je urbanistični program z varstvenim režimom za pastirski del planote kot tudi za turistično središče in počitniške zaselke. Poleg nihalke in hotela je zasnoval šest tipov počitniških koč in pri tem izhajal iz avtohtone velikoplaninske arhitekture oziroma pastirskega stavbnega izročila. Neprecenljivo delo je opravil tudi z dokumentiranjem in zbiranjem ledinskih imen ter ustnega in predmetnega izročila kmetov, drvarjev, lovcev in pastirjev.

Uporabljeni viri in literatura:

Miha Naglič: Iz nemškega v slovenski Dachau. In iz obeh v planine, v svobodo. Pogovor z arhitektom Vlastom Kopačem. Žirovski občasnik, Zbornik za vsa vprašanja na Žirovskem, XVII/22, 1995/1996. Darko Lesjak, Michaela Haibl: Vlasto Kopač (1913–2006) – Biografska skica. Zamenjani pogled, razstavní katalog ob 100-letnici rojstva Vlasta Kopača, Muzej novejšje zgodovine Ljubljana, 2012. Marjeta Keršič - Svetel: Vlasto Kopač, pogovor s častnim predsednikom PZS ob bližnji 90-letnici. *Planinski vestnik* 4/2003. Marjan Slabe: Arhitekt in konservator – vzor mnogim generacijam. *Kras*, 93/94 in 95/96, 2009.

Tine Orel

Rodil se je 9. februarja 1913 v Trzinu v kajžarski družini materi Rozaliji in očetu Janezu. Po končani meščanski šoli v Ljubljani in Škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu se je zaradi smisla za jezike vpisal na Filozofsko fakulteto, kjer je z odliko diplomiral iz slovenščine in francoščine.

Poklicno pot je začel leta 1938 kot profesor slovenščine na celjski gimnaziji. Leta 1949 je postal ravnatelj in to delo opravljal do leta 1963, ko se je

Karikatura Tineta Orla prikazuje kot planinca (z mnogo funkcijami – v nahrbtniku), njegov cepin krasi namesto konice pero.

z družino preselil v Ljubljano. Tu se je po krajšem obdobju službovanja na Turistični zvezi Slovenije zaposlil na Zavodu za prosvetno-pedagoško službo, kjer je ostal do leta 1968. Kot samostojni svetovalec za učbenike na Sekretariatu SR Slovenije za prosveto in kulturo je leta 1970 prišel na Zavod SR Slovenije za šolstvo in vodil oddelek za učbenike za osnovne in srednje šole. Od leta 1972 do upokojitve leta 1977 je bil zaposlen na Pedagoški akademiji Univerze v Ljubljani kot profesor na oddelku za slovenščino za predmet Kultura pisanega in ustnega izročila. Leta 1982 se je ponovno naselil v Celju. Umrl je 3. junija 1985 na Lošinju.

Urednik Planinskega vestnika

Leta 1950 je Tine Orel postal četrti urednik Vestnika, ki ga je neuradno urejal že od leta 1948 in nato vse do prve številke leta 1980. Kot urednik je poudarjal kulturno, duhovno in idejno plat gorništva, pripomogel je, da so bila obdelana razna planinska zgodovinska in etična vprašanja, k sodelovanju je pritegnil mnoge znane osebnosti ter vidne pisatelje in pesnike, obenem pa je spodbujal mlade pisce. Uvedel je mnoge nove rubrike in tudi sam sodeloval z nešteti članki, uvodniki in prevodi. Večji del revije je bil še vedno namenjen avtorskim prispevkom planincev in alpinistov, so pa ob novicah iz domačih logov mesto začele dobivati tudi tiste iz tujine, kar je zapolnilo vrzel v aktualni obveščeni.

Uvedel je široko razpredeno povezavo Planinskega vestnika s tujimi planinskimi revijami in ga dvignil na mednarodno raven. Kot stalni sodelavec revije *Alpinismus* v Münchnu je leta 1968 zanjo pripravil posebno, jugoslovansko (po vsebini skoraj v celoti slovensko) četrto številko.

V tem času je naraslo tako število naročnikov Vestnika kot tudi njegov obseg (600–700 strani letno). Vsako številko je pred izidom prebral vsaj petkrat. Vse delo s tiskarno in upravo je opravljal sam, sam je bil lektor in korektor, z dopisniki pa je bil v stalnih stikih. Novice iz tujega revijalnega tiska je luščil in prevajal sam, kar priča o bogatem znanju tujih jezikov ter poznavanju tuje planinske literature in planinskih dogodkov po svetu.

Kot urednika so ga odlikovale široka razgledanost, tankočutna jezikovna kultura, človeška odprtost, odlična izobrazba, vztrajnost, vizija, predanost, predvsem pa velika ljubezen do gora in pisane besede.

Planinec, alpinist, planinski funkcionar

Ljubezen do gora je Orel gojil že od otroških let, ko je opazoval bližnje Kamniško-Savinjske Alpe. Pri dvanajstih je začel zahajati v Grintovce. Z devetnajstimi je postal član SPD, pri dvajsetih pa ga je pritegnilo plezanje in je opravil kar nekaj klasičnih alpinističnih vzponov od III. do VI. stopnje težavnosti.

Tik pred vojno je postal odbornik celjske podružnice SPD, po vojni pa je bil 16 let predsednik PD Celje. Od 1947 do 1960 je bil aktiven član Gorske reševalne službe Celje, od 1947 do 1983 pa član Glavnega odbora

PZS. Kot načelnik Propagandne komisije je uveljavljal gorniško kulturo zlasti v besedi, sliki in glasbi. Kot planinski organizator in mentor mladine je vsa povojna leta vodil izlete mladih v gore, bil pobudnik in organizator pohodov, spominskih dogodkov in ostalih prireditev.

Tudi kritik, gledališčnik, prosvetni, kulturni, družbeni in turistični delavec
Tine Orel je bil, poleg prosvetnega in planinskega, dejaven še na mnogih

Vlasto Kopač pri Preskarjevi bajti, ki je edini ohranjeni primer ovalne bajte v Alpah.
Arhiv Mojce Kopač

področjih: bil je turistični organizator v Celju in Savinjski dolini, predsednik stalne turistične konference v Celju in podpredsednik Celjske turistične zveze, urednik Turističnega vestnika, član založniškega sveta Mohorjeve družbe, pisal je gledališke kritike, zunanjepolitične članke, recenzije, urejal Celjski zbornik, kot politik vodil različne komisije na občinski in državni ravni, bil je šolski inšpektor ... Skratka, opravljal je okrog 40 pomembnih funkcij v planinstvu, kulturi, prosveti, politiki in turizmu. Na vseh področjih je zapustil nepregledno število samostojnih publikacij, priredb in prevodov z uvodno besedo, spremnih

Muzejsko razstavo ob stoletnici rojstev Vlasta Kopača in Tineta Orla, ki je na ogled v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani, si lahko ogledate še vse do 8. septembra 2013.

besedil, znanstvenih, strokovnih in poljudnoznanstvenih sestavkov, recenzij knjižnih del, ocen in poročil s področja literarnih in gledaliških del ter člankov. Bil je sodelavec

Slovenskega biografskega leksikona in Jugoslovanskega leksikografskega zavoda v Zagrebu. Za svoje delo je prejel visoka priznanja države in organizacij, v katerih je deloval. ○

Uporabljeni viri in literatura:

Več avtorjev: *Stoletje v gorah*, Ljubljana 1992 (prispevek o T. Orlu Franc Vogeltnik).

Marjan Oblak: Ob 70-letnici Tineta Orla. *Planinski vestnik* 1983.

Tone Strojcin: Ob srebrnem jubileju urednika PV Tineta Orla. *Planinski vestnik* 1974.

Miro Štebe: Častni član PD Onger. *Planinski vestnik* 1993.

<http://onger.org/?mode=vsebina&id=12>

<http://www.tineorel.si/>

Soteska slapov

Pekel pri Borovnici

Besedilo: Gorazd Gorišek

Bilo je spomladi pred mnogimi leti. Še v prejšnjem stoletju. Po naključju sem v dnevnem časopisju našel članek o divji soteski pri Borovnici. Še zelo mlada sva se odpravila na izlet in bila kljub velikim pričakovanjem zaradi slišanih vznesenih besed o tem, kako čudovit je Pekel, prijetno presenečena.

Vrnila sva januarja 2000, ko so si slapovi nadeli mogočne ledene oklepe in so pogumni plezalci elegantno plezali čeznje. Kot prvič je tudi drugi vzpon skozi sotesko kar prehitro minil.

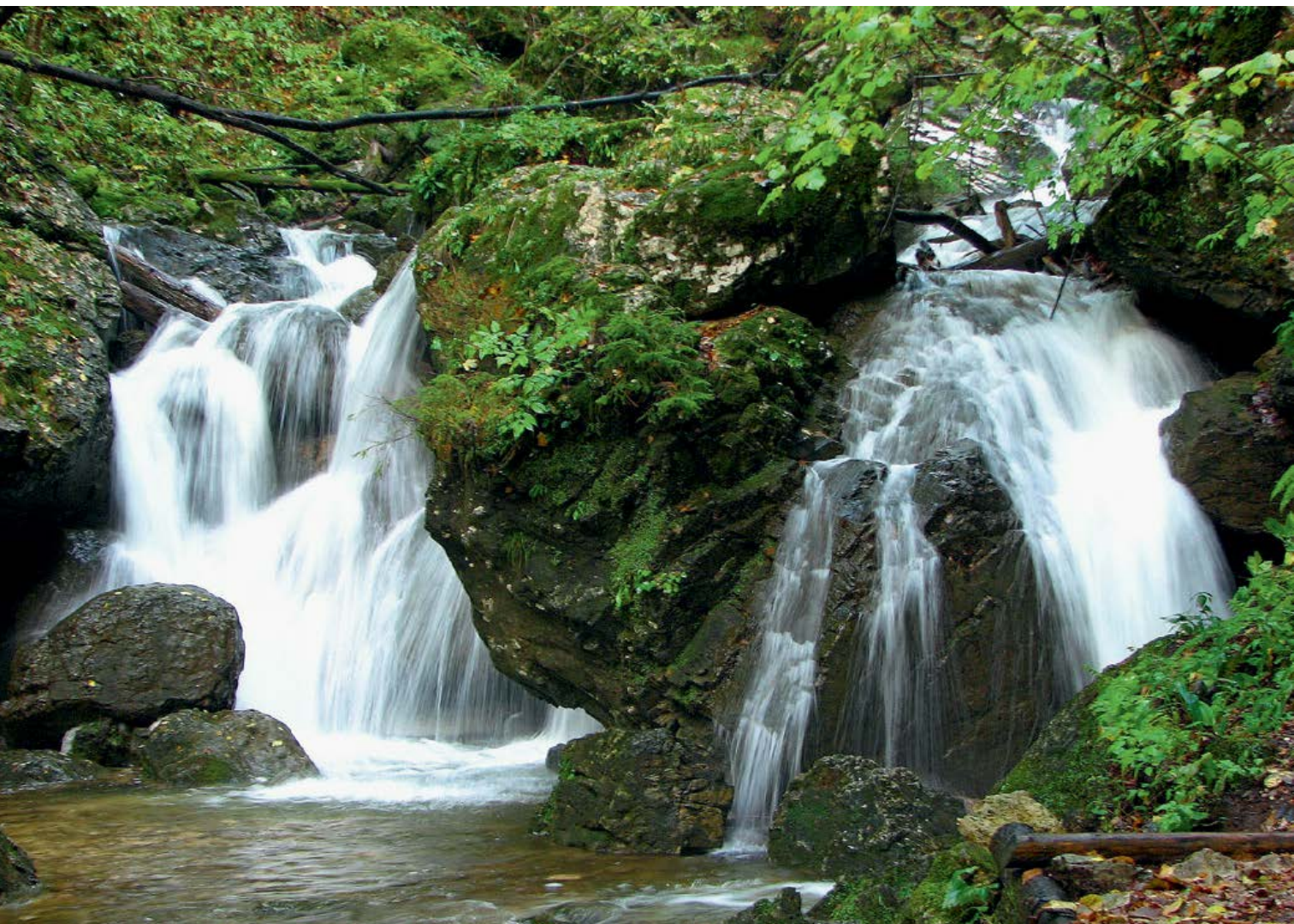
Kasneje, ko je Pekel postal skorajda sosed najinega domovanja, naju je moral kar pogostokrat trpeti v gosteh.

Največkrat naju je vanj prignal popoldanski pobeg pred poletno vročino ali pa kolesi do njegovih hladnih duri. Marsikdaj sva vzponu skozi sotesko dodala še kaj. Enkrat sva želela priti do prepadnega skalnega razgledišča z gamsom, ki ga uzremo s Hudičevega zoba. Čez strmo gozdnato pobočje sva se kar dobro namučila, da nama

je uspelo priti do njega, kasneje pa ugotovila, da se tja lahko pride precej bolj preprosto ...

Ponovitev pekelskih dogodivščin je bilo še nekaj, v vseh letnih časih in z različnimi sopotniki. Navdušenja nad Peklom ni skrival nihče. Vsaka pot vanj je bila po svoje zanimiva, poučna, nepozabna in – vsaj pri tistih, ki so bili prvič v soteski – polna vznesenih besed ... Zadnji, a zagotovo ne poslednji obisk soteske je bil nekaj posebnega, pa čeprav najina najmlajša spremljevalka takrat še ni veliko

Tudi ko slapov ne štejemo več, je potok še zmeraj zelo živahen. Foto: Gorazd Gorišek

govorila. Bolje rečeno, midva je nisva dobro razumela ...

"Peklenščkova" soteska za vse letne čase

Če za kaj, potem za Pekel pri Borovnici zagotovo velja: tisti, ki pridejo enkrat na obisk, se zelo verjetno vračajo vedno znova. "Če jim le uspe priti iz njega," bi zaradi imena nemara dodal kakšen cinik ... Vsak letni čas nam v divji soteski s slapovi na pragu Ljubljane ponudi kaj novega, zanimivega, skratka takšnega, česar ob prejšnjih srečanjih morda nismo opazili.

Spomladi lahko v Peklu – poleg slapov, katerih mogočnost je seveda odvisna od vodostaja potoka – občudujemo mnogotere dinarske in alpske cvetlice, ki jih na tej nadmorski višini morda niti ne pričakujemo (npr. kranjski jeglič), v poletni vročini nam najbolj godijo prijetne temperature, ki so precej nižje kot v razbeljeni betonski džungli naše prestolnice, jeseni nas osrečujejo in navdajajo z zadovoljstvom čudovite barve gozdov, pozimi pa lahko uživamo (s primerno opremo!) v čudovitih ledenih štukaturah, v katere se po nekaj polarnih dnevih ozaljšajo pekelski velikani. Mojstri zaledenelih slapov seveda draguljev ne bodo občudovali le od daleč, temveč v primernih razmerah z navdušenjem plezali po njih.

Pogled v zgodovino

Pekel je imel zaradi svoje divjine in strmih prepadnih pobočij zelo dolgo mir pred človekom. Prve steze so v njem nadelali oglarji, ki so pred dobrimi sto leti začeli sekati drevje za svoje kope. Les so seveda spravljali s pomočjo vodne sile, vendar kljub temu da se potok na razmeroma kratki razdalji (dobrih šeststo metrov) spusti za slabo polovico prej omenjene vrednosti, to ni bilo nič kaj lahko opravilo. Ko se vzpenjamo skozi sotesko, si poskušajmo zamisliti težavno delo prednikov.

Prvo pisno omembo Pekla zasledimo v naši reviji že konec devetnajstega stoletja, začetek urejanja turistične poti sega v čas pred prvo svetovno vojno, celotno pot skozi sotesko pa so uredili leta 1928. V petdesetih letih prejšnjega stoletja so pot temeljito obnovili, vendar naravne sile vseskozi skrbijo za to, da imajo prizadevni

Četrti slap v Peklu je za mnoge najlepši.

Foto: Gorazd Gorišek

domačini vedno dovolj dela. Za ves trud in čas, ki ga porabijo za urejanje poti, si zaslužijo iskreno zahvalo.

Borovniščica ali Otavščica?

Verjetno ste opazili, da še nisem napisal, kako se potok, ki skače skozi Pekel, imenuje. Na zemljevidih je večinoma Borovniščica, domačini pa vztrajajo pri Otavščici in prej omenjeni priznavajo rojstvo šele na ravnini, od sotočja Prušnice in Otavščice naprej. Slednja izvira visoko zgoraj na Bloško-Rakitniški planoti pod vasicama Dolenje in Gorenje Otave (od tod ime), a ker je tam okoli še nekaj manjših selišč, bi lahko naši dedje v preteklosti živahni potok mirne duše poimenovali tudi kako drugače. Kako le? Ne vem, a na koncu besede bi bil – v šali rečeno – skoraj zagotovo skupek črk -ščica. Pisal bom kar Otavščica in Borovniščico prepustil lenemu potovanju čez Ljubljansko barje.

V literaturi je precej različnih navedb višin in tudi števila slapov v soteski. Kot bi imeli vsi, ki so merili in o tem tudi kaj napisali, različno dolge metre. Vse skupaj je verjetno posledica tega, da je večina slapov sestavljena iz več stopenj. Odločitev o tem, kaj je samostojni slap in kaj ne, pa je prepuščena posamezniku. Po

nekaterih navedbah je slapov enajst (uradno pet), četrti slap je visok od sedemnajst do petindvajset metrov, peti pa od dvajset do ravno tako petindvajset ... Naj bo tako ali drugače, soteska je zelo zanimiva in vsem tistim, ki še niste bili v njej, obisk ob dobršni meri previdnosti vsekakor toplo priporočam. Morda se boste ob vrnitvi na izhodišče vprašali: "Le kako je šele v nebesih, če je že pekkel tako lep?"

Kje je začetek poti?

Do vhoda v Pekel ni težko priti. V Borovnico se lahko pripeljemo iz Ljubljane skozi Črno vas (ali Brezovico) in Podpeč, z Vrhniko pa mimo znane Bistre, kjer je poleg naravnih zanimivosti poskrbljeno tudi za bolj tehnično naravnane duše. Borovnica se ponaša z ostankom velikega viadukta Južne železnice, ki je bil do druge svetovne vojne pravcati simbol kraja, nato pa pod težo vojnih nesmislov končal v ruševinah. Steber, ki je ostal, in informacijske table pod njim nam pomagajo za silo pričarati mogočno mojstrovino. Danes je železnica proti morju speljana po daljšem ovinku, da vlaki z zmernejšim naklonom lažje napredujejo v notranjske gozdove. Mi se zapeljemo skozi kraj, nato pa takoj

za železniškim podvozom zavijemo desno in se skozi Ohonico pripeljemo na rob Pekla, kjer si v gostišču lahko privežemo dušo.

Poti v Peklu

Na izhodišču si lahko ogledamo pomemben etnološki spomenik: obnovljen mlin s delujočim vodnim kolesom. Mlin je bil nekdanj tudi na vrhu pekelske soteske. Ker bomo najprej hodili ob Otavščici navzgor, bosta za lažje razumevanje levi in desni breg omenjana v "naši" smeri. Orografska je seveda ravno obratno. Kmalu za mlinom se po brvi sprehodimo na levo stran potoka. Na jasi nas pozdravi peklenšček z verigo, vrisano potjo in označenimi slapovi. Če smo srečanje z njim preživeli, nadaljujemo po prijetni stezi. Z leve strani v "mokrem" obdobju pritekajo majhni potočki, ob suši pa žal tudi glavnemu potoku sapa precej poide.

Ko se čez brv vrnemo na desni breg, se Otavščica kmalu prebudi. Najprej skaklja čez nekaj metrov visoke pragove. Enega izmed njih so označevalci slapov določili za prvi slap. Nad

Najvišji, peti slap v zimski preobleki. Nad njim se Otavščica umiri. Foto: Gorazd Gorišek

Poti v Peklu so dobro označene, na težjih mestih tudi zavarovane. Na sliki razpotje nad tretjim slapom. Foto: Gorazd Gorišek

INFORMACIJE

Izhodišče: Dom v Peklu. Do sem se iz Ljubljane pripeljemo skozi Podpeč in Borovnico. Za podvozom pod železniško progo zavijemo desno in se skozi vas Ohonica pripeljemo do izhodišča.

Zahtevnost: Zahtevna zavarovana pot. V mokrem ali zmrzali je na strmejših delih potrebna previdnost zaradi možnosti zdrsa.

Opis: Podrobnejši opis poti je v članku.

Vodniki: Andrej Stritar: Izleti po ljubljanski okolici. Sidarta, 2000; Rok Kušlan: Slapovi. Sidarta, 2008; Željko Kozinc: Lep dan kliče 1 in 4. Modrijan, 1999 in 2007.

Zemljevidi: Notranjski kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000; Snežnik, PZS, 1 : 50.000; Ljubljana in okolica, PZS, 1 : 50.000 (delno); Veliki atlas Slovenije, Mladinska knjiga, strani 140–141; Ljubljana in okolica, Kartografija, 1 : 40.000.

njim smo hitro na razpotju. Lahko krenemo levo čez potok in se od tam povzpemo do drugega slapu ali pa vztrajamo na desni strani in se šele pred prvo lestvijo sprehodimo čez brv do šestnajstmetrskega lepota. Čez dve krajši lestvi in ob pomoči železja se dvignemo nad drugi slap in že zagledamo tretjega, ki so mu dodelili ime Kozjak in je visok osemnajst metrov.

Nad njim nas čaka najdaljša lestev, ki postreže tudi z ožino, vendar ljudem normalnih dimenzij ne povzroča težav, le visok nahrbtnik z bolj slabo zloženimi pohodnimi palicami bi utegnil malo motiti. Nad lestvijo nas čaka še nekaj telovadbe in že smo pri razcepu pod Hudičevim zobom. Čezenj se bomo vrnili, zato nadaljujemo po spodnji stezi in se skoraj po ravnem sprehodimo do brvi, ki nas spet popelje na levi breg. Ob poti lahko vseskozi občudujemo manjše slapove, ki bi jih mirno lahko šteli kot samostojne, saj nekateri celo presegajo višino prvega, ki so mu spodaj v dolini dodelili ta naziv. V nekaj okljukih se dvignemo nad strugo, nato pa zavijemo desno (levo navzdol bi lahko po strmi stezici brez

plezanja prišli do tolmana drugega slapu).

Pot proti četrtemu, za mnoge najlepšemu slapu je na posameznih mestih izpostavljena in v mokrem nevarna za zdrs. Ko se vrnemo na desni breg in takoj nad brvjo splezamo čez kratko lestev, se nam po nadaljnji hoji ob strugi počasi odpre pogled na sedemnajst metrov visok četrti slap, ki prosto pada na skalo, nato pa se voda razlije v prikupen tolmun. Če se želimo popolnoma približati slapu, to nemara najlažje storimo tako, da se po stezi, kjer so nam v pomoč izžagane stopinje v hlotu, jeklenica in klini, povzpemo stran od slapu, nato pa se, opazujoč ga s strani, spustimo pod steno, čez katero pada. Peričnik v malem!

Vrnemo se na stezo (pobočje je strmo in velikokrat spolzko!) ter se v ključih dvignemo nad slap. Potok prečkamo nad koriti, ki jih je izdolbla Otavščica. Opazimo tudi, da je nad njim še nekaj manjših slapov. Strmina višje popusti. Bližamo se petemu, najvišjemu slapu, ki najprej poševno drsi, nato pa v dveh pramenih pada v tolmun. Če imamo dovolj, se lahko po pred nekaj leti postavljeni brvi vrnemo na desni breg ali pa z vzponom nadaljujemo po levem bregu, kjer nas kmalu pričakajo betonske stopnice, višje pa vodna pregrada, za katero uzremo umirjeno Otavščico, ki naznanja, da je soteske nepreklicno konec.

Še zadnjič prekoračimo potok in se povzpemo do bližnje lesene koče. Mimo nje kratek čas hodimo po makadamski cesti, nato pa zavijemo desno navzdol (smerokazi) in se po prijetni poti spustimo do odcepa k petemu slapu. Nadaljujemo proti Hudičevemu zobu. Nekaj časa hodimo naravnost, nato pa se pot strmo spusti do skalnega osamelca, kjer nas (že v kratkem vzponu) pričaka nekaj jeklenic in klinov. Pot ne vodi čisto čez Hudičev zob, a je do imenitnega razgledišča le nekaj korakov, zato se nanj vsekakor spleča potruditi. Tudi gamsa (takšnega, ki je vseskozi na preži) bomo opazili vrh skale na nasprotni strani soteske.

Pod Hudičevim zobom je pot še vedno zelo strma in deloma zavarovana. Nižje dosežemo razpotje, od koder smo prej odšli k četrtemu slapu.

Čez lestve se vrnemo v dolino po že znani poti. Še opozorilo ob koncu opisnega dela. Čeprav se gibljemo po sredogorju in je pot dobro vzdrževana, nas na stezi (predvsem izven glavne sezone) lahko presenetijo poškodovani deli. Ker hodimo po vlažni soteski v objemu gozdov, kamor sonce le redko posije, je pot večino časa mokra in spolzka. Še večja previdnost je potrebna ob zmrzali ali v snegu, ko toplo priporočam dereze in cepin, pa četudi ne bomo plezali po slapovih, ampak se samo povzpeli skozi Pekel.

Če imamo s seboj – v katerem koli letnem času že – tudi razposajeno mladež, jo je zelo priporočljivo navezati na vrv ali (tisto, ki se še pusti nositi – bolj rečeno, ki jo še lahko nosimo) "pospraviti" v nahrbtnik za nošnjo otrok. Izpostavljenih oziroma nevarnih delov je za neodgovorno obnašanje staršev vsekakor preveč. Napisati je treba še, da se lahko tisti, ki jim je bila pot skozi Pekel preveč zahtevna, da bi se po njej tudi vrnili, do izhodišča vrnejo tudi po precej lažji poti. Z vrha soteske sledimo oznakam proti vasi Pokojišče, pred vasjo zavijemo desno in po lahki poti skozi Pristavo sestopimo do parkirišča pred vstopom v Pekel.

Kam se še lahko odpravimo?

V bližini Pekla je še ena zanimiva, a precej manj znana grapa s slapovi, ki jo je vsekakor vredno obiskati; potok Šumik nad Brezovico pri Borovnici. Vodna sila je nekoč poganjala tri mlina in žago. V vasi stopimo na kolovoz, ki vodi v grapo, malo višje, ko se kolovoz obrne v levo, pa stopimo na stezico, ki vodi k strugi potoka. Ko poti ni več, sledimo Šumiku in ob živahnih brzicah kmalu pridemo do šest metrov visokega slapu. Voda pada čez velik balvan. Če vztrajamo ob potoku, bomo prišli do njegovega izvira v zatrepu pod Krimščkom, 941 m, na vrhu katerega se svet zdravna proti Rakitni.

Skozi Pekel lahko pridemo tudi do Krimške jame. Nad sotesko nekaj časa sledimo gozdni cesti skozi Koželjski graben, kjer Otavščica v pravcatih meandrih lenobno vijuga proti slapovom, nato pa do kraja žalostnega spomina pridemo po zelo prijetni poti, ki se vije skoraj po plastnici mimo številnih robov in grap divjega sveta, kjer se svet z Rakitniške planote nenadoma strmo odlomi in pade v dolino Prušnice. Skoraj do jame sicer pripelje tudi gozdna cesta. ●

Iskanje prehoda na Petelin čez Mravljincev rob

Zelo zahteven vzpon na Rzenik

Besedilo: Stane Škrjanec

Za Mravljincev rob sem izvedel pred leti od prijateljice, ki je tako kot jaz mahnjena na raziskovanje brezpotij. Kaj več od tega, da gre za star lovski prehod, niti njej ni bilo znanega. Nato sem na vse skupaj pozabil.

Prvi poskus

Predlani me je ob neki priložnosti vendarle spet potegnilo v Kamniško Belo, kjer se skrivnostnež nahaja. Da nanj iz doline pripelje lepa stezica, mi je postalo jasno šele med sestopom. Nevednež sem ga raje videl *na zih* z vzponom pod severno steno Rzenika ter s spustom v njen desni vogal. Tam sem odkril širok travnat hrbet, ki je omogočal dvig v neznanu. Seveda se nadaljevanju nisem mogel upreti. Na vrhu trav sem prečil strmo gozdno pobočje, prestopil zagruščeni žleb, malo sestopil in se znašel na ozki stečini, ki me je zanesljivo nosila po travnatih gredah. Okolica je postala skoraj grozljiva, ko sem ugotovil, da me

stečina vodi v zatrep med navpične stene in prepad, kar bi lahko pomenilo, da se bom znašel v mišnici. A dokler je bila možnost vrnitve na pladnju, sem tiščal naprej. Stečina (stezica) se je končno izpela pod strm skok v grapi, kjer sem v dilemi obstal. Skok bi lahko preplezal, a mi je nekaj smrdelo. Sem se znašel v slepi ulici? K sreči sem pogledal še malo naprej, kjer se mi je zdela možnost nadaljevanja minimalna, a me je po krajšem plezanju zadelo kot strela z jasnega.

Nad menoj se je namreč prikazal najboljši naravni prehod, kar sem jih do tedaj videl v Grintovcih! Kot bi bil na delu gromozanski črv, tako je deloval žlebast rov, ki je potekal prečno skozi

stensko zaporo. Za piko na i sem v žlebu opazil bingljajočo jeklenico, kar je lahko pomenilo le eno – našel sem lovski prehod skozi Grdi graben. Vzpon po njem je bil doživetje zase. Na izstopu nisem mogel verjeti, da sem strmi skok v grapi tako prefinjeno obšel. A evforija se je kaj hitro končala na izpostavljenem mestu nad grabnom, kjer so izginile vse sledi. Ker me je pogled na prestrm drugi skok v grapi (še v slednjo bi težko prišel) odvrnil od nadaljevanja, sem sklenil poiskati čimprejšnji izhod in možnost sestopa. Usmeril sem se desno navzgor čez strme, lahko prehodne trave, poplezal čez nagnjene plošče, nato pa stopil na manjše, z rušjem poraslo sleme in se znašel na že poznanem sedelcu. Po zagruščenem grabnu sem sestopil do prečnice pod Kopo ter naprej po Martinji stezi v dolino.

Prvotni namen vzpona na Petelin (nekdanje ime Konja in Rzenika s savinjske strani, op. ur.) je bil vseeno

Rzenik s Kamniškega Dedca

Foto: Stane Škrjanec

drugačen. Nanj sem se želel povzpeti z roba na rob, torej z Mravljincevega roba na zgornji rob Petelina v čim bolj ravni liniji. V mislih sem imel divji pristop v bližini izrazitega grabna, ki spaja omenjena roba. Ko sem si s Špegarce na nasprotnem bregu doline Bele ogledoval teren, mi je bilo jasno, da bi bilo lahko ključno mesto pristopa srednji del grabna, kjer je kraljeval vsaj en težaven skok. Ker je bil že tisti, viden nad sijajnim prehodom čez steno, ob prvem obisku brez varovanja prehud, je upanje na uspeh v veliki meri splahnelo. Navdih me je znova obšel na veliki šmaren leta 2012, ko me je spreletelo, da vseh možnosti napredovanja prvič vendarle nisem preučil ...

Drugi poskus

V ranem jutru sem se znova znašel v Beli. Tokrat sem proti Mravljincevemu robu sledil skromni stezi, ki se ji je videlo, da je le malo v rabi. Še na markirani poti sem pred seboj opazil štiričlansko družino, namenjeno na Presedljaj. Na manjši čistini me je prvič pretreslo, ko je glava družine na ves glas zajodlala. Že prav, sem si rekel. Hribovska duša si je pač dala duška. Ni minilo petnajst minut, ko je skozi blaženi mir spet zarezalo vpitje. Komaj sem dočakal prihod v zatišje, kjer me je zmotil nagonski razmislek. Le kaj se plete po glavi takšnega človeka?

Na travah nad prekrasnim prehodom sem tokrat postal dlje. V graben se nisem nameraval spustiti, ker ga v bližini prekinja skok. Sprijaznil sem se z dejstvom, da bom moral najti obhod ali se obrniti. Zazdelo se mi je, da sem nad prvo skalno zaporo videl gredino, tako da sem se nanjo povzpел z desne in na njej odkril dobro stečino, ki je izginila v levi vogal nad grabnom. So gamsi odkrili prehod? Izpostavljeni stečini sem sledil v upanju, da mi ne bo pobegnila v prehudo strmino.

A glej ga zlomka! Med hojo po izpostavljenem pobočju me je sled z neverjetno lahkoto pripeljala v ogromen zatrep, iz katerega se je visoko, skoraj do roba, dvigala grapa! Na prvi pogled ni kazala preostrih čeri, zato sem bil v trenutku prepričan, da sem na pragu uspeha. Napredoval sem po najlažjih prehodih ob steni ter sem in tja postavil možica, če bi se zgoraj vseeno kje zataknilo. Naposled sem se znašel v grapi, kjer sem krajše skoke z užitkom preplezal. Proti izstopu me je vodil močno zagruščen

krak na levi, ki me je pripeljal v rušje in do razpotegnjene stene. Naenkrat se je nad menoj prikazal lahek prehod na rob Petelina.

Med zasluženim počitkom sem srkal lepote grebena Zeleniških špic. Če bo le zdravje, bom še prišel. Mesto, kjer sem se "zvrnil" čez rob, pa nosi obraz popolne divjine. V labirintnem gozdu sem začel iskati lovsko stezico, brez nje bi lahko zabredel v neprehodno ruševje. Obžagani poti sem sledil do planine Rzenik in z navdušenjem stopil k odprtim vratom ličnega stanu. Prijatelj mi je namignil, da bi mi lahko gospod, ki vzdržuje stan, pokazal fotografijo kože iz brun, ki je med vojno služila kot neodkrit bunker v votlini v Varvanju. Prijazna gospa in gospod sta mi željo z veseljem izpolnila. Najlepša hvala! Pustila sta mi

celo posneti fotografijo, ki jo je gospod ovekovečil v mladosti. Na žalost kože danes ni več. Kaj se je zgodilo z njo, nam ni uspelo dognati. Po sočnem klepetu smo se razšli v upanju po vnovičnem snidenju.

Na teme Petelina sem pristopil po precej zarasli, obžagani poti nad planino, katere začetek je treba znati zadeti. Izjemen razgled me je zazibal k počitku. Iz nahrbtnika sem vzel slušalke, v ozračje je zaplaval žametni glas Andrea Bocellija. Kako drugače zasije obzorje! Po napolnitvi z milino sem sestopil na planino Dol in po pravljичno speljani Martinj stezi v dolino Kamniške Bistrice. ○

Neverjeten prehod Foto: Stane Škrjanec

Dan slovenskih planinskih doživetij

Praznovanje jubileja v Kamniški Bistrici

Besedilo: Zdenka Mihelič

15. junija 2013 je bila Kamniška Bistrica z okolico prizorišče številnih planinskih doživetij in pravega planinskega praznika. Na dnevu slovenskih planincev oz. dnevu slovenskih planinskih doživetij, kakor ga je poimenovala Planinska zveza Slovenije, se je ob praznovanju 120-letnice Slovenskega planinskega društva/Planinske zveze Slovenije ter ob 120-letnici PD Kamnik in PD Ljubljana-Matica pod kamniškimi vršaci zbralo preko 2000 planincev vseh starosti. S tem smo odprli tudi poletno planinsko sezono, saj planinske kočice ne bodo zaprle vrat do jeseni.

Dopoldansko dogajanje se je odvijalo na več prireditvenih prostorih in različnih izletih, pohodih in kolesarskih turah. PZS je skupaj s soorganizatorji poudarila kakovostno množičnost in skrb za okolje. Planince je povabila na pohode različnih zahtevnosti in dolžin po Kamniški Bistrici in v okolici, prevoz do izhodišč oz. s ciljev poti pa je zagotovila z javnimi prevoznimi sredstvi. Z vodniki Planinskega društva Kamnik in turno-kolesarskimi vodniki Komisije za turno kolesarstvo PZS so se ljubitelji gora in

prijetnega skupnega druženja podali do Cojzove kočice na Kokrskem sedlu, po Koželjevi poti do Kamniške Bistrice, na Veliko planino, si ogledali Kamniško Bistrico (Lepi kamen, Žagano peč, spominski park, sotesko Predaselj ...) ali pa so se odločili za vodeni ogled Kamnika.

Kolesarji in turni kolesarji so se odpeljali na dve različno zahtevni turi: na lažjo iz Kamnika v Kamniško Bistrico ali težjo in zahtevnejšo iz Kamnika v Kamniško Bistrico z vmesnim "peš vzponom" na Kamniški vrh, 1259 m. Vsi nadobudni mladi – po letih ali srcu – so lahko Pri Jurju plezali na plezalnem stolpu PZS. Najmlajši so šli na nagradni izlet od gondole preko Belske kope do Kamniške Bistrice. Za Domom v Kamniški Bistrici so lahko

uživali na poljani planinske zabave, delavnicah družabnosti in v orientacijski dogodivščini. Gorski reševalci Društva Gorske reševalne službe Kamnik, ki so tudi sodelovali na sobotnem vseslovenskem dogodku, pa so prikazali reševanje padalca z drevesa s pomočjo tirolske žičnice in razkazali intervencijsko vozilo z opremo za reševanje v gorah.

Na slavnostni prireditvi pred Domom v Kamniški Bistrici, na kateri so se zbrali tudi gostje iz planinskih društev in zvez iz tujine, so v kulturnem programu vsi govorniki – župan Občine Kamnik Marjan Šarec, predsednik PZS Bojan Rotovnik, predsednik PD Ljubljana-Matica Tomaž Willenpart in predsednik PD Kamnik Ivan Resnik – poudarili pomen in priljubljenost planinstva v Sloveniji in dejstvo, kako znamo planinci ceniti sočloveka, naravo in naše gore. Planinstvo ni samo hoja v hribe, temveč tudi način življenja; tradicija planinstva je dolga že stoletja, saj letos praznujemo 120-letnico organiziranega planinstva na Slovenskem. V letu 1893 sta bili ustanovljeni tudi planinski društvi Kamnik in

Slavnostni program so odprli praporščaki planinskih društev iz cele Slovenije.

Foto: Zdenka Mihelič

Dneva slovenskih planinskih doživetij 2013 se je udeležilo okoli 2000 planincev, ljubiteljev gora, med njimi tudi številni mladi in najmlajši, za katere je bil pripravljen poseben program.

Foto: Zdenka Mihelič

Kako nas vidijo drugi?

Sredi minule, s snegom zelo radodarne zime smo v enem izmed poudarkov osrednje dnevnoinformativne oddaje z lokalnimi novicami na nacionalni televiziji lahko ob naslovu Zamujena priložnost slišali, da zaradi zasnežene ceste planinski dom sameva. V podtonu je bilo razumeti, da gre skorajda za katastrofo državnega pomena. Direkcija za ceste je prometnico "čez noč" prekategORIZIRALA v gozdno cesto. Pobudo so dali lastniki gozda. Zaradi neprevozne ceste je planinski dom tudi med zimskimi počitnicami – sameval. No, ne popolnoma. Dom ni bil zaprt, le obiskovalcev je bilo manj, saj se je bilo do postojanke, do katere seveda vodijo tudi označene poti, še vedno mogoče pripeljati, vendar samo po cesti iz druge smeri.

Vprašanja se ponujajo kar sama ... Izgubljena priložnost za koga? Za planince, ki hodimo peš? Je res tako zelo nenavadno, če v trdi zimi, ko so zaradi debele snežne odeje celo nekatere gorske vasi po nekaj dni odrezane od doline in so tudi po več mesecev zaprti nekateri za ljudi pomembni gorski prelazi, ni spluženo do planinske kočice? Ali ni dovolj, da je zaradi lažje dostave prevozna le ena cesta do postojanke sredi gozdov? Je zaradi nekoliko večjega zaslужka treba omogočiti dostop prav vsem? Kakšni smo v očeh lastnikov gozdov, če so državo sami zaprosili, da prekategORIZIRA cesto in jo s tem pozimi zapre nam, planincem, bolje rečeno tistim, ki postojanko razumejo nekoliko drugače? Ali je res narobe, če pozimi na določenem območju ne "diši" iz izpušnih cevi? In morda najpomembnejše vprašanje: je naša dejavnost bolj povezana s hojo ali z vožnjo v naravnem okolju? Če prvo, nam zasnežena cesta, po kateri se ne moremo peljati, lahko prej pomaga do lepega dneva, preživetega v naravi, do kočice ali vrha nad njo pa tudi ni tako daleč, da ne bi mogli ture zaključiti še pred večernim mrakom. Če drugo, da se planinci vozimo in povrhu o tej "krivici", ki nas je doletela, godrnjamo po televiziji v najbolj gledanem času ... Mislim, da je na mestu vprašanje iz naslova.

Razmišljanje o tem, kako nas vidijo drugi, je enim pomembno, drugi so do njega ravnodušni, tretjim ni vseeno. Sam sodim med slednje. Ne zato, ker bi zaradi tega slabše spal, tudi kolca se mi ne, ko kdo benti čez nas, rad bi le, da se malo zamislimo, predvsem pa dorečemo, kako naprej. Dobesedno in v prenesenem pomenu. Z avtom oziroma žičnico ali vendarle z nogami in glavo, ki ve, kaj je prav in kaj ne ...

Se je ob napisanem v prejšnjih odstavkih sploh mogoče čuditi enemu od argumentov investitorja, zakaj je dobro, da bi zgradili novo smučišče, ki v imenu nosi višino naše najvišje gore? Investitor je med drugim mnenja, da se bo poleti lahko veliko ljudi peljalo na kavo v planinsko kočico. Temu je pritrdil tudi prejšnji načelnik Komisije za varstvo narave PZS, a v isti sapi dodal, da vožnja na kavo v planinsko kočico pač ni planinstvo. Popolnoma se strinjam z njim, toda na hladen tuš ni bilo treba dolgo čakati. "Z izgradnjo smučišča in ureditvijo primerne infrastrukture bi pridobili tudi planinci, saj bi bil omogočen lažji dostop do okoliških vrhov," je eden od odgovorov, zakaj se planinci strinjamo z izgradnjo smučišča. Pravzaprav bi moral napisati "se strinjajo", saj mene, in verjamem, da še koga drugega, ki bere našo revijo, ni med njimi.

Kakšni smo torej v očeh drugih? Takšni, kot si zaslužimo, bi lahko zaključil. In to na žalost pogosto ni najboljša podoba – izučnim varuhom gorske narave navkljub.

Gorazd Gorišek

Ljubljana-Matica, tokratni soorganizatorici dneva slovenskih planincev oz. slovenskih planinskih doživetij. Kulturni program, ki ga je povezoval radijski voditelj in moderator Blaž Lesnik, so obogatili pevka Tjaša Hrovat, mladi planinci PS OŠ Šmartno v Tuhinju pod mentorstvom Lučke Derganc in ansambel Domačini, ki je preštevilne zbrane planince popeljal v družabno pozno popoldne. Kamniški župan Šarec in predsednik PD Kamnik Resnik sta podelila priznanja pobratenemu kraju in njihovemu planinskemu društvu iz Trofaiaha, v imenu katerih jih je prevzel Janez Ivanc.

Na slavnostni prireditvi smo po lanskoletni uspešni akciji predstavili skupno akcijo Nedela in PZS za naziv najbolj priljubljena planinska kočica po izbiri obiskovalcev gora in bralcev Nedela (lani so izbrali Kočo na Dobrči). Ob letošnjem praznovanju 60-letnice Slovenske planinske poti, najstarejše vezne poti (transverzale) v Sloveniji in tovrstne na svetu, sta Helios in Olimpijski komite Slovenije-Združenje športnih zvez (OKS) podarila PZS Heliosove barve v vrednosti 7000 evrov za obnovo markacij na tej poti. Na prireditvi je vrednostni bon v imenu obeh donatorjev predsedniku PZS Bojanu Rotovniku slovesno izročila pomočnica direktorice službe za marketing pri Heliosu Polona Stare.

Velika vseslovenska akcija na 599 kilometrov dolgi trasi Slovenske planinske poti s 75 kontrolnimi točkami je potekala v soboto in nedeljo, 6. in 7. julija 2013, ko je bil hkrati 1. Tončkov dan v spomin na pokojnega podpredsednika PZS Toneta Tomšeta in dolgoletnega načelnika Komisije za planinske poti PZS.

Udeležencem tokratnega vseslovenskega praznika planinstva smo na prireditvenem prostoru pred Domom v Kamniški Bistrici predstavili delo in dejavnosti Planinske zveze Slovenije, edicije Planinske založbe PZS, Planinski vestnik, vozne ređe v Alpah 2013, Zlatorogovo transverzalo ponosa, trgovino Annapurna, s podjetjem Slopak pravilno ločevanje smeti, Rdeči križ Slovenije pa je predstavil Mladinsko zdravilišče in letovišče Debeli rtič. Razdelili smo majice in vrečke za smeti Zavarovalnice Triglav Očistimo naše gore in planine. Prisotna sta bila tudi predstavnik Gorske enote policije, ki sta se pridružila mladim na nagradnem pohodu za mlade planince.

Skupaj z dnevom slovenskih planinskih doživetij je potekal tudi 2. zbor praporščakov planinskih društev. Udeležilo se ga je 45 praporščakov iz vse Slovenije, ki so slavnostni prireditvi s svojo povorko dodali še posebno slovesen značaj. Na zboru so govorili o sprejetem navodilu o uporabi grba, zastave in himne PZS in problematiki, s katero se ukvarjajo praporščaki ter planinska društva na tem področju. Meddruštveni odbor planinskih društev Koroške je predstavil oblačilo praporščaka. ○

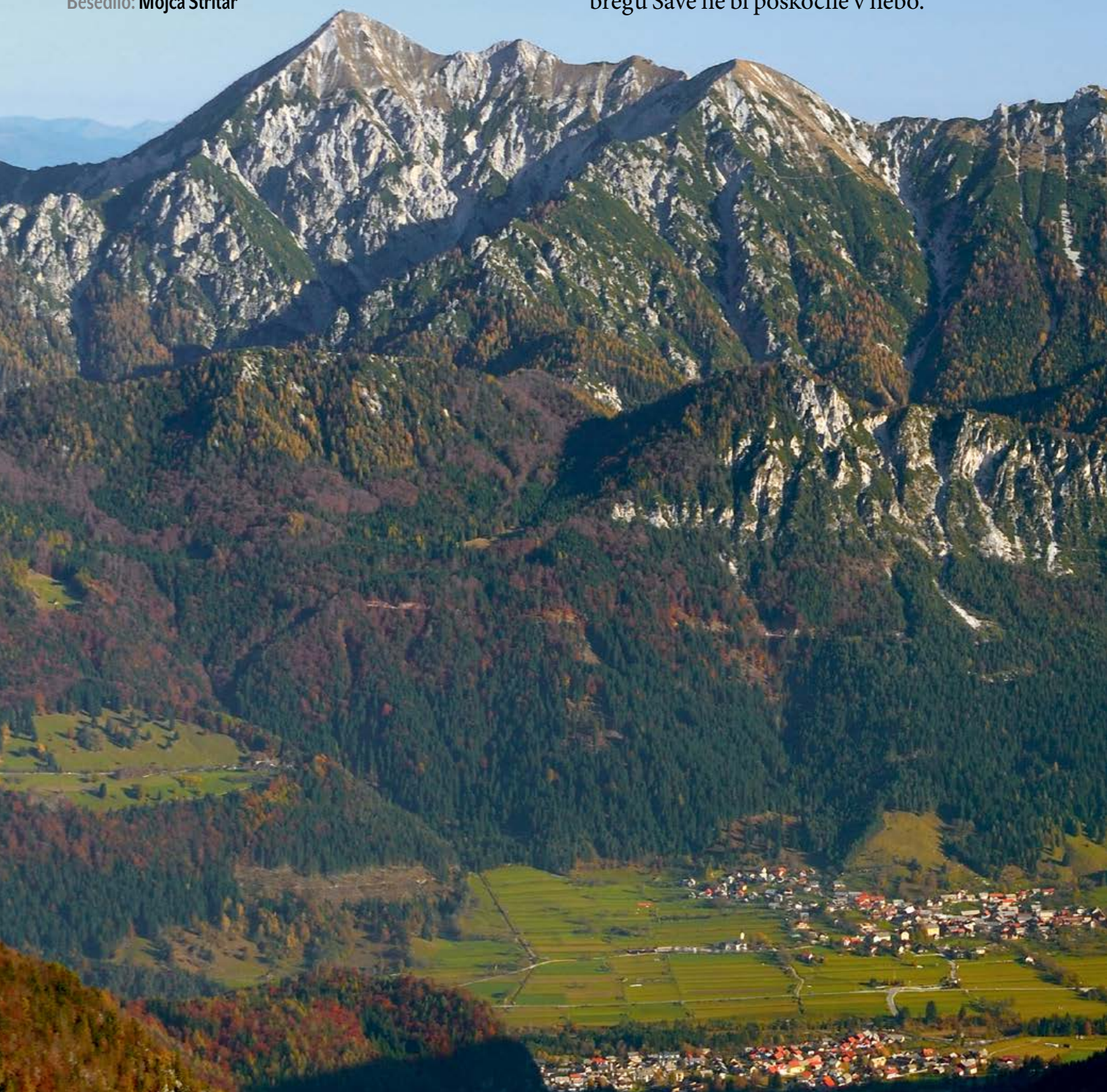

Kraljična zahodnih Karavank

Kepa

Besedilo: Mojca Stritar

Hecno: tako pogosto se vozim od Jesenic proti Kranjski Gori, da znam na pamet že vsak ovinek, in vendar v Belci brez pardona zasukam glavo, kot da bi bilo od tega odvisno moje življenje. Tisti most v ne pretirano karizmatičnem zaselku je namreč edino mesto, od koder se iz Zgornjesavske doline vidi Kepa, 2143 m. Dobro vem, da je ves čas tam, a očitno moram preverjati, ali izmuzljiva lepotna kraljica zahodnih Karavank kot protiutež še preprečuje, da Julijske Alpe na nasprotnem bregu Save ne bi poskočile v nebo.

Po kakšnih labirintastih procesih je Kepa dobila ime, bi verjetno znali razložiti imenoslovci, meni pa se kot nevedni uporabnici danes zdi precej zgrešeno. Pričakovala bi debeluckasto kopo (saj veste, snežne kepe in podobno), Kepa pa s svojo višino in ostro resnobnostjo upravičuje cel kup nazivov: najvišji vrh zahodnih Karavank, tretji najvišji vrh Karavank nasploh (če je Stol kralj in Vrtača kraljica, naj bo Kepa torej kraljična), najzahodnejši karavanški dvatisočak, in še kaj bi se našlo. V koroškem ziljskem narečju ji rečejo Jepa, rožanskem Kum, nemško pa sliši na Mittagskogel. Kot razni Poldniki, Poldanovci, Poldajnje špice in tako naprej pri nas je torej Kepa sončna ura,

ki okolici Beljaka kaže poldan. Bogata pa ni samo z imeni, temveč, kot se za pravo kraljično edino spodobi, tudi z raznolikimi obrazi.

Od Belce do Mlince

Z (jugo)zahodnega profila si jo vedno ogledujem malo sumničavo. Ali je slovenska gora lahko tako pravilno trikotna, kot je zahodno sleme Kepe? Kaj pa, če je v resnici potuhnjen vulkan, ki samo čaka izgovor, da bo uničil Dovje in Mojstrano in sprožil poplavo zgodb o pobesnelih zmajih? No, če pustimo domišljijo, je zahodna streha od daleč precej bolj estetska kot od blizu, kot je dejansko najbolj nebodigatreba del vzpona na Kepo po najlažji poti s slovenske

strani. Začne se v dolini Belce, ki jo je zljajnano opisovati kot divje romantično, ampak kako drugače naj bi ji rekli, če je s krušljivimi prepadi in strmimi pobočji divja, s potočkom na dnu in očarljivimi borovci po bregovih pa tako zelo romantična ... Skrivnostno romantiko višje prizemljijo gozdne ceste v strmem, a mehkem gozdu. Na neizraziti Jepci, 1610 m, pa se začne zahteven grebenček pod Koroško Malo Kepo, 1815 m, ki se izteče na že omenjeni vršni trikotnik. Privlačna in razgibana tura iz Belce zaradi izpostavljenosti in skrotastega terena ni čisto za vsakogar – ne nazadnje je že cesta do izhodišča speljana tako dramatično nad sotesko, da od voznika terja nekaj hladnokrvnosti.

Bratska "ljubezen" na pobočjih Kepe

Pod Arihovo pečjo je bil med drugo svetovno vojno partizanski bunker. Februarja 1945 so ga po izdaji napadli Nemci in pobili osem partizanov, z njihovimi trupli pa so se nato zastrašujoče bahali v dolini. V spomin na poboj koroški planinci vsako prvo soboto v marcu organizirajo zimski pohod na Arihovo peč, leta 2010 pa so po risbah in podatkih Bogdana Mohorja - Stona, ki je preživel nemški napad, bunker tudi obnovili. A germansko-slovenska "ljubezen" gre tudi v nasprotno smer. Kočo Bertahütte so avstrijski planinci iz Beljaka postavili že leta 1886, toda na dan koroškega plebiscita leta 1920, ki se za koroške Slovence ni ugodno razpletel, je bila požgana. Čez pet let so kočo obnovili, spet pa je bila požgana leta 1944. Tretja in trenutna različica koče je bila postavljena leta 1963. Od takrat se midsosedske odnosi niso napeli do te mere, da bi spet gorelo, in upajmo, da bo pri tem tudi ostalo.

Slovenecem je verjetno še bolj domača rahlo pristrižena piramida, kakršna se Kepa kaže na jug, proti Julijskim Alpam. Tu njen lik podpirajo Dovška Mala Kepa, 2077 m, Gubno/Hühnerkogel, 2035 m, Visoki Kurjek, 1979 m, oziroma Plevelniki, ti pa prek sedla Mlinca, 1581 m, splezajo na Dovško Babo, 1891 m, in v nadaljnje karavanške zgodbe. Vešči brezpotniki lahko te vrhove oberejo, ko grejo na Kepo po markirani poti z jugovzhoda. Ta se začne v nekoliko manj divji in za odtенок manj romantični dolini Mlince nad Dovjim. Je pa zato tura daljša, slikovitejša in za črtico zahtevnejša od tiste iz Belce. Na grebenu med Gubnim in Dovško Malo Kepo je namreč zavarovan odsek prek krušljive škrbine, pa tudi okrog Dovške Male Kepe ne pridemo brez zanesljivega koraka na izpostavljenem skrotju.

Prav zaradi tega zavarovanega dela je moj legendarni dedek, večkrat omenjan tudi na straneh te revije, sredi 90. let zagnal vik in krik. Da bi potrdili

po njegovi oceni katastrofalno stanje varoval v škrbini, je gnal celotno družino iz Mlince na Kepo. Ob njegovih usodnih svarilih smo pričakovali, da bomo nad silnimi prepadi morali plezati vsaj četrto stopnjo po krušljivi kamnini, in seveda je bil bridko razočaran, ko se nam oškrbljena varovala niso zdela pretirano strašna. Da bi ga pomirili, smo mu vseeno ustregli in se vrnitvi čez škrbino izognili z zapleteno sestopno kombinacijo po avstrijski strani. Tura je bila tako konec koncev domiselna in unikatna, ampak ko smo sestopali tistih 1700 metrov, kolikor se je z vsemi kolobocijami nabralo višine, so se moja

1 Prepadne globeli s Kepe Foto: Miha Volk

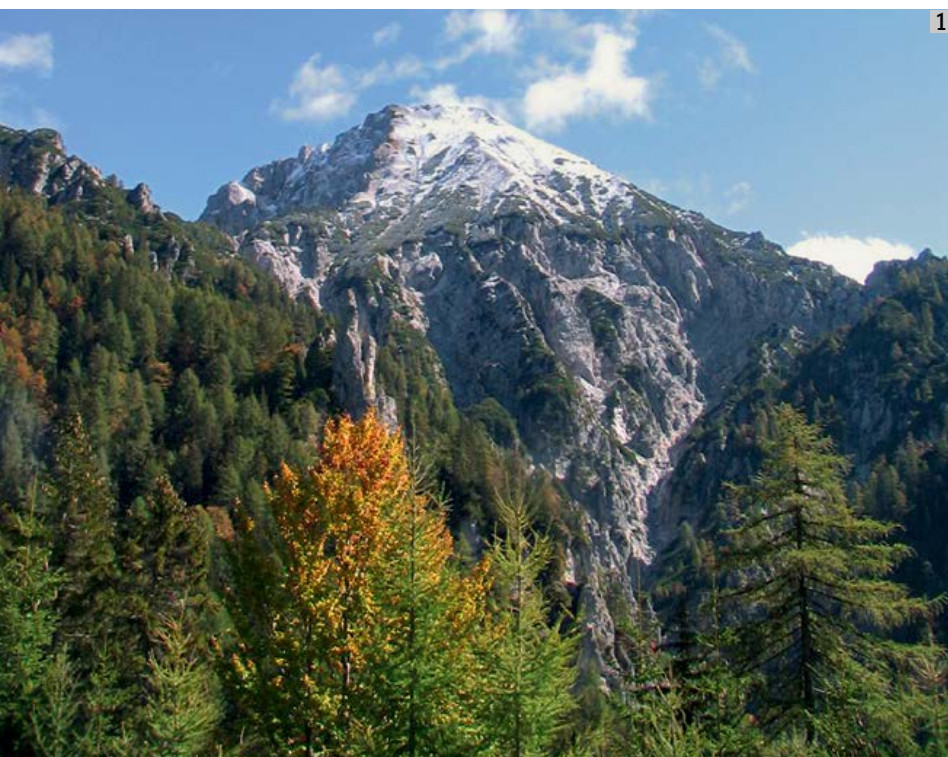
2 Nad sedlom Borovščica se dviguje poraščena Komnica. Foto: Vid Pogačnik

3 Kepa nad meglenim morjem Foto: Miha Krajnc

kolena spraševala, ali je načeta jeklenica vredna tega napora ... Pa ne skrbite, današnje stanje varoval bi zadovoljilo celo mojega dedka.

Divjina južnih predgorij

Obe poti, iz Belce in Mlince, sta za slovenske Karavanke precej pustolovski in posebna poslastica, če ju združimo v eno dolgo turo. Pozabljeni svet med njima pa ponuja še bolj netipično divjino. Branika, ki preprečujeta pogled na Kepo z

Dovjega, sta poraščena Planica, 1508 m, in Borovje (tudi Borovlje), 1476 m. Pripravna razglednika se dovolita obiskati v fletni turici po neoznačenih potkah. Od njiju pa proti Gubnu seže med brezpotniki cenjeni greben Kurjekov, 1666 m. Čisto brezpoten ni, saj ga tako z belske kot z mlinške strani oblega več neoznačenih stezic. Po prečni poti, izsekani vzdolž pobočij Kepe, so v starih časih pohajali jugoslovanski graničarji, ki so morali skrbno čuvati severno mejo pred

Miklova Zala

Ne, Miklova Zala ni bila vaša sošolka ali sitna učiteljica, pač pa ste v osnovnošolskih letih verjetno brali povest Jakoba Sketa iz leta 1884 o turških vpadih v Rožu. V današnjih časih se zdi zgodba nekolikanj sladkobna: angelsko lepi in nebeško krepostni Zali poroko s prekrasnim Mirkom tik pred zdajci prepreči zavistna soseda (ob koncu 19. stoletja strpnost in človekove pravice še niso bile tako cenjene kot danes, tako da je hudobna Almira povrh vsega še Judinja) in v vas pripelje Turke. Uboga Zala sedem let preživi kot sultanova sužnja v Carigradu. Grozote, ki se ji tam dogajajo, v moralno neoporečni zgodbi sicer niso podrobno opisane, nazadnje pa s pomočjo svojega strica, ki ga slučajno sreča na sultanovem dvoru, pobegne. Domov v Rož se srečno vrne ravno zadnji hip, da ustavi poroko zlobne Almire s čudovitim Mirkom. Je kaj lepšega kot *holivudski happy end*?

skrajno neverjetnimi vpadi s severa ali morebitnimi prebežniki z juga. Njihova steza nam še zdaj pomaga, da z nekaj občutka za smer in nezanesljiv teren s Kurjekov elegantno pridemo na Gubno in po želji naprej na Kepe.

Kakšna odmaknjena divjina je med temi begajočimi stenami, nezanesljivimi grapami, samotnimi skalnimi izrastki, strmimi gozdovi, plantažami ruševja, lovskimi kočami in travnatimi rovti, sem se zares zavedla neke lanske nedelje, ko se je vremenska volja sredi dneva občutno popravila. Na vrhu Kepe sva se zato odločila, da ne bova sestopila po poti vzpona v Mlinco, pač pa čez Kurjeke. Čeprav imam notorične težave, ko si moram priklicati podrobnosti področja, koder sem hodila pred leti, mi je v spominu od prejšnjih obiskov ostalo ravno toliko, da sva uspešno sledila najbolj logičnim prehodom in se pridno spuščala proti graničarski poti. Nikjer ni bilo nikogar, samo midva med oblaki, ruševjem in skrotjem. Ko sva

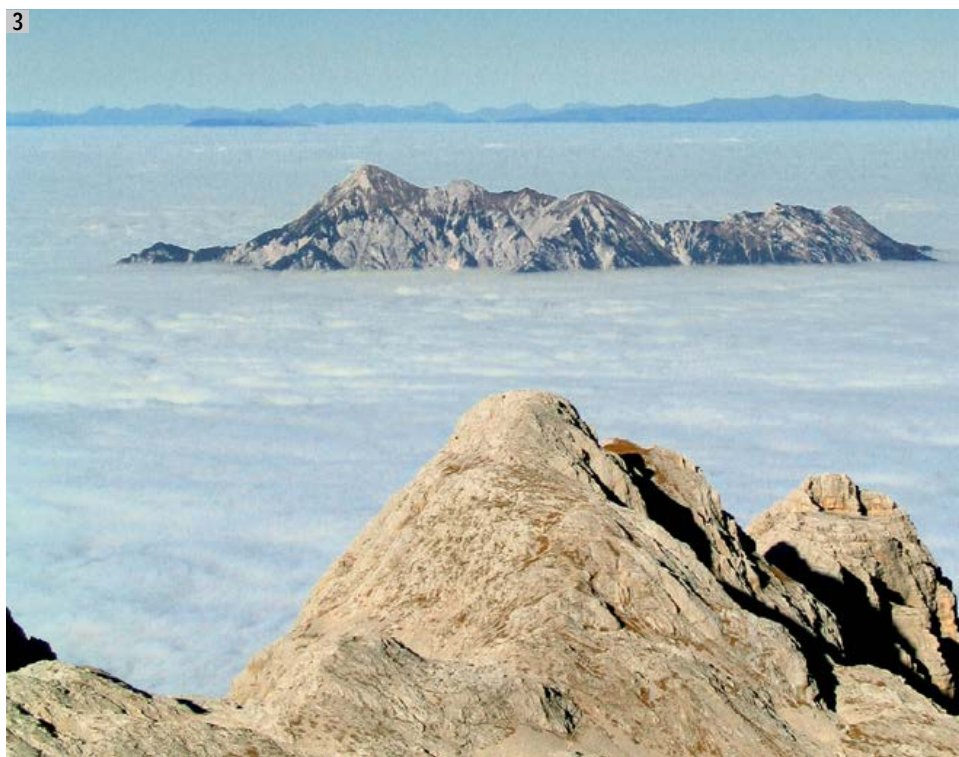
že skoraj ujela stezo, le še za vogal sva morala sestopiti, sva naenkrat za robom zaslišala topotanje, padajoče kamenje in histerično sitnarjenje. Kdo je spravil iz sebe to norenje, nikoli ne bova vedela, ampak še jaz, ki sem ob raznih vesoljskih domnevah po navadi dvomljiva, sem se strinjala, da bi se tako lahko oglašal le tečen otrok ... ali majhen medved!

Berta in njena koč

Z najbolj strašljivim obrazom pa Kepa gleda na sever. Med vsakim vračanjem skozi Avstrijo sem očarano začudena, katera je spoštovanja vredna široka pojava, ki tako mogočno gospoduje nad koroško ravnino. Če se ji v ospredje nastavi še Baško jezero/Faaker See, je pa to že skoraj preveč celo za najbolj načičkane razglednice.

In vendar je severna stran Kepe nogam prijaznejša kot slovenska. Ključna pri tem je Berta Findenegg. Ali je imela še kakšne zasluge razen tega, da je bila žena slavnega plezalca, ki ga vsaj jaz

3

najbolje poznam po ozebniku pod vrhom Montaža, in mama drugega Findenegga, ki je bil motor beljaške sekcije avstrijskega planinskega društva, ne vem. Toda po ugledni gospe se imenuje kočja Bertahütte, ki stoji malo nad sedlom Borovščica, 1527 m, severno pod Kepo in vzpon na vrh precej olajša. Do kočje pripelje razžrta makadamska cesta, ki pa je za promet zaprta že precej visoko in nam je tako prihranjene precej višine. Če želimo pešačiti, lahko vzpon začnemo čisto spodaj v Spodnjih Rutah/Untergreuth, Čemernici/Tschemernitzen, Zgornjih Borovljah/Oberferlach, Malencah/Mallenitzen ali Področji/Rosenbach. Spotoma se lahko ustavimo pri Slovenski koči na Bleščeči planini/Rossalm, 1084 m, nad znano Arihovo pečjo/Arichwand, 1090 m. Na tem občutljivem območju je sicer nevarno opletati z narodnostmi, zato povejmo le, da je to edina slovenska planinska postojanka na severni strani Karavank. Koroški Slovenci so jo postavili leta 1969 po nekaj neuspešnih poskusih na drugih

Soteske in slapovi Kepe

V gozdnih dolinah na južni strani Kepe je kar nekaj živahnih potokov: Žakelj, ki priteče v Mlinco, Vršni graben, ki curlja čez prepade nad cesto v Belco, pa Sušica in Jerca, ki prižuborita v Belco. Prisrčne tolmunčke ter deset- in več metrske slapove večine od teh voda lahko s nekaj pustolovskega duha raziskujete po starih lovsko-pastirskih prehodih, pazite samo na kamnino in prečkanje spranih pobočij. Karavanška skala zna biti manj stabilna, kot bi želeli.

lokacijah in z obiljem prostovoljnega garaštva.

A če pozabimo na nacionalna čustva, je za Kepo pomembnejša Bertina kočja, katere scenografijo uokvirja strma, poraščena Komnica/Ferlacher Spitze, 1739 m. Menda se ji reče tudi Mala Kepa in je dovolj razgledna, da si jo privoščimo kot posladek po obisku njene večje sestre. Nekoliko pod Komnico v gozdu tiči še stranski vršič Bučovnik/Türkenkopf, 1542 m, katerega skalni izrastek naj bi bil menda videti kot turški fes in tako v Rožu za vse večne čase ohranja spomin

Pozimi je vzpon na Kepo iz Belce zahtevna tura.
Arhiv PV

na neprijetne čase turških vpadov. Se še spomnite Miklove Zale?

Od Bertine kočje gresta na Kepo dve možnosti: normalni pristop vodi skozi široko grapo severovzhodno od vrha. Od vseh poti na goro je najlažji, temu primer- no pa je tudi precej obljuden. Direktno od Berte pa gre na vrh najzahtevnejša, za silo označena pot po severovzhodnem razu (na nekaj orientacijske zmede kaže dejstvo, da mu v nekaterih virih rečejo tudi severozahodni raz). Ta plezalna smer z najzahtevnejšim mestom II. težavnostne stopnje je za izurjene obisko- valce pravi gorniški biserček. Na drugi strani raza, proti mejnemu zahodnemu grebenu, Kepa prepada proti dolini s 500-metrsko severno steno, menda ime- novano tudi Grlo. Po njej so že ob koncu 19. in začetku 20. stoletja speljali nekaj smeri, a zaradi razdrapanosti terena niso bile deležne posebnega plezalskega obču- dovanja ali velikega števila ponovitev.

Na Kepo se brez Berte skorajda ne da, če pa smo nerazpoloženi za srečevanje drugih obiskovalcev, se kočji lahko izognemo in gremo na vrh iz Ovčene/ Outschena prek Jepce ali iz Področja prek sedla Mlinca. Vzpona sta v obeh primerih dolga, na grebenu pa se priključita potem iz Slovenije.

Karavanška kraljična

Kepa ima vse, kar pritiče Karavankam: mejni greben in širne razglede, križ na vrhu (in to ne samo enega – za zadovolje- vanje obiskovalcev Bertine kočje je eden postavljen še malo nižje), cvetoče trave in večno zvedave kavke. In še mnogo več: zahtevne poti, presenetljivo neplašne gamse in nepričakovana območja divjine. Za obisk se ponuja predvsem v kopnih letnih časih, najbolj jeseni, ko so tople Karavanke še posebej prijazne, čeprav so zame poljane borovnic precejšnja spod- budna tudi za izlete v poletnih mesecih. Pozimi je rezervirana za izkušene gornike s primerno opremo, le od kočje Bertahütte si po najlažji poti lahko privoščimo tudi turni smuk razumne težavnosti. Vse ostalo, denimo spust po zahodni strehi, že sodi v alpinistično smučanje. V razme- roma blagem zahodnem delu Karavank Kepa torej zavzeta izstopa kot prava kraljična. Tudi zato bom še kar naprej obračala glavo v Belci, da bom videla, ali še viha nad mano svoj gosposki nos. ◉

INFORMACIJE

Dostop: Na slovenski strani sta izhodišči v dolini Mlince, kamor se pripeljemo po gozdni cesti z Dovjega na glavni cesti Jesenice–Kranjska Gora, ali v dolini Belce, v katero pride divja makadam- ska cesta iz Podkuž.

Za vzpon iz Avstrije avtocesto skozi karavanški predor zapustimo na izvozu St. Jakob in peljemo s smeri Bekštajna/Finkenstein. Malo pred hotelom Mittagskogel v Borovcu/Woroutz oziroma Zgornjih Borovljah/Oberferlach zavijemo levo na asfaltirano in nato makadamsko cesto proti koči Bertahütte, ki je višje zaprta z zapornico.

Planinske kočje in zavetišča:

Bertahütte, 1567 m, 0043 676 421 13 77, <http://www.bertahuette.at/>, poleti stalno odprta;

Mittagskogelhütte, 1566 m, blizu kočje Bertahüt- te, ki pa glede na dostopne podatke ni odprtega tipa; Slovenska kočja na Bleščeči planini, 1084 m, 0043 676 964 20 58, odprta ob koncu tedna; zasilni bivač nad Jepco, ok. 1590 m.

Literatura: Klemen Janša: Karavanke. PZS, 2010. Irena Mušič, Vladimir Habjan: Karavanke. Sidarta, 2007. Stanko Klinar: 55 krat Karavanke. PZS, 2005.

Zemljevidi: Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000; Kranjska Gora, 1 : 30.000; Würthersee Karawanken. Kompass Wander- und Radtouren- karte 61, 1 : 50.000; Faaker See, Ossiacher See, Villach, Dreiländereck unteres Gailtal, WK 224, 1 : 50.000; Carnica Region, Rosenthal, Klagenfurt, WK 234, 1 : 40.000.

Dolg in zahteven pristop iz Mlince poteka tudi po jugozahodnem pobočju Gubna.
Foto: Oton Naglost

Vzhodni slovenski pristop na Kepo se začne v samotni dolini Mlince pod Erjavčevim rovtom. Nekoliko daljši in zahtevnejši je kot zahodna pot iz Belce, a ima posebnega aduta – čudovito prečenje pod vrhovi Plevelnikov in Gubna do oddaljenega vrha Kepe. Ali je še kaj lepšega kot zahtevno pohajanje po razglednem grebenu? Najbolj zagnani lahko spotoma brez poti ali z nekaj lažjega plezanja oberejo še manj znane vršiče v grebenu.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot s kratkim zavarovanim delom in nekaj krušljivimi oziroma izpostavljenimi mesti. Na turo smemo le v zanesljivem vremenu.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada; za manj izkušene samovarovanje na zavarovanem delu.

Nadmorska višina: 2143 m

Višina izhodišča: 1065 m

Višinska razlika: 1078 m

Izhodišče: Parkirišče pod Erjavčevim rovtom v dolini Mlince. WGS84: 46,4792, 13,9636
S ceste Jesenice–Kranjska Gora gremo pri kampu Kamne desno na Dovje, v vasi pa ostro desno proti Kepi in Dovški Babi. Na prvem označenem razcepu zavijemo levo (oznake za Kepo) na soliden makadam, na višjem križišču se držimo desno in se celo rahlo spustimo do konca gozdne ceste pri sotočju Mlince in Žaklja. Z Dovjega 6 km. (Z Dovjega lahko do izhodišča pridemo peš v dobri uri po markirani poti.)

Časi: Izhodišče–razcep pri Koritcu 1.30–2 h

Razcep–vrh 1.30–2 h

Sestop 2 h

Skupaj 5–6 h

Sezona: Kopni letni časi.

V visokem poletju je tura lahko zelo vroča.

Vodnika: Klemen Janša: Karavanke, PZS, 2010; Irena Mušič, Vladimir Habjan: Karavanke, Sidarta, 2007.

Pot na Kepo iz Belce vodi po južnem pobočju Koroške Male Kepe. Foto: Iskra Jovanović

Na Kepo iz Slovenije ni lahkih poti. Še najenostavnejši je pristop z jugozahoda, iz Belce. Čeprav je dolg in naporen, ni niti malo dolgočasen: začetku

v skrivnostni, temačno-prijazni dolini sledijo strm, a mehek gozd in nekaj varoval na slikovitem grebenčku. Edina lepotna napaka ture je

duhamorno zahodno vršno pobočje, toda vse tegobe so pozabljene ob širokih razgledih na Julijske Alpe ter Koroško in prijaznih travah na vrhu.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot s kratkim, izpostavljenim zavarovanim delom. Vršna strmina je skrotasta in krušljiva. Na turo smemo le v zanesljivem vremenu.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada.

Nadmorska višina: 2143 m

Višina izhodišča: 1007 m

Višinska razlika: 1136 m

Izhodišče: Parkirišče na stiku Belce in Belega potoka. WGS84: 46,5044, 13,9182

S ceste Jesenice–Kranjska Gora v Podkužah za zaselkom Belca zavijemo desno gor na solidno, divje speljano makadamsko cesto, po kateri skozi predor pridemo v dolino Belce, nato pa ob potoku do znaka za prepoved vožnje. (Iz Belce do izhodišča pridemo peš v dobri uri.)

Časi: Izhodišče–greben (Jepca) 2 h

Jepca–vrh 2 h

Sestop 2 h

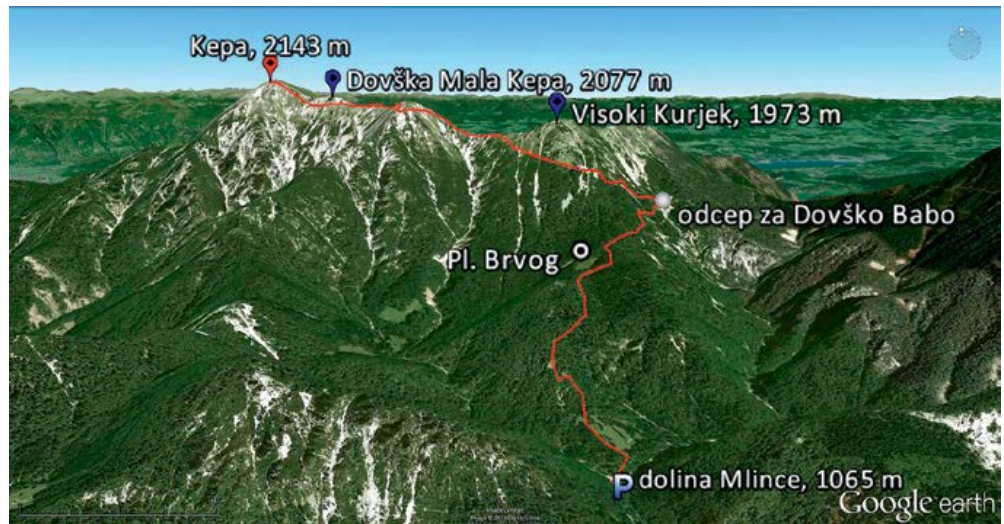
Skupaj 6 h

Zemljevida: Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000; Kranjska Gora, 1 : 30.000.

Vzpon: Pri sotočju prečkamo levi potok Žakelj in gremo po zložni poti na drugem bregu, oznake pa nas hitro usmerijo desno gor čez ograjo na Erjavčev rovt. Markacijam sledimo skozi strm gozd do travnikov na planini Brvog, kjer je lovska koča. Pot se nadaljuje proti desni in nas skozi gozd in poraščen svet pripelje do označenega razcepa pri studencu Koritec. Zdaj se začne lepša polovica ture.

Desno gre pot na sedlo Mlinca, 1581 m, in Dovško Babo, 1891 m, mi pa gremo levo prek strmih travnatih pobočij Plevelnikov. Slikoviti mejni greben dosežemo zahodno od Visokega Kurjeka, 1973 m, nato pa spet po slovenski strani prečimo strma pobočja pod

Gubnim, 2035 m. Sledi zahtevnejši del grebena. Ob varovalih se spustimo v krušljivo škrbino in na nasprotni strani splezamo iz nje, potem pa po južni strani prečimo strma, izpostavljena

skrotasta pobočja pod Dovško Malo Kepo, 2077 m. Ko spet dosežemo greben, kmalu pridemo do stika s široko markirano potjo od avstrijske koče Bertahütte. Po njej se

nezahtevno vzpnemo do vrha Kepe.
Sestop: Vrnemo se po poti vzpona.
Mojca Stritar

Kepa, 2143 m, iz Belce

Sezona: Kopni letni časi. V visokem poletju je tura lahko zelo vroča.

Koča: Zasilni bivač na grebenu.

Vodniki: Klemen Janša: Karavanke, PZS, 2010; Irena Mušič, Vladimir Habjan: Karavanke, Sidarta, 2007; Andrej Stritar: Gore Slovenije, Kibuba, 2011.

Zemljevida: Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000; Kranjska Gora, 1 : 30.000.

Vzpon: Pri sotočju na drugi strani desnega, Belega potoka poiščemo začetek markirane poti, ki se strmo dviguje ob gozdnatem slemenu in pri tem prečka nekaj cest. Že skoraj pod mejnim grebenom se pot priključi gozdni cesti (od izhodišča do sem bi lahko prišli tudi po njej), na kateri zavijemo desno in mimo parkirišča dosežemo greben na mestu, ki se mu ne nujno točno reče Jepca. Kmalu pridemo do zasilnega

bivaka, blizu katerega je nekoč stala koča Annahütte, 1587 m. Pot se nadaljuje po mehkem, poraščenem grebenu, ki postaja vedno ožji in slikovitejši. Kmalu zavije na slovensko stran in prečka nekaj krušljivih

mest pod Koroško Malo Kepo, 1815 m, nato pa ob jeklenicah prek ozkega grebenčka dosežemo široko, žlebasto vršno pobočje. Markirani poti, ki se v serpentinah razmeroma elegantno dviguje čez sitni,

skrotasti teren, sledimo do vršnega grebena, tam pa zavijemo levo in v nekaj minutah pridemo na vrh.
Sestop: Vrnemo se po poti vzpona.
Mojca Stritar

Pogled z vrha Kepe proti koči Bertahütte Foto: Vladimir Habjan

Najlažji in najkrajši dostop na Kepo vodi s severne, avstrijske strani. Pot je romarsko široka, procesijsko obljudena in na trenutke duhamorna, hkrati pa edina, ki omogoča razmeroma enostaven pristop tudi v zimski sezoni. Široki razgledi, večno lačne kavke in črede gamsov na koncu odtehtajo vse neprijetnosti. Posebej priporočljivo v sezoni borovnic!

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 2143 m

Višina izhodišča: 1380 m

Višinska razlika: 763 m

Izhodišče: Avtocesto skozi karavanški predor zapustimo na prvem izvozu St. Jakob in peljemo v smeri Bekštajna/Finkenstein. Malo pred hotelom Mittagskogel v Zgornjih Borovljah/Oberferlach zavijemo levo na asfaltirano cesto proti Kopanku/Kopein

(tabla "Bertahütte", lahko zgrešljiv odcep). Nato sledimo tablam za Bertahütte in se po precej slabi makadamski cesti pripeljemo do parkirišča pred zapornico. Od glavne ceste 6 km. (Ob cesti poteka tudi markirana bližnjica.)

WGS84: 46,5222, 13,9551

Časi: Izhodišče–Bertahütte

30–45 min

Bertahütte–vrh 2 h

Sestop 2 h

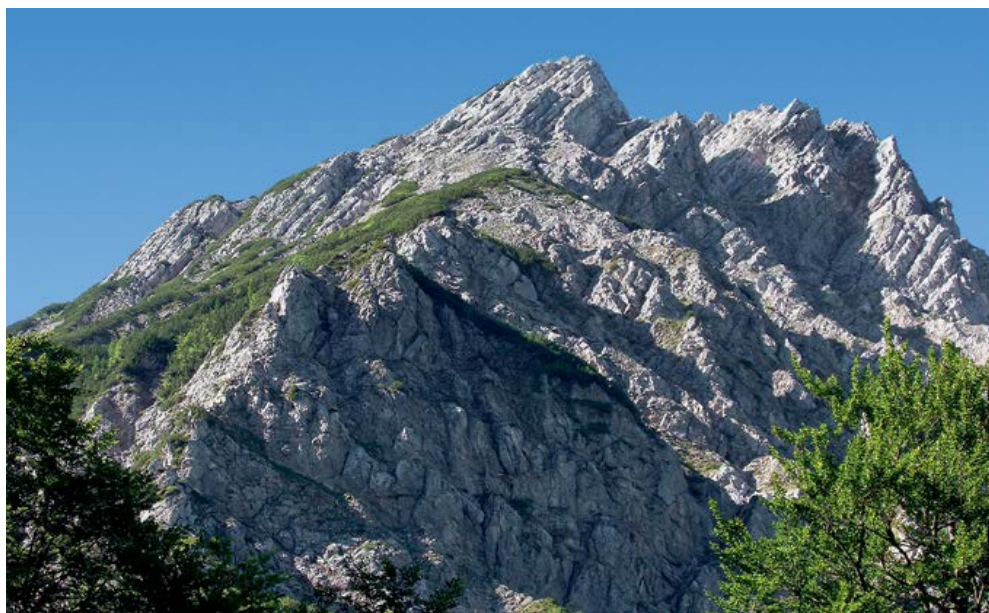
Skupaj 5 h

Sezona: Celo leto, pozimi s primerno opremo. Tod poteka tudi turni smuk.

Koča: Bertahütte, 1567 m, 0043 676 421 13 77.

Vodniki: Klemen Janša: Karavanke, PZS, 2010; Irena Mušič, Vladimir Habjan: Karavanke, Sidarta, 2007; Ingrid Pilz: Čudoviti svet Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp, Mladinska knjiga, 2000.

Zemljevid: Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Pot po severovzhodnem grebenu Kepe je najbolj zahtevna v začetnem delu. Foto: Zoran Gaborovič

Kepa na severni strani ponuja kratek, a sladek gorniški zalogaj: plezalni vzpon po severovzhodnem grebenu. Smer je približno označena z rdečimi pikami, a nezavarovana in

nudi prijeten izziv za vse, ki so si domači z izpostavljenim plezanjem do II. težavnostne stopnje. Na turi je treba vzeti v zakup sladkosti tovrstnega visokogorja (od relativne

kratkosti do širokih razgledov in adrenalinskih doživetij, kakršnih po navadi ne povežujemo s Karavankami), pa tudi neprijetnosti – teren je ponekod sitno skrotast. Vsekakor pa je to

najbolj direktni in za marsikoga tudi najlepši pristop na Kepo.

Zahtevnost: Plezalna smer s težavami do II. stopnje. Pot je označena z rdečimi pikami in ni uradno markirana, ponekod pa je stezica težko prepoznavna. Na turo smemo le v zanesljivem vremenu in suhih razmerah.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada. Za manj izkušene je obvezno varovanje z vrvjo.

Nadmorska višina: 2143 m

Višina izhodišča: 1380 m

Višinska razlika: 763 m

Izhodišče: Avtocesto skozi karavanški predor zapustimo na prvem izvozu in peljemo v smeri Bekštajna/Finkenstein. Malo pred hotelom Mittagskogel v Zgornjih Borovljah/Oberferlach zavijemo levo na asfaltirano cesto proti

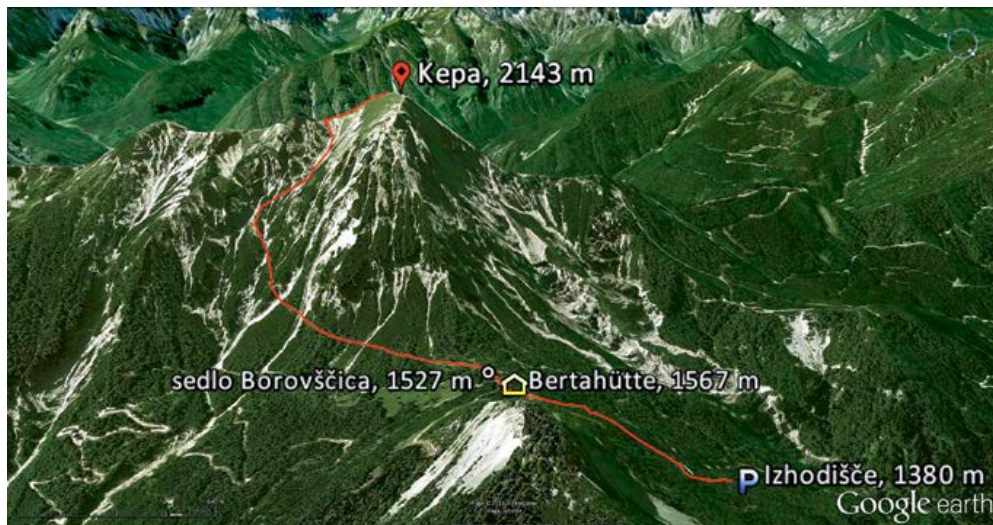
Kopanku/Kopein (tabla "Bertahütte"). Nato sledimo tablam za Bertahütte in se po precej slabi makadamski cesti pripeljemo do parkirišča

Vzpon: S parkirišča sledimo udobni markirani poti skozi gozd do sedla Borovščica, 1527 m, nad katerim stoji koč Bertahütte. Tu se usmerimo na markirano pot št. 680, ki prečka krušljivo grapo in obkroži skalno vznožje Kepe proti levi, nato pa se v ključih dviguje skozi široki severovzhodni žleb. Glavni greben dosežemo jugovzhodno od vrha na sedlu med Dovško Malo Kepo, 2077 m, in glavnim vrhom (stik s slovensko potjo iz Mlince). Tam zavijemo desno in smo v nekaj minutah na vrhu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Če želimo, lahko s sedla Borovščica v slabi uri skočimo še na strmo, poraščeno, a razgledno Komnico/Ferlacher Spitze, 1739 m.

Mojca Stritar

Kepa/Mittagskogel, 2143 m, po severovzhodnem grebenu

pred zapornico. Od glavne ceste 6 km. (Ob cesti poteka tudi markirana bližnjica.)
WGS84: 46,5222, 13,9551
Časi: Izhodišče–Bertahütte 30–45 min
Bertahütte–vrh 1.30–2 h
Sestop 2 h
Skupaj 5 h

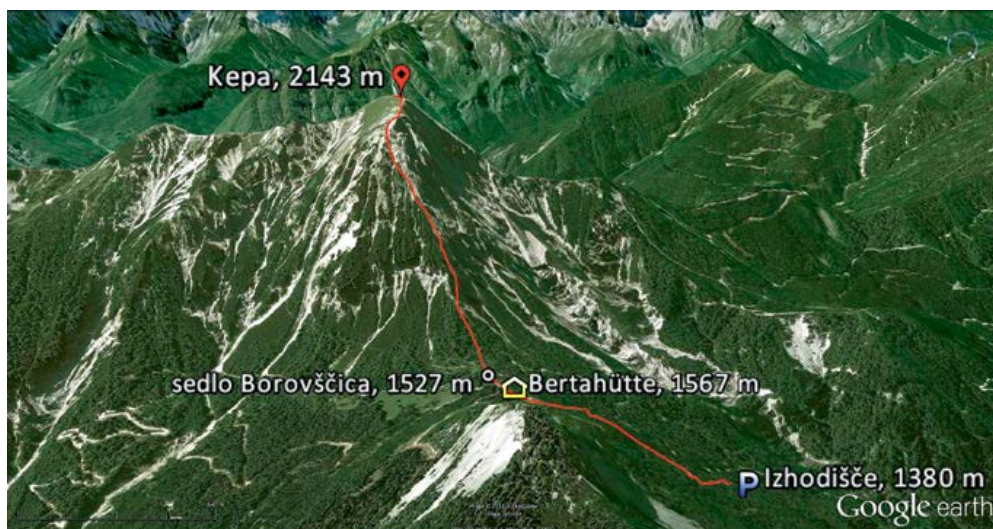
Sezona: Kopni letni časi.

Koča: Bertahütte, 1567 m, 0043 676 421 13 77.

Vodniki: Stanko Klinar: 55 krat Karavanke, PZS, 2005; Irena Mušič, Vladimir Habjan: Karavanke, Sidarta, 2007; Klemen Janša: Karavanke, PZS, 2010.

Zemljevid: Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča sledimo udobni markirani poti skozi gozd do sedla Borovščica, 1527 m, nad katerim stoji koč Bertahütte. Markirano pot št. 680, ki gre na Kepo, tu zapustimo pri opozorilni tabli v nemščini in sledimo poraslemu grebenu proti

severovzhodnemu razu. Kmalu dosežemo kratek, a izpostavljen skalnat prag, ok. 1650 m, ki je ključno mesto vzpona (II) in edini zahteva pravo plezanje. Pri iskanju prehodov nam pomagajo oznake, po potrebi pa se lahko varujemo na

razčlenjenem skalovju in nekaj klinih. Po 50 metrih teren postane lažji, strmo skrotje pa še zahteva koncentracijo. Držimo se neizrazite steze na grebenu, nato pa v lažjem plezanju (I) najprej dosežemo spodnji križ, nato pa še glavni vrh Kepe.

Sestop: Sestopimo po nezah-tevni označeni poti št. 680 do Borovščice. Če želimo, lahko s tega sedla v slabi uri skočimo na strmo, poraščeno, a razgledno Komnico/Ferlacher Spitze, 1739 m.

Mojca Stritar

Vrh Viša, v ozadju Kanin Foto: Vladimir Habjan

Južna stran pobočij Viša je manj strma, zato je razumljivo, da tu poteka običajni pristop na goro. Pot vodi od kočice Corsi skozi grapo med Višem in Gamsovo materjo/Alta

Madre dei Camosci, 2518 m, do vzhodnega grebena in vzdolž njega do vrha. Vsa zahtevnejša mesta so dobro zavarovana, zato si vzpon lahko privoščijo tudi manj izurjeni planinci. Ker

je tura dokaj dolga, jo je zelo priporočljivo razdeliti na dva dni in prenočiti v prijazni koči Corsi.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Nekaj težav je v spodnjem delu grape med Višem in Gamsovo materjo, kjer gladke in pogosto mokre plošče zahtevajo zanesljiv in previden stop. Vzdolž vršnega grebena je pot nekoliko slabše označena, zato moramo biti v megli še posebej previdni.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, čelada.

Nadmorska višina: 2666 m

Višina izhodišča: 1016 m

Višinska razlika: 1650 m

Izhodišče: Parkirišče v Jezerski dolini/Val Rio del Lago malo za mostom čez potok Rio Torto. WGS84: 46,4011, 13,5161

Koča: Rifugio Guido Corsi, 1874 m, telefon 0039 339 170 77 50, 0039 042 86 81 13.

Časi: Izhodišče–Rifugio Corsi 2.30–3 h

Rifugio Corsi–vrh Viša 2.30 h
Sestop 4 h

Skupaj 9–10 h

Sezona: Od srede junija do konca septembra.

Viš/Jôf Fuart, 2666 m, po Poti Anite Goitan

Na poti Anita Goitan Foto: Oton Naglost

Znamenita in velikopotezna ferata Anita Goitan, zgrajena leta 1973, se začne na Trbiški škrbinici/Forcella di Riofreddo, 2240 m, in poteka po južnih stenah celotne osrednje Viševe skupine do stika z običajno potjo na Viš. Pot se potem nadaljuje do Škrbine Zadnje špranje/Forcella Mosè, 2271 m, in naprej tik pod vrhom Kostrunovih špic/Cime Castrein, 2502 m, do Škrbine Prednje špranje/Forcella Lavinal dell'Orso, 2138 m. Čeprav precej daljša in zahtevnejša od običajnega pristopa na Viš, je pot Anita Goitan vredna truda: zaradi izredno atraktivnega poteka po vrtoglavih policah jo štejemo med najprivlačnejše v Zahodnih Julijcih.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot (PP 3). Odlično zavarovana, mestoma zelo izpostavljena in pokrajinsko raznovrstna pot mora navdušiti vsakega polnokrvnega gornika.

Ker je zelo dolga, turo razdelimo na dva dni s prenočevanjem v koči Corsi.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, čelada, samovarovanje.

Nadmorska višina: 2666 m

Višina izhodišča: 1016 m

Višinska razlika: 1650 m

Izhodišče: Parkirišče v Jezerski dolini/Val Rio del Lago malo za mostom čez potok Rio Torto.

Koča: Rifugio Guido Corsi, 1874 m, telefon 0039 339 170 77 50, 0039 042 86 81 13.

Časi: Izhodišče–Rifugio Corsi 2.30–3 h

Rifugio Corsi–vrh Viša 4.30–5 h
Sestop 4 h

Skupaj 11–12 h

Sezona: Od julija do konca septembra.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974.

Zemljevidi: Julijske Alpe – zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Alpi Giulie

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974.

Zemljevidi: Julijske Alpe – zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Vzpon: Od izhodišča gremo po cesti (oznaka št. 628), ki se v serpentinah vzpenja skozi gozdnato pobočje Cave del Mole, do planine Malga Grantagar, 1530 m. Nadaljujemo po udobni mulatjeri v isti smeri med ruševjem do stika s potjo, ki pripelje z Nevejskega prevala. Po njej se pod gladko in mokro Kapno steno (Parete delle Gocce) in Beljaškim stolpom (Campanile di Villaco, 2247 m) skoraj po ravnem sprehodimo do kočice Corsi. Od kočice nadaljujemo po široki stezi, ki se dviga po travnatih pobočjih proti severu. Potem ko se od naše poti odcepita desno poti na Krniško škrbino/Forca del Vallone in Trbiško

škrbino/Forcella di Riofreddo, se usmerimo levo proti vznožju grape med Višem in sosednjo Gamsovo materjo. Na začetku grape nas čaka strma skalna stopnja, zavarovana z jeklenico, ob kateri splezamo do naravnega predora – "Galerije". Ko se splazimo skozi preduh, splezamo s pomočjo jeklenic

levo ven iz grape. V skalnem kotu, kjer rado kaplja, se nam z desne pridruži ferata Anita Goitan. Pobočje se položi in po skrotastem zagruščenem svetu kmalu dosežemo rob vzhodnega grebena Viša. Pot se vzpenja najprej tik pod robom grebena, nato pa preči po polici pod vzhodnim vrhom

Viša. Čez ploščate balvane na vmesnem grebenu pripelje na zahodni (celo malo nižji!) vrh, ki je bolj razgleden in na katerem stoji lep kipec Marije. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Viš/Jôf Fuart, 2666 m, po Poti Anite Goitan

Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Vzpon: Od izhodišča gremo po cesti (oznaka št. 628), ki se v serpentinah vzpenja skozi gozdnato pobočje Cave del Mole do planine Malga Grantagar, 1530 m. Nadaljujemo po udobni mulatjeri v isti smeri med ruševjem do stika s potjo, ki pripelje z Nevejskega prevala. Po njej se pod gladko in mokro Kapno steno (Parete delle Gocce) in Beljaškim stolpom (Campanile di Villaco, 2247 m) skoraj po ravnem sprehodimo do kočice Corsi.

Od kočice gremo po običajni poti proti Višu, a jo kmalu zapustimo in se po poti št. 627 usmerimo desno proti vznožju strmih sten Divje kože/Cima di Riofreddo, 2507 m. Čez trave in grušč se dvignemo do vznožja grape, ki se spušča s Trbiške škrbinice, in desno od nje splezamo po razčlenjenem skalovju na škrbino. Po poševni polici in skozi žleb splezamo na veliko zagruščeno

teraso, kjer se začne izrazita poševna polica v steni Divje kože. Polica se kmalu močno zoži nad globokim prepadom, ponekod je tudi prekinjena, in preči več grap (sneg!) do večje grape, po kateri se povzpne na škrbino med Divjo kozo in Malo špico/Inno-minata, 2463 m. Ob jeklenicah

splezamo na široko travnato gredino, ki je kakih 30 metrov pod vrhom Male špice na njeni južni strani. Gredini sledimo do konca, nato pa skozi žlebove in navpičen kamin (ključno mesto, odlično zavarovano!) sestopimo v škrbino med Malo špico in Turnom/Torre, 2503 m. Sledi ponovni vzpon

do travnate terase pod vitkim stolpom – Gamsovo špico/ Ago dei Camosci, potem pa dolgo prečenje po policah pod Turnom in Gamsovo materjo do stika z običajno potjo na Viš. Po njej je še tri četrt ure hoda do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti običajnega pristopa.

Andrej Mašera

Vhod v mračno severovzhodno debro Viša Foto: Vladimir Habjan

Med Višem in Gamsovo materjo/Alta Madre dei Camosci prepada v Žabniško krnico/Carnizza di Camporosso strma in mračna grapa – znamenita Gole Nordest, ki se v spodnjem delu razcepi v dva kraka, med katerima je trikotna skalna ostroga – "Mali Viš/Piccolo Jôf". Deber so leta 1901 prvi preplezali Kugy, Bolaffio, Jože Komac in Anton Ojcinger. Čeprav je bila debro za potrebe

vojaške opazovalnice na vrhu Viša za silo zavarovana že v prvi svetovni vojni, je dolgo potem veljala za plezalno smer, kljub temu da so od časa do časa namestili kako varovalo. Danes velja za ferato, čeprav se je pred turo dobro pozanimati, v kakem stanju so varovala.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot (PP 4). Veličastna tura v divjem, mračnem okolju

med navpičnimi rumenkasto črnkastimi stenami je zelo težavna, naporna in tudi objektivno nevarna. Padajoče kamenje, možna strma snežišča, ne vedno povsem brezhlebnost varovala, vlažna, gladka skala – vse to moramo upoštevati, ko se odločimo za vzpon. Za gornika – neplezalca – je tura nedvomno eden najzlahotnejših podvigov v Julijskih Alpah.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, čelada, samovarovanje, v zgodnji sezoni tudi cepin in dereze.

Nadmorska višina: 2666 m

Višina izhodišča: 860 m

Višinska razlika: 1806 m

Izhodišče: Parkirišče sredi doline Zajzere/Val Saisera, do katerega se pripeljemo iz Trbiža skozi Ovčjo vas/Valbruna. WGS84: 46,4650, 13,4872

Koča: Rifugio Luigi Pellarini, 1499 m, telefon 0039 042 86 01 34.

Časi: Izhodišče–Rifugio Pellarini 2 h

Rifugio Pellarini–vrh Viša 4–5 h

Sestop 5–6 h

Skupaj 11–13 h

Sezona: Od julija do konca septembra.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974.

Zemljevidi: Julijske Alpe – zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Divja koza/Cima di Riofreddo, 2507 m, običajni pristop

Divja koza, levo od nje ošiljena Mala špica in Turn Gamsove matere Foto: Vladimir Habjan

Divja koza je poleg Viša najmogočnejša gora v skupini in je za plezalce veliko bolj zanimiva od prvaka. Njena visoka severna stena nad Žabniško krnico je najbolj vrtoglava stena Viševe skupine in ima pomembno mesto v plezalski zgodovini. Mladi Tržačan Emilio Comici, ki je postal eden

največjih plezalcev svoje dobe, je na začetku svoje kariere v tej steni preplezal dve odlični klasični smeri, ki sta lahko še vedno zanimiv izziv za današnje alpiniste. Kot je v Julijcih v navadi, ima tudi ta strma gora nekoliko blažjo južno stran, po kateri poteka običajni pristop. Z dograditvijo poti Anita

Goitan, ki pripelje v bližino vrha, je postala Divja koza dostopnejša tudi neplezalcem, ki sicer obvladajo plezanje II. težavnostne stopnje.

Zahtevnost: Alpinistični vzpon (II+, II/I). Vzpon na Divjo kozo je zelo zahtevna tura, ki je primerena le za zelo izurjene gornike,

najbolje v spremstvu gorskega vodnika. Varovanje z vrvjo je na težjih mestih obvezno. V grapi moramo paziti, da ne prožimo kamenja, ker gre pod njo ferata Anita Goitan. Težavnost turi doda tudi izredna dolžina, zato je priporočljivo prenočiti v koči Corsi in vzponu na Divjo kozo priključiti še nadaljevanje ture po poti Anita Goitan.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, čelada, vrv in tehnična oprema za plezanje.

Nadmorska višina: 2507 m

Višina izhodišča: 1016 m

Višinska razlika: 1491 m

Izhodišče: Parkirišče v Jezerski dolini/Val Rio del Lago malo za mostom čez potok Rio Torto. WGS84: 46,4011, 13,5161

Koča: Rifugio Guido Corsi, 1874 m, telefon 0039 339 170 77 50, 0039 042 86 81 13.

Časi: Izhodišče–Rifugio Corsi 2.30–3 h

Rifugio Corsi–vrh Divje koze

2.30–3 h

Sestop 4 h

Vzpon: Od izhodišča sledimo cesti skozi gozd do spodnje postaje tovarne žičnice za kočo Pellarini. Nadaljujemo strmo navzgor pod gladkimi stenami do skalne zapore, nato pa zložno čez melišča pod Lastovicami/Cime delle Rondini, 1954 m, do kočice Pellarini, ki jo vidimo že od daleč.

Od kočice gremo po valovitem dnu Žabniške krnice v smeri Nabojsove škrebine, čez slabe tri četrt ure pa nas napis na skali "Gola N-E" usmeri levo. Po robatem travnatem in zagruščenem svetu se povzpemo do vznožja "Malega Viša" in čez snežišče do vstopa na polico, ki skoraj v celoti obkroži njegova pobočja z desne proti levi. S police začnemo z vzponom skozi strm kamin, ki se višje preobrazí v širši žleb. Po razčlenjenih skalah splezamo na hrbet "Malega Viša", kjer je pravzaprav začetek severovzhodne debri. Po debri nadaljujemo navzgor čez nekaj skokov do ključnega mesta, 7 metrov

visokega navpičnega praga, ki je zavarovan s klini in jeklenico. Nad njim je še ozek, navpičen kamin, kjer je skala rada mokra. Svet se nekoliko položi in kmalu se znajdemo na široki polici, ki je del znamenitih Božjih polic Viša. Po njej gremo kakih 50 metrov desno, nato pa zopet navzgor po skrotastem svetu pod vzhodni greben. Markacije

nas usmerijo desno na skalnati greben in po njem na majhno škrebino. Z nje po ozki polici, ki obkroži vršno glavo Viša, pridemo na običajno pot nekaj minut pod vrhom. **Sestop:** Do izhodišča lahko sestopimo po običajni poti do kočice Corsi in čez Škrbino Prednje špranje mimo bivaka Mazzeni v Zajzero. Do izhodiščnega

parkirišča je še pol ure hoda po cesti. Sestop skrajša in poenostavi vozilo, ki ga predhodno pustimo v Jezerski dolini/Val Rio del Lago, s katerim se udobno pripeljemo do izhodišča v Zajzeri.

Andrej Mašera

Divja koza/Cima di Riofreddo, 2507 m, običajni pristop

Skupaj 9–10 h

Sezona: Od julija do konca septembra.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe; PZS, 2009; Gino Buscaini: Alpi Giulie; CAI-TCI, 1974.

Zemljevidi: Julijske Alpe – zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Vzpon: Od izhodišča gremo po cesti (oznaka št. 628), ki se v serpentinah vzpenja skozi gozdnato pobočje Cave del Mole do planine Malga Grantagar, 1530 m. Nadaljujemo po udobni mulatjeri v isti smeri med ruševjem do stika s potjo, ki pripelje z Nevejskega prevala. Po njej se pod gladko in mokro Kapno steno (Parete delle Gocce) in Beljaškimi stolpomi (Campanile di Villaco, 2247 m) skoraj po ravnem sprehodimo do kočice Corsi. Od kočice se vzpenjamo po poti Anita Goitan skoraj do škrebine med Divjo kozo in Malo špico,

kjer se desno proti vrhu Divje koze pne široka grapa. Tu zapustimo označeno in zavarovano pot. Pristop v grapo je po polici z leve, kjer čez strmo stopnjo in nekoliko izpostavljeno prečnico dosežemo njeno zagruščeno dno. Kratek čas se brez težav vzpenjamo po

gruču, nato pa splezamo čez prvo skalno zaporo po poševni polici desno. Prestop nazaj v grapo je težaven (II), kmalu pa nas čaka še drugi skok. Tudi tega obidem po desni strani, po skoraj navpičnem, tri metre visokem gladkem pragu z odličnimi oprimki (II+,

ključno mesto!). Nad pragom se strmina poleže, skale pa postanejo vse bolj razčlenjene. Po skrotju pridemo do konca grape in tik pod robom grebena desno na vrh. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Mons Fortis

Viš/Jôf Fuart

Besedilo: Andrej Mašera

"Viš je sončna gora, bleščeč kraljevi prestol v kraljestvu luči in radosti ... Ko stoji tako pred nami, gledan denimo z vrhov Montaža, je resnično Mons Fortis,¹ gora moči, da ji po lepoti ni enake!"²

Vslovensko ime te veličastne gore je vgrajen pojem višine, v furlanskega pa moči. Obe označbi ustrezata dejstvu. Gora je nedvomno visoka, saj spada med prvake Julijskih Alp. Močna je pa tudi, saj si te oznake ni mogoče razložiti drugače, kot da si predstavljamo bobnenje plazov in treskanje neurij po njegovih strmih stenah in ostrih grebenih. Ime pove veliko, saj kaže strahospoštovanje ljudi ob njenem vznožju pred krutimi silami visokogorja. Viševo "moč" pa lahko občutimo tudi prijazneje, seveda če imamo pravo gorniško srce. Ko se na zadnjem cestnem ovinku pred Trbižem prikaže velikan v vsem sijaju, bomo to privlačno moč zagotovo začutili. Težko se ji bomo uprli!

Viš in njegovi trabanti

Viš ni samo gora, ampak že kar gorska skupina. Osrednji del skupine tvori mogočna skalna gmota od vrha Viša na zahodni strani do Divje koze/Cima di Riofredo, 2507 m, na vzhodu. Med njima poteka močno razgiban greben, iz katerega štrlijo Gamsova mati/Alta Madre dei Camosci, 2518 m, Turn/Torre, 2503 m, Mala špica/Innominata, 2463 m, in še nekaj stranskih vrhov ter manjših grebenskih stolpov. K Viševi skupini prištevamo tudi Koštrunove špice/Cime Castrein, 2502 m, med njimi in vrhom Viša je znamenita Škrbina Zadnje špranje/Forcella Mosé, 2271 m, na kateri je skalni stolp, ki spominja na kip Michelangelovega Mojzesa (od tod italijanski naziv škrbine). Tudi gore nad dolino Belega potoka/Riobianco sodijo v Viševo skupino, prav tako gore nad dolino Mrzle vode/Valle di Riofredo, ki sega k Višu od severovzhoda.

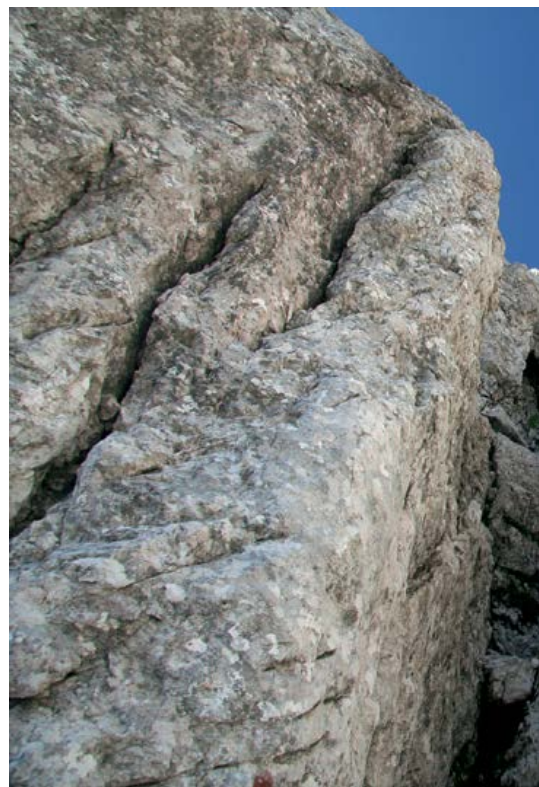
Veličastna podoba Viša nad Žabniško krnico v jutranjem soncu. Z leve: Divja koza, Mala špica, Turn, Gamsova mati in Viš, med slednjima je znamenita severovzhodna deber. Foto: Franci Horvat"²

Pod vznožji Viševe skupine so tri doline, po krajinskem značaju med seboj precej različne. Jezerska dolina/Val Rio del Lago, ki poteka jugovzhodno in južno od skupine, je precej široka, prometno živahna in tudi turistično obljudena. Povsem drugačno vzdušje vlada v Zajzeri/Val Saisera, ki sega k Višu s severa; Veliki Nabojs/Nabois Grande, 2313 m, ki se postavlja pred Višem, dobesedno ponikne v njegovi silni zgradbi. Skrajni jugozahodni konec Zajzere, Špranja/Alta Spragna, ki se stiska med visokimi in mračnimi stenami Turna nad Zadnjo špranjo/Cima de lis Codis, 2380 m, Koštrunovih špic in vzhodnega dela Poliških špikov, s svojo prvinsko divjostjo in odmaknjenostjo človeka dobesedno potlači.

Nekoliko vedreje je vzdušje v Žabniški krnici/Carnizza di Camporosso (ali Rio Zapraha), ki tvori severovzhodni zaključek Zajzere. Iz nje se ponuja brez dvoma najlepši pogled na Viš in njegove bližnje sosedo, prizor je estetsko

¹ Mons Fortis (lat.): Močna gora

² Julius Kugy: Iz življenja gornika. Založba Obzorja Maribor, 1968. Prev. Lilijana in France Avčin.

navdušujoč, krnica je eden od biserov Julijskih Alp. Od severovzhoda pripelje pod Viševo skupino dolina Mrzle vode, odmaknjena in samotna ("lejana y sola", če parafraziram nesmrtni verz Federica Garcíe Lorce), tiha in "pozabljena", a vendar ena najlepših v Julijcih. Iz nje sicer vrha Viša ne vidimo, ker prevzame vlogo paradnega konja Divja koza in so ji severne stene vrhov nad Belim potokom samo v dodatni okras.

Gora in ljudje

Na vrh Viša so se verjetno že v davnih časih povzpeli domači pastirji in lovci z južnih obronkov gore. Prvi dokumentirani vzpon sta opravila okoli leta 1850 gozdna čuvaja Langer in Wenzel preko Škrbine Zadnje špranje. Po smeri, kjer danes poteka običajni pristop na goro, se je leta 1871 povzpел na Viš Dunajčan G. Jäger v spremstvu vodnikov T.

1 Detajl z vzpona skozi severovzhodno deber
Foto: Aldo Fedel

2 Ključno mesto pri vzponu skozi severovzhodno deber Viša
Foto: Vladimir Habjan

3 Na vrhu Viša Foto: Franci Horvat

4 Ko Viš prekrije sneg, se jasno vidijo Božje police.
Foto: Iskra Jovanović

Omana in A. Wenzla. Prvi zimski vzpon je leta 1880 uspel A. Gstirnerju s soplezalcema, drugi pa leta 1906 J. Kugyju v spremstvu O. Lorenza in A. Ojcingerja.

J. Kugy je začel tudi s sistematično obdelavo severnega in severozahodnega ostenja Viša. Najpomembnejši dosežki so vzponi skozi znamenito severovzhodno deber/Gola Nordest med Višem in Gamsovo materjo leta 1901, čez severno

Med prvo svetovno vojno so Avstrijci v majhni kaverni, katere ostanke še danes najdemo med obema vršnima glavama Viša, stalno vzdrževali opazovalno skupino petih vojakov. Oskrba je lahko potekala samo skozi severovzhodno deber, zato so pot na nekaterih mestih zasilo zavarovali. Pozimi so bili pogoji za vojake na vrhu strašni, še bolj pa za tiste, ki so jih oskrbovali. Med vzponom so se mnogi smrtno ponesrečili, najhujša tragedija pa se je zgodila pozimi 1915, ko je plaz v debri naenkrat pobral 14 vojakov, od katerih ni preživel nihče.

Leta 1928 sta E. Comici in G. B. Fabjan preplezala dve imenitni smeri v severni steni Divje koze s težavami do zgornje V. stopnje. Naslednje leto sta R. Peters (kasnejši zmagovalec severne stene Grandes Jorasses) in A. Deye uspela v dveh nadaljevanjih preplezati severni raz Turna Gamsove matere. Preplezanih sedemsto metrov navpične in previsne stene (VI+/V+) je predstavljalo velik dosežek, ki je močno odmeval tudi v takratni evropski alpinistični javnosti. In potem sta leta 1930 E. Comici in M. Cesca dokončala celoten krog po t. i. Božjih policah (Cengia degli Dei), ki se kot nekakšna Večna pot (Via Eterna) ovijajo okoli celotne osrednje Viševe skupine.

steno leta 1905, čez Turn nad Špranjo leta 1910, leta 1912 pa skozi severozahodno deber. Vse te ture je Kugy opravil v spremstvu G. Bolaffia ter vodnikov A. Ojcingerja in O. Pesamosce, težave pa so segale do zgornje III. težavnostne stopnje. Če izvzamemo imenitni vzpon H. Kluga in H. Stagla po severnem razu Viša leta 1916, je večje alpinistične podvige prekinila prva svetovna vojna, ki je tudi na Višu pustila svoje žalostne sledi.

Poti in stranpoti

Na Viš in okoli njega pelje kar veliko označenih in zavarovanih poti, tako

da bo lahko vsak našel sebi in svojim zmožnostim primerno. Se pa Viš, kot se imenu spodobi, dviga visoko nad dolinami, zato so vzponi dolgi in naporni. Ni pomoči cest ali žičnic, ki bi nam olajšale dolgo pot (voznja po cesti na Viško planino/Malga Granagar je strogo prepovedana!). Na srečo pa sta tu dve imenitni koči, Rifugio Guido Corsi na južni strani in Rifugio Luigi Pellarini na severni, kjer lahko udobno prenočimo in se zgodaj zjutraj napotimo proti vrhu.

Običajni pristop je dokaj enostaven in ne predstavlja večjih problemov. Znana ferata Anita Goitan tehnično

tudi ne sodi med zelo težavne poti take vrste, je pa dolga in na številnih mestih močno izpostavljena. Pot skozi severovzhodno deber je danes dobro zavarovana in vzdrževana, je pa za gornika – neplezalca – gotovo najzahtevnejši pristop na vrh. Posebno sugestivno deluje mračno in resno

1 Koča Corsi, v ozadju Kaninsko pogorje

Foto: Andrej Trošt

2 Viška planina Foto: Andrej Trošt

3 Skupina Viša nad Jezersko dolino. Z leve: Viš, Divja koza, Krniška špica, Visoka Bela špica.

Foto: Oton Naglost

Božje police, ki so posebno dobro vidne pozimi, ko jih prekriva sneg, je prvi zapazil kdo drug kot J. Kugy, ki jih je tako tudi poimenoval. Že leta 1914 sta del polic, od vzhodne strani Divje koze do severovzhodne debri, preplezala V. Dougan in O. Pesamosca, Comici pa je s soplezalcem dokončal Kugyjevo nedoživeti sen. Posebna atrakcija te edinstvene smeri je bil zelo zahteven in skrajno izpostavljen vrhni nihaj v vzhodni steni Viša, kjer je sistem polic prekinjen. Najprej se je bilo treba spustiti po vrvi vzdolž previsne počki 10 metrov, sledilo pa je še 15 metrov spusta popolnoma v zraku, ker se je stena vbočila v velik previs. Potem je bilo treba zanihati 5 metrov desno in doseči rešilno nadaljevanje polic. Danes znamenitega nihaja ("pendel" so mu rekli) ni več: stena nad njim je zgrmela v prepad, ostal je le še običajni 25-metrski spust po vrvi. Leta 1933 je M. M. Debelakova s S. Černivcem in E. Deržajem preplezala Slovensko smer v severovzhodni steni Viša. Že zaradi spoštljivega spomina na slavno slovensko plezalko bi se spodobilo, da bi smer večkrat obiskali tudi mlajši rodovi slovenskih alpinistov.

vzdušje med visokimi stenami, ki nas spremlja na poti. Dobri gorniki se lahko v spremstvu gorskega vodnika povzpnejo še na Divjo kozo (glej v opisih!), lahko pa se lotijo tudi vzpona na Gamsovo mater: s poti Anita Goitan se povzpne po široki grapi (II/I) na škrbino med njo in Turnom, od tam pa po lahkem grebenu na oba vrha. Tudi vzpon na držno Malo špico za čuda ni pretirano težaven; s široke travnate gredine južno od vrha gremo po polici proti severu, nato pa kot po cerkvenem zvoniku skrajno izpostavljeno do vršne špice (II+, morda III-, odlični oprimki v čvrsti skali). Vse ostalo pa je v domeni izurjenih alpinistov. ◉

INFORMACIJE

Dostop: Mejo med Slovenijo in Italijo prestopimo pri Ratečah in se peljemo skozi Belo Peč/Fusine in Val Romana do vhoda v Jezersko dolino/Val Rio del Lago malo pred Trbižem/Tarvisio. Za vzpon na Viš z južne strani zavijemo levo v Jezersko dolino po cesti, ki pelje na Nevejski preval/Sella Nevea. Skozi Rabelj/Cave del Predil in ob Rabeljskem jezeru/Lago del Predil pridemo 3 km pred Nevejskim prevalom in kmalu za mostom čez potok Rio Torto do parkirišča, od koder je najkrajši pristop do kočice Corsi.

Za severni pristop na Viš se peljemo skozi Trbiž do odcepa ceste v dolino Zajzero/Val Saisera. Zavijemo levo skozi Ovčjo vas/Valbruna do izhodišča za kočico Pellarini, ki je pri parkirišču sredi doline.

Planinski koči:

Rifugio Guido Corsi, 1874 m, ima 60 ležišč po sobah in 20 skupnih ležišč, odprta je od junija do konca septembra, telefon 0039 339 170 77 50, 0039 042 86 81 13.

Rifugio Luigi Pellarini, 1499 m, ima 50 ležišč in je odprta od srede junija do srede oktobra, telefon 0039 042 86 01 34.

Literatura: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009. Gino Buscaini: Alpi Giulie. CAI-TCI, 1974.

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Julijske Alpe – zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000.

Od Triglava do Himalaje

Iz mojih spominov

Besedilo: Pavel Dimitrov

Pomembno vlogo pri mojih začetnih pohodih v hribe je imel Alojz Korez - Lojze. Še kot mladenič je iz Slovenske Bistrice prišel delat v jeseniško železarno, po šihitu pa je obiskoval srednjo tehnično šolo. Zaradi delovne poškodbe je imel na desni roki samo palec in polovico kazalca. Stanoval je pri moji stari mami in me inštruiral matematiko, s katero sem imel težave v poklicni šoli, Lojze pa je bil odličnjak. Kljub poškodovani desnici je bil aktivni član alpinističnega odseka PD Jesenice.

Avgusta 1952 je Lojze pregovoril mojo mamo, da mi je dovolila iti z njim na dvodnevno taborjenje na Mežaklo. Ker so bile takrat sobote delovne, mi je naročil, naj pridem ob 14.30 na vlak za Planico. Šele takrat mi je razkril svoj načrt. Namesto na Mežaklo bova šla na Triglav. Po tihu me je zaskrbelo, ali bom zmogel tako zahtevno turo.

Izstopila sva v Mojstrani in po brvi prečkala Savo Dolinko. Lojze je bil visokorasel, z dolgimi nogami, zato sem ga komaj dohajal. V Aljaževem domu sva na dušek popila čaj in odhitela naprej, saj sva na Kredarico hotela priti pred nočjo. Ko sva zasopihana pridirjala do Begunjskega studenca, se je začelo mračiti. Nalokala sva se vode in odhitela daje. V trdi temi sva ob desetih zvečer po sedmih urah naporene hoje prišla do Kredarice.

Lojze me je z rekom "zlata ura, rana ura" prebudil že ob treh zjutraj. "Če bova dovolj zgodnja, bova na Triglavu dočakala sončni vzhod," je še dodal. Po uri in pol vzpona sva še v temi stala na vrhu in začela čakati na rojstvo novega dne. V kratkih hlačah sem se prestopal in drgetal od mraza. Končno se je začelo daniti. Na obzorju so se prikazale različne pisane barve, sprva v temnejših odtenukih, nato so postajale vedno svetlejšje, bolj žive in žareče. Navdušenje je bilo nepopisno. Bila sva brez besed. Barve so počasi zbledle, sonce je pridobivalo moč, telo se je prijetno ogrelo.

Bazni tabor na ledeniku Ramtang

Arhiv Pavla Dimitrova

Pavel Dimitrov v taboru 2 na 6000 metrih kot član II. JAHO odprave na Kangbačen
Arhiv Pavla Dimitrova

Po čudovitem razgledu na triglavsko kraljestvo sva začela sestopati proti Planiki, kjer se nama je zelo prilegel topel čaj. Preko Konjskega prevala sva prišla do Vodnikovega doma, kjer nama je oskrbnica Angelca postregla z odličnim čajem. Čez Studorski preval sva odhitela do Blejske kočice na Lipanci. Nekaj malega sva prigriznila, popila obvezni čaj in odbrzela dalje na planino Klek. Tam sem opazil, da na mojih okovanih čevljih manjka več kot pol žeblice. Mimo Bratove peči sva sestopila do Srednje Radovne, nato navzgor na Mežaklo in navzdol v Hrušico. Po sedemnajstih urah hoje sem si lahko rekel, da sem končno doma. Zaradi utrujenosti se mi ni ljubilo niti govoriti. Vzpon na Triglav mi je kljub nenormalno dolgotrajnemu naporu ostal v najlepšem spominu.

Škrlatica

Kmalu zatem mi je Lojze predlagal, da bi se povzpela na drugo najvišjo goro. Rekel je, da sem se pri Triglavu tako dobro izkazal, da sem dober za Škrlatico, čeprav je vzpon malo zahtevnejši. Po isti poti kot pred štirinajstimi dnevi sva prišla do Aljaževega doma. Tam sva prevzela zvitek polivinila za tla novega bivaka IV, ki je bil v zadnji fazi gradnje. Bila je "svinjsko" težka, 30–40 kilogramov. Večinoma jo je nosil Lojze, jaz sem ga samo občasno malo razbremenjeval. Do bivaka na Rušju sva prišla že v temi. Najprej sva se odžejala z vodo iz kovinskega zbiralnika, v katerega se je stekala deževnica. Lojze je z njo skuhal juho, ki se je pod zvezdnatim nebom božansko prilegla.

Jeseniški alpinisti veljajo za neprekosljive graditelje bivakov v Julijskih Alpah. Kljub trdemu delu v železarni so ob nedeljah, takrat edinem prostem dnevu, in tudi med tednom po šihlu postavili več bivakov. "Oče" vseh bivakov je bil Karel Korenini, zaposlen kot konstruktor, ki je zrisal načrte zanje.

Bivak I ali Matevžev bivak stoji v ostenju Velike Martuljske Ponce, 2180 metrov visoko. Pobudo zanj sta dala Korenini in Matevž Frelih. Dokončali so ga leta 1933. Bivak II stoji na zelo razglednem mestu Na jezeru med Šplevto, Oltarjem in Rokavi na višini 2140 metrov. Odprli so ga leta 1936. Bivak III je 1340 metrov visoko med macesni, od koder je lep pogled na Široko peč, Oltarje in Martuljske Ponce. Bivak IV na Rušju je postavljen 1980 metrov visoko. Tudi njega je načrtoval "ata" Korenini,

organizacijo gradnje pa je prevzel Janez Krušič. Streho so naredili leta 1948 in ga naslednji dve leti notranje opremljali. V zimi 1950/1951, ki je bila izjemno radodarna s snegom, sta močan veter in zračni vrtinec bivak odtrgala od tal in ga v kosih raztrosila nekaj deset metrov po strmini. Trmasti jeseniški alpinisti so že jeseni 1951 na istih temeljih postavili novega in ga pritrtili z jeklenicami.

Lojze me je spet zbudil zelo zgodaj. Komaj se je začelo daniti, sva že hodila proti kraljici Julijskih Alp. Prečila sva melišče pod Dolkovo špico in skozi Zadnji Dolek dosegla ostenje, po katerem se pride na vrh Škrlatice, ki sva ga dosegla po kar zahtevnem plezanju. Medtem ko sva pod križem malicala, mi je tovariš kot poznavalec pokazal vse pomembnejše sosednje vrhove.

Pri bivaku je Lojze nameraval očistiti zbiralnik za vodo. Ko je snel pokrov, je z grozo ugotovil, da je v vodi nekaj utopljenih miši. To vodo sva sinoči pila in z

njo skuhal juho – na zdravje in dober tek! K sreči ni bilo črevesnih posledic.

V Vrata sva se vrnila po isti poti, kot sva prišla. Ko naju je prijazna oskrbnica Minca pogostila s čajem, sva se odpravila proti Mojstrani. Pri Šimenčevem rovtu je Lojze nenadoma predlagal, da bi skočila še na 2077 metrov visoko Sleme nad Vrtaško planino. Po razdrapani strugi in brezpotju sva prikolovratila na vrh in naredila višinsko razliko 1277 metrov. Na Vrtaški planini nama je pastirica postregla s skledo kislega mleka. Ker sva imela kruha le še za vzorec, sva si ga po grizljajih podajala čez mizo – enkrat Lojze, enkrat jaz.

Med hojo proti Mojstrani je Lojze vedno pogosteje pogledoval na uro. Ugotovil je, da sva pozna in da bova težko ujela vlak za Hrušico. Ko sva prišla do nekdanje cementarne, je preštel denar in ugotovil, da ga ni dovolj za dve vozovnici. Zato sva do doma pešačila še nadaljnjih deset kilometrov.

Onemoglega Toneta Sazonova - Tonača šerpe nosijo iz tabora 1 v bazo. Kar devet dni sva bila na gori in bivakirala 7800 metrov visoko brez opreme. Arhiv Pavla Dimitrova

Moj prvi plezalni vzpon

Moj prijatelj Lojze me je vedno pogosteje vabil v gore, ker je ugotovil, da imam smisel za plezanje. Leta 1953 me je kot pripravnika vpisal v alpinistični odsek PD Jesenice, katerega načelnik je bil Janez Krušič. Takratni člani so bili znani plezalci, med njimi Joža Čop, Maks Medja, Maks Dimnik, Karel Korenini, Andrej More - Gandi, Uroš Zupančič, Matevž Freljih, Ciril Praček in drugi.

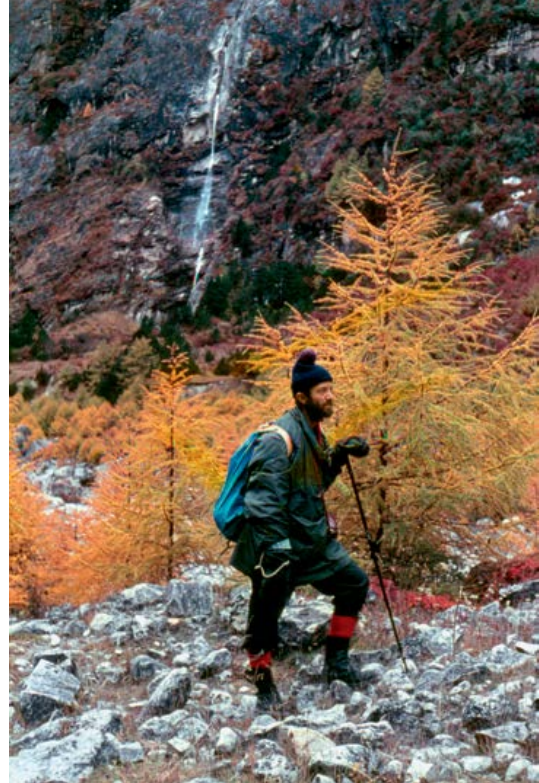
Krušič je vsako leto organiziral več skupnih tur za vse člane in pripravnike odseka. Leta 1953 je vodil pohod do novega bivaka na Rušju, da bi v bližnjih stenah Stenarja, Dolkove špice in Škrlaticice preplezali čim več smeri.

Lojze mi je predlagal, da bi šla zaradi njegove hibe plezat lažjo smer II. težavnostne stopnje v jugovzhodni steni Dolkove špice. Do vstopa je bilo dokaj blizu. Navezala sva se in Lojze je začel plezati. Raztežaji so tekoče potekali eden za drugim. Sredi stene je ključno mesto, strm, osem metrov visok kamin. Lojze je bil s svojim plezalskim znanjem hitro čez. Nad kaminom je stena položnejša. Lojze me je narahlo varoval, kar nekoliko brezskrbno. Sredi kamina je bila zagozdena večja skala. Zaradi neizkušenosti sem jo obremenil proti sebi, zato se je iztrgala in me udarila v meča leve noge, da sem padel na drobno melišče pod kaminom. Ko je Lojze ob padcu začutil obremenitev, je hrabro skočil na melišče, da ne bi zaradi sunka padel na hrbet. Ker sem krvavel, mi je povil nogo. Nadaljevala sva s plezanjem do vrha in po jugozahodnem grebenu sestopila do bivaka IV. Navzoči, zlasti nežni spol, so me pomilovali in spraševali, ali bom lahko sestopil. Kljub bolečinam sem se v družbi ostalih počasi začel spuščati v Vrata.

Član II. jugoslovanske himalajske odprave

Pot do odprave v Himalajo je bila naporna. Poleti in pozimi sem preplezal veliko smeri do zgornje šeste težavnostne stopnje (VI+) po takratni oceni. Med mladimi perspektivnimi alpinisti jeseniškega AO-ja je bil tudi Marko Butinar, s katerim sva se spoprijateljila in vedno pogosteje plezala v navezi. Sprva

Mogočni plaz drvi proti nam in nas ujame na poti. Arhiv Pavla Dimitrova

Moja malenkost nad Guzo – rokavice so zaradi zmrzlin. Arhiv Pavla Dimitrova

lažje smeri, nato tudi težje. Po dveh letih pripravnštva sva leta 1955 postala člana AO Jesenice in hkrati pripravnika GRS Jesenice.

Istega leta smo štirje mladi alpinisti, stari od 16 do 18 let, organizirali štirinajstdnevno odpravo v črnogorski Durmitor. Preplezali smo nekaj prvenstvenih smeri in se povzpeli na več vrhov čudovitega gorovja. Zaradi našega navdušenja nad Durmitorjem in nedotaknjeno naravo je načelnik Krušič dve leti kasneje organiziral množično odpravo v Črno goro, ki se je udeležilo 25 članov AO-ja. Šef baze ob čudovitem Škrčkem jezeru je bil *bara sahib* Joža Čop. V različnih vrhovih smo preplezali veliko prvenstvenih smeri.

Z Markom, s katerim sva postala člana GRS, sva plezala vedno težje smeri, do takrat najvišje stopnje VI+. Leta 1964 sem naredil izpit za gorskega vodnika in dobil zaporedno številko 57.

Takrat je Komisija za odprave v tuja gorstva izdala razpis za II. jugoslovansko himalajsko odpravo (II. JAHO), ki naj bi odšla na pot naslednje leto. Načelnik Krušič je prijavil Marka in mene. Cilj odprave je bil tedaj še neosvojeni Kangbačen, 7905 m, v pogorju Kangčendzenge.

Iz vse Slovenije se je prijaviло več kot dvajset alpinistov. Vodja odprave Jože Govekar - Jozva jih je izbral dvanajst, med njimi tudi Marka in mene. Zame je to pomenilo isto, kar pomeni športniku mesto v olimpijski reprezentanci ali udeležba na svetovnem prvenstvu.

Preden se razpišem o odpravi, bom naštel nekaj pomembnih dejstev, ki so vplivala na njen potek. Denarja je bilo znatno premalo in večina hrane se je zaradi dolgega transporta z ladjo pokvarila. Hoja do baznega tabora je trajala osemnajst dni, od jutra do večera. Zaradi pomanjkanja denarja je pet članov ostalo v Daranu; ko je po enem tednu iz domovine prispel dodatni denar, so prišli za nami, vendar je bila s tem homogenost ekipe porušena. Ko smo postavili tri višinske tabele, je meter in pol novega snega uničil tabora II, 5900 m, in III, 6200 m. Z velikim naporom smo oba spet postavili. Ljubo Juvan in Metod Humar sta se povzpela na koto 7535 metrov. Ugotovila sta, da je južni greben še strmejši in nevarnejši kot pristop s severne strani. Tone Škarja in Pavel Šimenc sta ubrala drugo varianto, ki sicer ni bila v načrtu, vendar se je izkazala za najbolj realno rešitev – prečenje strmega pobočja do stene, ki vodi na greben. Ker sta bila pozna, sta pustila opremo in šotore na višini 7050 metrov in s šerpama še do noči sestopila do tabora IV.

Za zadnji poskus sva bila določena Tone Sazonov - Tonač in jaz. V dveh dneh sva s šerpami priplezala do šotorov in opreme, ki sta jo pustila Škarja in Šimenc. Postavili smo tabor V. Z nama so bili trije šerpe, od katerih je eden zbolel in je naslednji dan ostal v taboru.

Zjutraj je snežilo, do pasu v snegu smo se prebijali proti vršnemu grebenu. Pozno popoldne smo stali na vrhu grebena, 7800 metrov visoko. Šerpi sta klečala, molila in prosila, naj čim prej sestopimo, ker v tako slabih razmerah ne bomo dosegli vrha – morda bomo celo umrli, saj nimamo niti višinskih šotorov.

Kljub temu sva se s Tonetom odločila, da bova izklopala snežno luknjo, bivakirala in se naslednji dan povzpela do vrha, ki je bil oddaljen le dobrih sto višinskih metrov. Šerpi sta sestopila do tabora V. Mrzla noč v luknji je naredila svoje. Najina edina oprema za bivakiranje je bila vrv pod zadnjicama. Na obeh rokah, Tonetu tudi na nogah, so se na prstih zaradi ozeblin pojavili mehurji. V gosti megli je močno snežilo. Šerpi sta imela prav. V tako slabih pogojih se vrha ne da doseči. Odločila sva se za sestop, za življenje.

Nad petico sta naju čakala šerpi s čajem. Bila sta pri močeh, saj sta se v šotoru naspala. Oddrvela sta navzdol

proti trojki. Bila sva na koncu z močmi, v temi sva s težavo našla šotor na štirki, ki je bil poln snega, ker je veter strgal zadrgo. Spet sva prebivakirala zelo dolgo, mrzlo noč.

Naslednji dan sva sestopala proti tretjemu taboru. V strmini sva bila zelo previdna, na položnejšem delu pa sva se podričala kar po zadnji plati, prav do dr. Andlovica, ki nama je prišel naproti. Ko sva se objela, so mi po licih tekale solze, saj sem vedel, da sem zdaj v varnih rokah. Tone je bil bolj prizadet od mene, zato mu je doktor takoj vstavil infuzijo. Pil sem kompot in počasi prihajal k sebi. Iz trojke sem sam sestopil do enke, Tonača pa sta podpirala šerpi. Z enke je nekaj časa še hodil, nato so ga šerpe menjaje se nosili na hrbtu do baze.

Naslednji dan smo v slabem vremenu med naletavanjem snega zapustili bazo. Tonač je ves dan sestopal do vasi

Gunza, od tod pa jahal na jaku, ker mu je zmanjkalo moči za pešačenje. Kar ni nič čudnega, saj sva iz baze do vršnega grebena na višini 7800 metrov in nazaj v bazo potrebovala devet dni nečloveških naporov.

Bili smo tretja odprava, ki je skušala osvojiti Kangbačen. Vrha nismo dosegli, našli pa smo ključ smeri pristopa. Torej bi morala naslednja odprava slediti našim stopinjam in le še odpreti vrata ter priti na vrh. Čez dve leti je to uspelo poljski odpravi.

Leta 1974 je tudi jugoslovansko moštvo doseglo vrh Kangbačena in poravnalo naš dolg iz leta 1965.

Kar petnajst dni smo porabili, da smo se vrnili v izhodiščno mesto Daran. Med vračanjem v življenje se mi je porodila pesem o novorojenem sinku in ženki. Zanimivo, da je sine Darko shodil prav na dan, ko sem prišel domov, to je bilo 11. novembra 1965. ◉

Ovčarka pod Rinkami

Reševanje izgubljene kosmatinke

Besedilo: Jana Vogelnic Kranjc

Vremenska napoved za naslednji dan ni bila prav obetavna, tako slaba pa tudi ne, da se s prijateljico Albino ne bi odpeljali proti Zgornjemu Jezerskemu. Še slutili nisva, da tura ne bo povsem običajna.

Kljub rahlemu rosenju na parkirišču pred postajo tovarne žičnice sva se namenili proti Koroški in Kranjski Rinki ali vsaj proti Ledinam. Naprej bova pa videli, kaj nama bo nebo povedalo. Slovenska pot nama je nudila ravno dovolj užitka pri telovadbi po jeklenicah in klinih. Najin optimizem se je obrestoval. Kako sva bili veseli, ko se je sonce počasi prebijalo skozi oblake, obsijalo mogočna ostenja Kočne, Dolgega hrbta in Skute! V daljavi se je pokazal vitki greben Košute, oblit s posebno svetlobo, ki jo lahko povzroči le zlivanje oblakov in sonca. Svojega

starega izvora nista mogla skriti niti Virnikov Grintovec in Pristovski Storžič. Kot dva že priletna starca bedita nad samotno in samosvojo dolino Jezerskega in Kokre.

Gore so naju sprejele v svoja nadržja, tako da naju je kar neslo navzgor. Veseli sva bili vedno lepšega vremena, modrine neba. Da pa nisva bili povsem sami, sva zaslišali čez nekaj časa. Zaropotalo je čez vso steno Križa. Gamsi. Čreda se zbira pred zimo in sprožila je plaz kamenja. Uh, danes je obvezna čelada, takoj je nameščena tja, kamor sodi v takem izpostavljenem, a skrbno in dobro

zavarovanem terenu. Skala je hladna, rokavice pomagajo, da ni v roke premrzlo.

Volkv gorah?

Na vrhu Koroške Rinke so naju sprejeli toplo sonce in lepi razgledi. Pa še nekaj nenavadnega, zaradi česar je sploh nastal tale zapis! Sto višinskih metrov pod sabo sva zagledali črno žival, samo, brez človeka. "Volk," vzkliknem pod vtisom raznih člankov o volkovih na Slovenskem. "Kaj pa, če je imel nekdo nesrečo, morda ga je kap? Sedaj nekje čaka na pomoč," modrujeva naprej. Spustiva se navzdol. A ni bil volk niti nesreča. Nasproti nama je prihajal bernski planšarski ovčar, sam samcat. Kako naju je bil vesel! Cvilil je od veselja, se stiskal k nama, poskakoval. Ugotovili sva, da je brez gospodarja, izgubljen v tem samotnem, zelo zahtevnem svetu pod Rinkami,

Rinke nad Ledinami Foto: Janez Jarc

Tursko goro in Skuto. Le kako je prišel do sem, sva se spraševali. Na ovratnici je imel obesek z imenom in telefonsko številko. Ugotovili sva, da je ženskega spola, psička.

Pokličeva. Prijazen in zaskrbljen glas gospe na oni strani telefona pove, da psičko pogrešajo že četrti dan, doma pa je v Logarski dolini. Le kako je prišla čez vsa ostenja do Rink? Spretna žival, menda se rada potepa, sploh po hribih. Albina ji je ponudila svoj del vode in pol sendviča s klobaso. Vse je v trenutku izgubilo v njenem trebuhu. Z nama se je povzpela še do Kranjske Rinke. Na poti sva premišljevali, kje bi bila najlažja pot v dolino, ki bi jo psička zmogla, pa midve seveda tudi. Tako težkega psa res nisva mogli nesti, še naju bi podrl in potegnili za seboj, sva premišljevali. Vrvi tudi nisva imeli. Tako sva se po premisleku odločili, da bo najvarnejši spust mimo Kokrskega sedla do kmetije Suhadolnik v dolini Kokre. Na njem je za psa mogoče težje prehodno le manjši odsek nadelane poti, kjer bova morali biti pozorni, drugje je pot lažja.

Načrt reševalne akcije

Kako in kam gremo, sva obvestili še lastnico psičke. Bila je strašno vesela, da sva se odločili za reševalno akcijo. Bili so že povsem obupani, če bodo še kdaj videli svojega psa. Iz Logarske doline nas bo prišla iskati h kmetiji Suhadolnik. Rečeno, storjeno. Krenile smo proti Cojzovi koči na Kokrskem sedlu. Psička nama je s svojo ljubeznivostjo, vdanostjo in veseljem takoj prirasla k srcu. Razdelile smo si malico in pijačo, zadnje kaplje vode.

Dobrodošla je bila vsaka luža ob poti. Vmes smo se počohale, pocrkljale in poigrale. Ubogljivo je hodila med nama, da sva jo imeli na očeh. Kakšna ljubezniva, vesela in igriva psička! Kar posvojili bi jo. Gamsi ji niso delali pretiranih težav, čeprav so nas od daleč spremljali in opazovali. Čez malo zahtevnejši del, skok pod Skuto, je pot našla kar sama, mimo jeklenice. Tu je nenadoma izgubila in bali sva se, da sva jo izgubili. A sva se zmotili. Spretno je našla pot nad prepadom. Vmes smo si ogledale še bivak pod Grintovcem, čudovit, lepo urejen. Čas nas je priganjal, saj je bilo že pozno, tako da smo morale naprej.

Čez zadnjo oviro

Nato pa je sledila težava s stopi in gladko skalo. Psička ni več upala naprej, začela se je vračati. To pa ne! Po toliko urah hoje bo ostala z nama. Nimava srca, da bi jo kar pustili, sva bili malo hudi. Vendarle naju je ubogala in s skupnimi močmi smo prebrodile še zadnjo večjo oviro. Po treh urah hoje smo končno vse tri prišle do Cojzove kočice. Tu jo je čakala polna skleda slastne vode, vendar ni bilo časa za počitek. Bilo je pozno, ko smo čez Taško hitele v dolino. Zelo spretno se je gibala po izpostavljenem terenu in naju kar malo priganjala. Bile smo že utrujene, tace in tudi najine noge pa razbolene. Deset ur hoje je bilo za nama tistega dne. Reševalna akcija je uspela. Lastnica in psička sta se razveselili druga druge. Na poti proti Jezerskemu, kjer sva imeli parkiran avto, sva izvedeli, kakšna gornica je njihova psička. Izredno rada ima gore in ljudi. Težko smo se poslovili, saj nama je kosmatinka z ljubeznivimi očmi kljub reševanju popestrila turo in jo naredila povsem drugačno, kot sva jih bili vajeni. ○

Nahrbtniki
vrhunske oblike in kvalitete!

fs®

Factory store d.o.o., Grize 125, 3302 Grize • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

Konichiva!

Potepanje po japonskih gorah

Deželo vzhajajočega sonca tvorijo otoki Hokkaido, Honshu, Shikoku, Kyushu in še veliko manjših otokov. Ker se nahaja na podobni geografski širini kakor Slovenija, so letni časi in temperature podobne domačim. Tudi voda iz pipe je, podobno kot v Sloveniji, pitna po celi državi.

Japonska je najbolj oblegana ob spomladanskem cvetenju češenj in v času pisanih jesenskih barv. V avgustu se odpravijo na kratek dopust v hladnejše, višje ležeče kraje tudi domačini, ki ostanejo na razdalji ure hoje od prevoznega sredstva. Za hribolazce je zanimiv osrednji del otoka Kyushu, kjer se vzpenjajo Japonske Alpe in najvišji vrh Fuji. Ljubitelji manj obiskanih območij pa bodo uživali na otoku Hokkaido. Na Japonskem sva se potepala od konca julija do sredine avgusta.

Vulkanski svet Hokkaida

Prvi stik z japonskimi hribi sva imela v središču otoka Hokkaido. Med gore parka Daisetsuan naju je na višino 1300 metrov ponesla vzpenjača, nato pa sva se povzpela skozi skoraj tropsko zelenje in meglo do vrha Kurodake, 1984 metrov. Kogar koli sva srečala, naju je

lepo pozdravil s pojočim *konichiva!* Z vrha se je odprl razgled na visokogorsko vulkansko planoto s travami, lišaji, grmičastim rastjem in posameznimi zaplatami snega. Mahnila sva jo do enega izmed vrhov na robu kraterja Hokkaidake, 2149 m, nato pa sva se spustila do "koče" Ishimuro. V kamnitem prostoru s skupnimi pogradi iz trdih desk sva dobila občutek taborišča iz druge svetovne vojne, hkrati pa se nama je kolcalo ob misli na razkošne bivake v naših gorah – z ležalnimi penami, odejami in podobnim. Brez spalne vreče je bila noč mrzla, vendar nama je oskrbnik kočice posodil puhovki s hlačami, za kar sva se mu oddolžila – šmrc, pa je šlo pol litra *sadjevčka* ... Za "človeške produkte" ob koči skrbi zanimivo stranišče. Ko opraviš, se presedeš na kolo in ga zavrtiš dvajset

Mt. Asahidake Foto: Tomaž Marolt

Besedilo: Tomaž Marolt

obratov naprej in deset nazaj, da tekoči trak odloži izdelek.

V jutranjem soncu so se pokazale številne cvetlice. Pot sva nadaljevala ob rdeče-rumeno-črno zasneženem kraterju do grebena. Po grebenu, preko dveh vrhov, je ves čas pihalo kot "sv ...". Sledil je vzpon preko modrikastega snega, nato pa po drobljivem strmem vulkanskem pesku na najvišji vrh otoka – Asahidake, 2290 m. Pogled na drugo stran je bil popolnoma drugačen, zelena, gozdnata pokrajina z jezerci. Med spustom sva opazovala razkazovanje moči Zemlje s puhanjem pare iz notranjosti. Še kičast pogled nazaj in že sva sestopala v dolino ob žičnici, saj sva, "Gorenjca", raje investirala denar v vročo kopel na cilju.

Zahteven vzpon v Japonskih Alpah

Nadaljevala sva v severnih Japonskih Alpah. Do izhodišča, Kamikochi, 1500 m, v nacionalnem parku Chubu sva se pripeljala z avtobusom skozi strm in zavit predor. Po mrzli noči v najetem šotorčku sva prečkala most Kappabashi in se začela vzpenjati skozi čudovit gozd debelih jelk. Na poti sta naju razveselila cvetoč rododendron in kranjska lilija

Krater Fuji in vrh Kengamine z vremensko postajo
Foto: Tomaž Marolt

ali vsaj njej zelo podobna sorodnica. Pri koči sva se spraševala, zakaj nosiva velike količine vode s seboj, saj je pri njej izvireček, ampak od viška glava ne boli. Nadaljevala sva preko zaplat snega, nato pa se je pot postavila pokonci. Na nekaterih mestih železne lestve, tu in tam v pomoč verige, ponekod pa resno spogledovanje soplezavanjem. Misliła sva, da gre samo za del poti, vendar je postala uporaba rok vedno bolj nujna. Vsaj višino sva hitro pridobivala. Prilezla sva na razgledni nos, pomalicala (seveda riž) in se namazala s sončno kremo. Sodeč po premikajočih se pikicah, naju je čakalo še dolgo prečenje pod grebenom. Na sredini grebena sva pokukala čez prepadni rob in globoko spodaj zagledala koči, obkroženi s številnimi šotori.

Kmalu sva dosegla vzhodni greben, prišla japonski klin in stopila na vrh Oku Hotaka-dake, 3190 m. Ravno prav, saj so se z druge strani že valile megle. Počitek, fotografiranje in sestop skozi meglo do kočice Hotaka-dake Sanso. Koča je bila nabito polna, saj smo vsi lovili okno lepega vremena. Oskrbnica je brskala po seznamu postelj, nato pa nama smeje izročila številki postelj – edino, kar sva razbrala z listka, sta bili arabski številki, vse ostalo je bilo (kot običajno) v japonskih pismenkah.

Dobila sva postelji na ugodni lokaciji, saj sva se lahko "razširila" pod tramove na širino normalne evropske postelje – za dva. To je torej iskala oskrbnica za edina tuja turista v koči. Pri večerji sva bila navdušena nad številom različnih jedi, hkrati pa sva občudovala Japonce, kako so sposobni živeti, jesti in spati na tako majhnem prostoru. Ko so ugasnili agregat, je koča, obsijana z mesečino, utihnila.

Za zajtrk zopet lepo obložen krožnik. Kmalu sva ugotovila, da je jajce na krožniku surovo in da ga je treba razbiti v skledico riža. Hm, očitno za moč hribolezcev. Sledil je sestop po kamnitih blokih in snežišču do nižje ležečih koč Karasawa. Pod kočama se začne zelenje, ki jeseni zažari v čudovitih barvah: rdeča jerebika in rumen javor v kombinaciji s temnim rušjem. Ko sva le prišla do reke v dolini, nama je znak "še devet kilometrov" nekoliko zbil moralo, vendar so dežne kaplje pospešile tempo, tako da je hitro minilo.

Za konec še mogočni Fuji

Vulkan Fuji san s svojo višino 3776 metrov kraljuje Japonski. Japonci pravijo, da se je treba na Fuji povzpeti vsaj enkrat, sicer ga je treba občudovati od daleč. Nanj peljejo različne poti: Gotemba, Subashiri, Yoshida in Fuji-nomiya. Midva sva izbrala zadnjo, saj je med krajšimi in manj obljudenimi kot ostale. Z avtobusom sva se pripeljala do vnožja, oprtala nahrbtnik in se vzpela

do najbližje, šeste postaje. Prijazna oskrbnica nama je povedala, da lahko še za dne doseževa kočico nad njo, kamor je tudi poklicala, naju najavila in nama zaželela srečno pot. S temo sva prisopihala po črnem vulkanskem pesku do novejših lesene kočice, kjer sva prenočila.

Zajtrk s prvimi sončnimi žarki, nato pa proti vrhu. Postaje (koče) si sledijo v vedno krajših razmikih, ki so ravno pravšnji, da se na klopcih spočiješ. Na Fuji hodijo množice ljudi, vendar pa ob poti in kočah ni umazanije, kar velja za celo Japonsko. Nekateri so popolnoma izdelani počivali ob poti, drugi so se "pokali" s kisikom v bombicah, midva pa sva jo veselo mahala proti vrhu. Stopila sva še skozi zadnja velika lesena "vrata" in že sva bila pri templju pod vrhom. Visoko nad oblaki ima človek občutek, da se je dvignil med božanstva. Še nekaj korakov do najvišje točke, skupno fotografiranje, pol kroga okrog kraterja in že sva malicala slovensko konzervo tune. Na poti navzdol sva srečala bager, predelan v tovorno vozilo, ki dostavlja hrano in pijačo po postajah, ki stojijo ob poti na goro. Kdo drug kot Japonci bi prišel na idejo o dostavi z gosničarjem na 3700 metrov? Ko sva se potopila v vlago oblakov, je mističnost izginila, za spust po vulkanskem pesku pa so še kako prav prišli gojzarji.

Z vlaka proti Tokiu se nama je za slovo pri 300 km/h v večerni luči pokazala podoba Fujija v vsem veličastju. 📍

Občasno preveč snega in ves čas premalo sonca

Vreme in razmere v gorah v meteorološki pomladi 2013

Besedilo: Miha Pavšek¹ in Miha Demšar²

Čeprav se te dni ukvarjamo predvsem s težavami, ki jih povzroča vroče vreme, si letošnji spomladanski trimesečni meteorološki venček zasluži podrobnejši (vp)ogled. Že res, da smo med marcem in majem lahko na prste obeh rok prešteli tiste konce tedna, ko se je za silo dalo iti v hribe, vendar je bilo zaradi obilja padavin vsakič, ko nam je bilo dano obiskati visokogorje, toliko bolj zanimivo.

Gorsko scenerijo letošnje meteorološke pomladi v domačih gorah je zaznamovala bela barva, natančneje njeni snežni in megleni odtenki. Snega okrog vršacev sicer ni bilo izjemno veliko, nižje pač, vsekakor pa je bilo povsod nadpovprečno. Predvsem je bila belina povsod zelo vztrajna. Med pisanjem teh vrstic smo ravno vstopili v astronomsko poletje (21. 6.), skupna višina snežne odeje na Kredarici pa se je šele te dni znižala pod meter! Številna višje ležeča in podstenska snežišča bodo to poletje dolgo vztrajala, z njimi pa tudi množica vodnih izvirov. Na kratko, žeje poleti ne bi smeli trpeti, zato pa bomo morali biti proti koncu tega letnega časa čedalje bolj previdni pri prečenju strmih in vse bolj trdih snežišč.

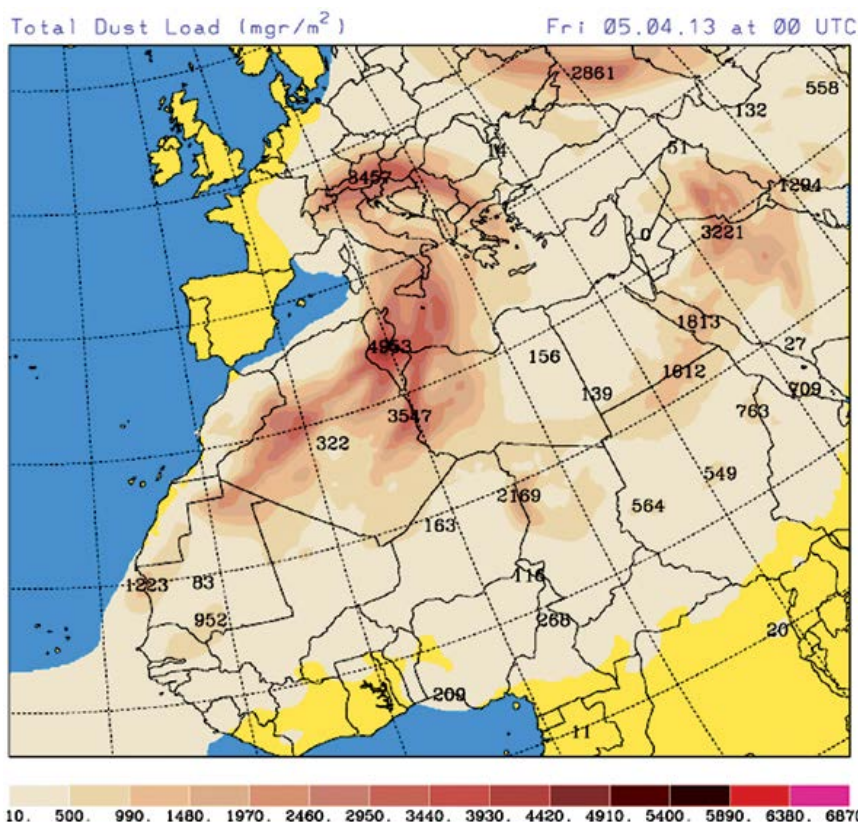
Poenostavljena enačba letošnje meteorološke pomladi bi lahko bila: tudi malo sonca + veliko snega = snežni plazovi! Za srečo v nesreči se je izkazalo, da je bilo v času, ko so se prožili največji plazovi, vreme praviloma precej slabo in je marsikoga odvrnilo od "visokega" obiska. Trem zimskim žrtvam snežnih plazov se je pridružila še ena spomladanska. Vsem lavinskim nesrečam bi se lahko izognili, če bi vpleteni upoštevali opozorila, se sproti prilagajali razmeram na terenu in ne bi hodili sami. V treh spomladanskih

mesecih je bila kar sedem dni povsod po našem visokogorju razglašena 4. oz. velika stopnja nevarnosti proženja snežnih plazov, skoraj mesec dni pa 3. stopnja oz. znatna nevarnost. Precej več kot usodnih nesreč je bilo dogodkov s snežnimi plazovi, ki so se končali brez hujših poškodb ali večje materialne škode. Med najbolj opaznimi je gotovo plaz izpod Stenarja v Vratih, katerega ostanke bomo lahko

občudovali še večji del poletja. Toplejše vreme je vendarle nekoliko pospešilo preobrazbo snežne odeje, prava spomladanska, to je večdnevna turna smuka je bila po izjavah udeležencev šele okrog prvomajskih praznikov (pred tem le "na obroke"), ko so nastopili najtoplejši dnevi letošnje meteorološke pomladi. Preostanek maja je bil namreč vremensko bolj klavrn.

Poglejmo najprej začetek pomladi, ko se je nadaljevalo podobno vreme, kot smo ga bili vajeni pozimi. Poslabšanja vremena so se vrstila eno za drugim in le redko smo imeli več kot dva dni ustaljenega vremena – tako je bilo od začetka marca do sredine

Skupaj odloženi prašni delci (mg/m³) 5. 4. 2013 ob 0:00 UTC nad Južno Evropo in Severno Afriko
Vir: Slovenski meteorološki forum

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova cesta 1b, Ljubljana.

"Oglasna" slika letošnje pomladi – megla in nekaj novega snega na s saharskim peskom obarvani podlagi v krnici Suho ruševje nad Zelenico
Foto: Miha Pavšek

aprila. Od druge polovice aprila do konca maja se je vreme nekako vrnilo v ustaljene okvirje, deležni smo bili tudi nekaj (nikakor pa ne dovolj) prijetnih spomladanskih sončnih dni. Pomlad se je zaključila v zimskem stilu z močno ohladitvijo in mejo sneženja do 600 metrov nadmorske višine.

Pomladna uvertura je bila sicer optimistična, saj je bilo prvih pet dni lepo vreme, a se je kasneje pokazalo, da je šlo za "lažni namig". Sledilo je namreč poslabšanje s pogostimi padavinami. Sprva je bila meja sneženja nad 2000 metri, zato se je snežna odeja nižje hitro sesedala in talila. Sredi marca se je začelo hladiti, najbolj občutno in z obilo padavin 14. marca. Ta dan je visokogorje zajela močna ohladitev, saj so temperature v 24 urah padle za več kot 10 °C, meja sneženja pa se je – kot že tolikokrat to snežno sezono – vnovič spustila do nižin. Omembe vredno je še obilno sneženje 18. marca, ko je tudi v nekaterih alpskih dolinah zapadlo več kot pol metra snega. Tudi konec marca je izstopal po mrzlem in snežnem vremenu, ugodni vetrovi pa so k nam prinesli nekaj saharskega peska. Vse od sredine marca pa do začetka aprila je zato "pridno" rasla tudi skupna višina snežne odeje. Najvišje vrednosti v snežni sezoni 2012/2013 so na višinskih opazovalnih postajah izmerili že takoj v začetku aprila, in sicer na Kredarici 475, Voglu 315 in Krvavcu 190 centimetrov. Te vrednosti so precej nad dolgoletnim povprečjem, ki je na Kredarici nekaj manj kot štiri metre snega. Prva dekada aprila se je nadaljevala v hladnem in snežnem ritmu s pogostim sneženjem. Potem so se temperature začele postopno zviševati in po alpskih dolinah je sneg, z izjemo zgornjih delov

dolin in osoj, do sredine aprila večino ma že skopnel. Druga polovica aprila je bila nadpovprečno topla, naposled pa smo bili deležni tudi nekaj več sončnih

žarkov, še posebej v primerjavi s preteklim poldrugim mesecem.

Maja je spet padalo po nas, saj smo v vsem mesecu imeli le nekaj suhih dni.

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki pomladi 2013 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	5,5	-1,2	459	153
Planina pod Golico (970 m)	5,0	-1,3	553	141
Vojsko (1067 m)	4,6	-1,5	893	183
Vogel (1535 m)	2,4	-0,9	1026	193
Krvavec (1740 m)	1,4	-0,7	528	173
Kredarica (2514 m)	-3,1	-0,3	578	136

Kot smo že omenili, so bile najvišje povprečne temperature že takoj na začetku meseca, nato smo zaradi večinoma nestabilnega vremena zabeležili precej nižje temperature od tistih, ki smo jih vajeni. V sredogorju je do sredine maja sneg izginil, višje pa se je še veselo smučalo (spet je pogledala na plano "saharska" snežna odeja). Še več. V zadnji majski dekad, ki je bila izrazito prehladna – povprečne temperature so bile tudi več kot 5 °C nižje od dolgoletnega povprečja in so bile bolj podobne marčevskim – smo dobili še nekaj novega snega. Vse skupaj je bolj spominjalo na marec kot pa na konec maja. Ob tako izraziti ohladitvi se je 24. maja meja sneženja ponekod spustila do 600 metrov, zato so ob koncu meteorološke pomladi v naših gorah vladale povsem zimske razmere.

Če potegnemo črto pod letošnje spomladansko trimesečje v vzpetem svetu, je na dlani, da smo bili zaradi pogosto slabega in podpovprečno hladnega vremena velikokrat prikrajšani za obisk gora. Povsod, še posebej pa v visokogorju, sta bila prehladna marec in maj, v sredogorju v povprečju za več kot 1 °C. Na vseh postajah je bilo znatno več padavin od povprečja, saj

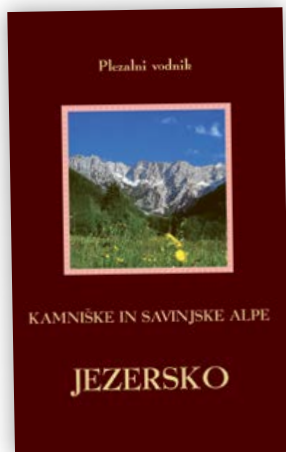
je padlo med malo manj kot polovico in skoraj dvakrat več padavin v primerjavi s povprečjem. Glede na hladno vreme in obilje padavin smo torej letos res lahko občudovali sneg v tisoč in eni podobi oziroma različici. V sredogorju je bilo tudi več kot 50 % novozapadlega snega. Torej lahko konec pomladi odključamo snežno sezono 2012/2013, ki vključuje vsa sneženja od konca jeseni dalje in za katero ugotovljamo, da je bila ena najbolj snežnih. Tako je na primer na Kredarici v celotni snežni sezoni skupaj padlo več kot 14, na Voglu več kot 8 in na Krvavcu več kot 5 metrov snega, medtem ko so na marsikateri nižinski postaji beležili rekordne količine. Na dlani je ugotovitev, ki jo ponavljamo že nekaj zadnjih desetletij, namreč o nujnosti vzpostavitve in delovanja lavinske službe, kot jo poznajo pri vseh naših alpskih sosedih. Letošnjim snežnim razmeram oziroma poročilu o stanju snežne odeje, ki ga pripravljajo na Agenciji Republike Slovenije za okolje (ARSO), se je pridružil še poskusni krajevni lavinski bilten za Srednje Karavanke. Tega so pripravljali v okviru projekta Naravne nesreče brez meja in je smiselno zaokrožil podatkovni ter informacijski

manko za območje Karavank, žal pa ostajajo precejšnja informacijska belalica Kamniško-Savinjske Alpe. Ko smo ravno pri agenciji, ne moremo mimo zahvale dosedanjemu soavtorju meteorološkega dela teh prispevkov Gregorju Vertačniku, ki je predal posel sodelavcu Mihu Demšarju, zato se lahko avtorja po novem podpisujeva kar z Miha².

Kot vedno nas je narava tudi to pomlad na veliko obdarjala, problem pa je v mnogih od nas, ki tega ne razumemo, upoštevamo in, ne nazadnje, tudi cenimo. Kaj sta obilno deževje in zdaj že večinoma minuli beli snežni opoj drugega kot nebesni blagoslov? Č nas hočejo za marsikaj prikrajšati tu spodaj, imamo vsaj tam zgoraj občutek, da je vse tako, kot je bilo nekdanj, le da nas je vedno več. Več tistih, ki smo se že zdavnaj ali pa šele to snežno sezono zaljubili in obljubili zvestobo zasnženim planjavam in poledenelim ostenjem v trenutkih brezčasa, ki jih je vedno manj. Morda so gore ravno zaradi dejstva, da so nam v snežni sezoni vrata v njihov svet pogosto le priprta, v tem času še toliko bolj čarobne in neponovljive, kar pa še ne pomeni, da jih bomo poleti pustili v nemar! ●

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA 50 % POPUST

Plezalni vodnik Jezersko

Format: 13 cm x 21 cm
Obseg: 176 strani
Vezava: broširano, šivano

CENA: V času od 15. 07. do 15. 08. 2013 lahko plezalni vodnik Jezersko kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 7,95 €* (redna cena: 15,90 €).

* DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

Jezersko je obmejni gorski kraj, ki leži v kotlinici potoka Jezernice in ledeniških dolin: Ravenske in Makekove Kočne, na meji med Kamniško-Savinjskimi Alpami in Karavankami. Na jugovzhodni strani kotlino zapirajo mogočna ostenja Grintovcev, na zahodni in severozahodni strani Storžič in Virnikov Grintovec. Jezersko je dobilo ime po jezeru, ki je nekdanj pokrivalo območje od cerkve Sv. Andreja do Stare cerkve Sv. Ožbolta.

Plezalne smeri (glede na lego, od leve proti desni) se začno zahodno s steno Babe, nadaljuje se prek strmih severnih sten Rink, Skute, Dolgega hrbta, Grintovca in Dolške škrbine, vse do enega izmed najdaljših grebenov v naših Alpah: Zahodnega grebena Kočne, ki se začne na Velikem vrhu. V vodniku so opisani tudi zaledeneli slapovi in smučarske smeri.

Avtorji in uredniki: Davo in Drejc Karničar ter Tone Golnar so v plezalnem vodniku opisali več kot 260 smeri in variant. Večina smeri je predstavljenih tudi s shemami. V knjigi je 47 črno-belih in 52 barvnih fotografij.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti:** p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu:** 01 43 45 684 v času uradnih ur, **faksu:** 01 43 45 691, **brezplačna telefonska številka 080 1893** (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila:** narocilo@pzs.si ali **spletna trgovina PZS,** <http://www.pzs.si/trgovina.php>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon:** 08 380 67 30, **fax:** 04 589 10 35, **e-naročila:** info@planinskimuzej.si.

Navdušenje nad plezanjem že, kaj pa znanje prve pomoči?

Raziskava o znanju PP med alpinisti in športnimi plezalci

Besedilo: Eva Dolenc¹, Damjan Slabe²

Vsebine prve pomoči (PP) imajo v vzgojno-izobraževalnih programih alpinistov in športnih plezalcev (ter seveda tudi planincev) pomembno mesto in tradicijo.

Če pomislimo na stare zelene članske izkaznice Planinske zveze Slovenije (PZS), v katerih so bili zapisani osnovni napotki za PP, vidimo, da gornja trditev drži.

Ne gre zgolj za slučaj, saj te aktivnosti poleg koristi za posameznikovo zdravje predstavljajo tudi tveganje različnih poškodb ali celo človeških žrtev. Število nesreč v gorah in plezališčih Slovenije se z leti celo povečuje. Vzroki so kompleksni, vsekakor pa smo priča vedno večjemu zanimanju za tovrstne oblike preživetja prostega časa. Pomembno vlogo pri razvijanju gorniške dejavnosti v Sloveniji ima prav PZS. Na raznih tečajih, namenjenih vsem generacijam ljubiteljev gora, v alpinističnih šolah in šolah športnega plezanja si PZS preko klubov in društev prizadeva kandidate usposobiti za čim bolj varno izvajanje dejavnosti.

Anketa

Kadar pride do poškodbe, je prvi ukrep zagotoviti varno in učinkovito dajanje PP. S pravilnim ravnanjem preprečimo poslabšanje zdravstvenega stanja, prizadetost ali celo smrt poškodovanca. Zaradi pogosto nevarnih okoliščin zahteva nudenje PP ponesrečenim v gorah ali plezališčih še zlasti veliko znanja. PP je med alpinisti in športnimi plezalci dokaj neraziskano področje. To je bil razlog, da smo aprila in maja 2011 s pomočjo anonimnega spletnega anketnega vprašalnika (povezava do vprašalnika je bila objavljena na spletnih straneh gore-ljudje.net, friko.si ter na nekaterih spletnih straneh

alpinističnih in plezalnih klubov v Sloveniji izvedli raziskavo, s katero smo želeli preveriti znanje PP med alpinisti in športnimi plezalci v Sloveniji.³

Iz analize smo izločili zdravstvene delavce, ker imajo ti poklicno pridobljeno znanje PP. V raziskavi je tako sodelovalo 247 anketiranih, 22,3 % žensk in 77,7 % moških. Z alpinizmom se ukvarja 70,7 % anketirancev, s športnim plezanjem pa 29,3 %. Dobljene ugotovitve smo primerjali z rezultati že obstoječih raziskav med planinci in splošno javnostjo v Sloveniji in nekaterimi podobnimi raziskavami v tujini.

Alpinist ali športni plezalec v Sloveniji je najpogosteje moški, v starostnem obdobju od 21 do 40 let. Pomembnih razlik v znanju PP med spoloma in starostjo anketirancev nismo ugotovili. Praktično in teoretično znanje PP so alpinisti in športni plezalci ocenili podobno – kot dobro, 3.

³ Avtorja se zahvaljujema za pomoč in sodelovanje vsem urednikom spletnih strani ter anketirancem.

¹ Eva Dolenc, dipl. m. s.

² Mag. Damjan Slabe, viš. med. teh. in prof. zdr. vzg.

Vsak komplet prve pomoči naj vsebuje prvi povoj, s katerim lahko oskrbimo krvavečo rano.

Foto: Damjan Slabe

Rano na glavi pokrijemo s sterilno gazo in povežemo s povojem ali trikotno ruto.

Foto: Damjan Slabe

Teorija in praksa

Določene teoretične vsebine PP tako eni kot drugi dobro poznajo. To so klic na številko 112, poznavanje uporabe dvostranske metalizirane folije in prva oskrba rane. Primerjava odgovorov na nekatera vprašanja kaže, da alpinisti in športni plezalci poznajo PP bolje kot vozniki motornih vozil in laična javnost nasploh. Znanje alpinistov v tujini je, po rezultatih raziskave, ki jo je izvedel Kuepper, slabo. Od 283 anketiranih alpinistov iz Švice, Italije, Nemčije in Francije je le 12,7 % večinoma pravilno odgovorilo na zastavljena vprašanja. Največ napak so tuji alpinisti napravili pri isti temi kot anketiranci v naši raziskavi, in sicer pri vprašanju o ukrepih pri poškodbi vratne hrbtenice oziroma sumih na poškodbo le-te. Približno polovica anketiranih alpinistov in športnih plezalcev v Sloveniji bi nezavestnega preprosto pustila pri miru, čeprav doktrina veleva, da morajo v tem primeru tudi laiki z ustreznim bočnim položajem preprečiti zadušitev žrtve, za razliko od usposobljenih reševalcev, ki obvladajo izvedbo prilagojenega trojnega manevra.

Komplet PP imajo skoraj vsi

Komplet za PP mora biti obvezni del opreme vsakega, ki se odpravlja v gore ali plezališče. Vedno ga vzame s seboj na turo osem od desetih alpinistov (80 %), med športnimi plezalci pa vsak drugi (50 %). Nikoli ga ne vzameta le 2 % alpinistov in 16 % športnih plezalcev. Največje razlike med alpinisti in športnimi plezalci obstajajo prav pri vprašanju, kako pogosto vzamejo s seboj v gore ali plezališče komplet PP. Razlogi za to se lahko skrivajo tudi v dejstvu, da športni plezalci plezajo praviloma na manj odmaknjenih krajih kot alpinisti, dostop do avtomobila z obveznim kompletom PP je krajši, čeprav ne vedno, zato to ne sme biti izgovor. Alpinisti in športni plezalci, ki so bili anketirani v ameriški raziskavi, vzamejo s seboj na turo komplet PP v 67 %. Stanje je podobno ugotovitvi v naši raziskavi, če združimo skupini alpinistov in športnih plezalcev.

Metalizirana folija

Glavni namen uporabe dvostranske metalizirane folije poznajo anketirani alpinisti nekoliko bolje kot športni plezalci. S seboj jo nosi 80 % vseh anketiranih alpinistov in športnih plezalcev.

Ponesrečenec je, posebno v gorskem svetu, izpostavljen različnim vremenskim razmeram; grozita mu podhladitev ali dehidracija, slednjo lahko pospeši vročina oz. sonce. Zato je pomembno, da ponesrečenca ustrezno zaščitimo pred vremenskimi vplivi. Dvostranska metalizirana folija je dokaj učinkovita zaščita pred podhladitvijo, štiti tudi pred vročim soncem. V kompletu PP jo ima 77,1 % alpinistov in športnih plezalcev. Med alpinisti in športnimi plezalci smo ugotovili razlike pri poznavanju uporabe dvostranske metalizirane folije. 97,8 % alpinistov in 93,2 % športnih plezalcev bi jo uporabilo za zaščito pred podhladitvijo. Za zaščito pred vročim soncem bi jo uporabilo 81,8 % alpinistov in 75,3 % športnih plezalcev.

Kačji ugriz

V gorah, ki jih Slovenci obiskujemo najpogosteje (Alpe, gore bivše Jugoslavije), je zlasti v poletnih mesecih precejšnja možnost, da bomo naleteli na strupene kače. Doktrina ukrepanja v primeru kačjega ugriza se je z leti spreminjala. Aktualni napotki za PP poudarjajo, da mesta ugriza ne sesamo, vanj ne zarežemo in ne prevezujemo nad mestom ugriza, kar je veljalo za PP ob kačjem ugrizu v preteklosti. Prizadeti mora mirovati, z roke mu odstranimo ves nakit, rano očistimo in sterilno obvezemo. Prizadeti del telesa hladimo z obkladki in ga imobiliziramo. Preko številke 112 obvezno pokličemo nujno medicinsko pomoč. Spodbudno je, da so kot najpomembnejši ukrep anketiranci v večini izpostavili klic na številko 112, večina bi poškodovanca pomirila. Dobra polovica anketirancev bi očistila in sterilno obvezala rano in imobilizirala prizadeti del telesa, kar zahtevajo tudi aktualni napotki za PP v tem primeru. Kar polovica anketiranih bi še vedno prevezala ud med mestom ugriza in srcem, kar ne sodi med ukrepe PP pri kačjem ugrizu.

Sklepne misli

Če povzamemo rezultate, lahko ugotovimo, da določene vsebine PP alpinisti in športni plezalci dobro poznajo. Znanje anketiranih je boljše od znanja PP anketiranih planincev in splošne javnosti ter nekaterih izsledkov podobne raziskave v tujini. Kljub temu je treba pri usposabljanju alpinistov in športnih plezalcev

Poškodovanca, s katerim čakamo na transport, zavarujemo pred vremenskimi vplivi v dvostransko metalizirano folijo. Foto: Damjan Slabe

določenim vsebinam v prihodnje nameniti več pozornosti. To so predvsem temeljni postopki oživljanja, pristop k poškodovancu, pri katerem obstaja sum na poškodbo hrbtenice, pravilna uporaba preveze uda ob hudi krvavitvi in PP pri kačjem ugrizu. Ob tem je treba opozoriti na pomen doktrinarno ustrezne in kakovostne izvedbe vsebin PP, zlasti tistih, ki vključujejo temeljne postopke oživljanja. Treba si je tudi prizadevati, da bi v prihodnje več športnih plezalcev imelo med svojo opremo komplet PP.

Doktrina PP se spreminja, zato morajo plezalni klubi in alpinistični odseki zagotoviti različne oblike obnavljanja znanja PP. Tečajji PP imajo pomemben preventivni učinek, ker prispevajo k varnejšemu obnašanju udeležencev tečaja. Smiselno bi bilo preveriti tudi praktično znanje PP med alpinisti in športnimi plezalci. Obiskovanje gora in plezališč koristno vpliva na kakovost življenja posameznika, vendar sta to dejavnosti, ki pomenita tudi tveganje za zdravje posameznika. Popularizacija obeh športov zahteva večjo skrb za zagotavljanje visoke ravni znanja PP med alpinisti in športnimi plezalci. ○

60 IDEJ ZA IZLETE PO SLOVENIJI

Pri Moji Sloveniji smo izdali revijalni priročnik Dobrodošli doma. V njej vam predstavljamo 60 idej za izlete po Sloveniji, ki jih lahko prepotujete vsakega zase ali v paketu čez konec tedna. Zaradi lažje primerjave smo vzeli za izhodišče Ljubljano, ki je tudi najpogostejši začetek potovanja za turiste željnih lepote naše male a zanimive Slovenije. Z vsemi opravljenimi izleti boste prepotovali celo Slovenijo, skupaj z velikim delom slovenskega zamejstva in odkrili koticke, ki vas bodo prevzeli. Revijo krasijo odlične fotografije iz opravljenih izletov in vam že v naprej pričarajo kraje, ki krasijo našo domovino.

Zato dobrodošli doma in na pot!

OGLEJTE SI SLOVENJO SKOZI ZANIMIVE IZLETE IN ČUDOVITE FOTOGRAFIJE

- GORENJSKA V TREH DNEH
- JULIJCI IN SOČA
- ZA SLOVENSKO MEJO
- VINSKI DEŽELI ZAHODA
- PO OBALI IN ZALEDJU
- KOČEVSKO IN POKOLPJE
- OB SOTLI IN KRKI
- DVE STRANI MURE
- KOROŠKA IN ŠTAJERSKA
- PRELEPA SAVINJSKA DOLINA

DODAN ZEMLJEVID VSEH IZLETOV

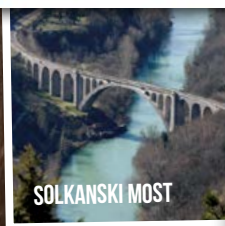

SAMO 2,99 EUR

NAROČILA SLOVENIJA: na 01 5653416 ali na 041 490844 ali na urednistvo@mojaslovenija.net.

Revijalni priročnik je v Sloveniji dosegljiv na večini prodajnih mest z revijami.

NAROČILA TUJINA: za vse naročnike revije Moja Slovenija je revija Dobrodošli doma brezplačna.

Planinski krst v živo Arhiv Ambroža Kvartiča

Planinski krst

Razmišljanje¹

Besedilo: Ambrož Kvartič, mladi raziskovalec Fakultete za etnologijo

"Ceremonije so potrebne," je rekla lisica Malemu princu, ko ga je prosila, naj jo obiskuje vsak dan ob isti uri, da bo lahko živela v vznemirljivem pričakovanju. Ljudje potrebujemo takšne in drugačne rituale na vsakem pomembnejšem koraku življenja, saj dajejo našim dejanjem smisel in nam pomagajo plezati po družbeni lestvici navzgor.

Zato gremo skozi življenje od udarca po zadnji plati ob rojstvu, prek krsta in obrezovanja pri verskih skupnostih, vsakoletnega praznovanja rojstnega dneva, *fazaniranja* in *brucovanja*, podelitve diplome, zaroke, poroke, sprejema v pevski zbor in v druga društva, podelitve nagrad in priznanj za življenjsko delo ... vse do pogreba. Med vse naštetu sodi tudi planinski krst, najpomembnejši ritual družbene in družabne plati planinstva.

V grobem obstajata dve vrsti planinske iniciacije. Prva je posvečena individualnemu dosežku posameznega planinca,² kot je na primer na novo osvojen vrh, prvi obisk planinske postojanke, dosežena "magična meja" dva tisoč metrov nadmorske višine. Druga je sprejem posameznika v tako ali drugače organizirane, z gorami in življenjem v njih povezane skupnosti planincev, alpinistov in gorskih

² S tem izrazom seveda mislim tudi na planinke, in ko v nadaljevanju govorim o krščencih, so krščenske samoumevno štete zraven.

reševalcev. Ta je lahko na planinskih taborih, usposabljanjih vodnikov ali organiziranih turah tudi množična. In če je prva največkrat spontana in improvizirana, je druga po navadi pripravljena in za krščence pričakovana. Obstaja tudi tretja, redkejša oblika, t. i. "obnovitveni krst", ki se izvede, če je od planinčevega zadnjega obiska vrha ali kočje minilo neko daljše časovno obdobje.

Planinski krst niso le udarci po zadnji plati

Če bi strnili planinski krst na en sam (stereotipni) atribut, bi bili to slavni udarci po zadnjici. Z začasnim fizičnim ponižanjem se simbolno potrdi planinčev dosežek ali utrdi njegova nova družbena vloga (ko na primer postane član planinskega društva). Sklonjenega planinca se po navadi udarja z vrvjo, lahko pa tudi s preznojeno majico, s tal pobrano rogovilo, z roko. Število udarcev je odmerjeno na podlagi različnih meril: starosti

¹ Poobjava članka iz revije Gremo pod objem gora (št. 3, maj 2012).

tepenega, pravljičnih števil (3, 7 ...) ipd. Včasih je merilo tudi nadmorska višina novo osvojenega vrha, kar pa je le šaljiv predlog, del obvezne zbadljive in sproščene komunikacije, ki poteka med iniciacijo. V nekaterih primerih dajo krščencu v usta cepin ali kakšen drug kos planinske opreme, s šaljivo utemeljitvijo, da si zaradi hudih bolečin ob udarcih ne bi pregriznil jezika. Moč udarcev je prepuščena presoji tistega, ki jih izvaja. Ta vloga vedno pripade nekomu, ki je v simbolnem smislu nad krščencem, kar pomeni, da je že osvojil vrh, na katerega je krščeneec stopil prvič, da je vodja ture ali tabora, da je najstarejši v skupini.

Čeprav se planinski krst pogosto enači z udarci, pa ti niso vedno njegov osrednji del. Lahko se izvajajo v povezavi z drugimi preizkusi, kot kazen za neuspeh, na primer za nepravilne odgovore. In takšna kazen pride prej ali slej – kjer obred temelji na zastavljanju vprašanj, so ta navadno dvoumna ali pa je nanje sploh nemogoče odgovoriti. Ker pa je planinstvo v prvi vrsti rekreacija, torej fizična dejavnost, so pri preizkusih izpostavljene tudi tako ali drugače otežene fizične naloge, kot so počepi ali sklece s polnim nahrbtnikom kamenja. Pri neformalnih oblikah sprejema alpinistov in gorskih reševalcev, katerih dejavnost je fizično še zahtevnejša, je poudarek na dokazovanju vzdržljivosti in fizičnih sposobnosti ustrezno potenciran – tako so njihovi krsti znani tudi po precej bolj grobih prijemih in nalogah.

Nekateri planinski krst "zalijejo" ...

Poleg krščevalca in krščence se lahko med ritualom planinskega krsta oblikujejo tudi druge vloge. Te so natančneje določene pri organiziranih

iniciacijah, kjer se jih lahko poudari s kostumi. Krščeneec lahko dobi ali pa si izmed starejših in izkušenejših planincev izbere botra, ki mu pomaga pri nalogah in ga bodri, ko prejema udarce. Na Cojzovi koči na Kokrskem sedlu sta redna posebna lika: ministrant (najmlajši udeleženec obreda) in policaj, ki s trdo roko skrbi, da se krščeneec ne izmuzne.

V kontekstu planinskega krsta odraslih se priporočila o omejeni uporabi alkohola v gorah pogosto spregledajo. Pitje alkohola (tudi če gre samo za požirek) je skupinska dejavnost, kjer sodelujejo vsi prisotni, vendar lahko tudi pri tem delu iniciacije krščence čakajo posebni izzivi – zabeleženi so primeri, ko je moral krščeneec pijačo popiti iz svojega planinskega čevlja. Krsti, ki potekajo v planinskih postojankah, se "zalijejo" s pijačo, ki jo mora obvezno plačati krščeneec, s tovrstno "radodarnostjo" pa se lahko tudi reši kazni.

Ni nujno, da planinski krst vedno pripravi krščenečeva neposredna planinska družba. Kot simbolni pooblaščenca celotne slovenske planinske mreže se v pripravo in/ali izvedbo krsta večkrat aktivno vključijo tudi oskrbniki planinskih koč. To se dogaja ali pa se je dogajalo predvsem v bolj obiskanih planinskih postojankah, na primer v kočah obeh sedel Kamniško-Savinjskih Alp. V Cojzovi koči na Kokrskem sedlu je tako med iniciacijo oskrbnica, oblečena v duhovnika, brala verze iz protokolarne "krstne knjige", kjer je zapisan celotni (obvezni) protokol planinskega krsta na tej koči. Tudi oskrbnik koč na Kamniškem sedlu je velikokrat prevzel vlogo krščevalca za tiste, ki so na sedlo prišli prvič, v koči pa je vedno pripravljena posebna mešanica alkoholnih pijač, ki jo mora krščeneec popiti ob svoji iniciaciji.

Podelitev planinskega imena

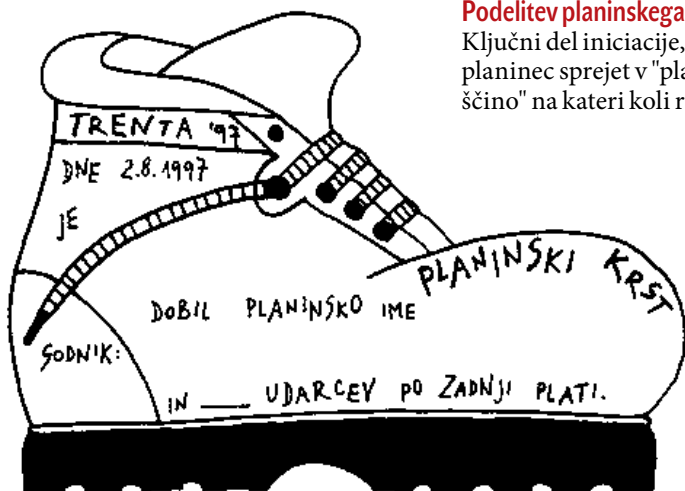
Ključni del iniciacije, s katero je planinec sprejet v "planinsko družino" na kateri koli ravni (mladi

planinci, vodniki, člani društva ipd.), je planinsko ime. Podelitev imena sprejetost dokončno potrdi. Dodeli ga krščevalca ali vsi prisotni skupaj, zelo redko si ga krščeneec izbere sam. Imena niso formalizirana (kot na primer pri skavtih in tabornikih, skupinah, ki prav tako prakticirata imenovanje ob iniciaciji), so pa opredeljena vsebinsko. Odsevajo planinsko ikonografijo, stereotipne podobe gorskega sveta in življenja v njem. V planinskih imenih se tako znajdejo gorsko cvetje (Dišeča murka), živali (Planinska koza), mitologija (Zlatorog), toponimi (Ajdovska deklica), imena, povezana s snegom (Snežinka), kamninami, planinsko opremo in podobno. Vsebinska enotnost hkrati pove, da ime, ki ga dobi planinec, ni le znamenje njegovega sprejema med planince, ampak da je planinstvo zelo močna kolektivna identiteta.

In prav identificiranje planincev s planinskim krstom je tisto, kar to, v marsičem precej bizarno prakso ohranja pri življenju. Naj se sliši še tako paradokсно – vse zgoraj naštetu pomaga pri utrjevanju planinskega načina življenja in predvsem pri utrjevanju organiziranega planinstva, katerega obstoj je odvisen od sprejemanja novih članov. In to je poglobitno, ko se sprašujemo o smislu in pomenu planinskega krsta.

Naj misel zaokrožim z opisom dogodka, ki sem ga doživel, ko sem pred leti sodeloval na enem od poletnih taborov mladih planincev. Živahen udeleženec se je med dežurnimi dolžnostmi čiščenja tabora po svoje lotil tudi kemičnega stranišča, kar je med preostalimi udeleženci in vodstvom vzbudilo veliko smeha, ki je odzvanjal ves teden druženja. Ko se je naposled zgodil težko pričakovani planinski krst, je bilo zanj izbrano ime WC-inspektor, kar je v kontekstu dogajanja tistega tedna sicer izpadlo humorno. Vendar se mi zdi, da so pripravljavci krsta pozabili, da iniciacija presega zabavo nekega omejenega trenutka. Zato ne morem mimo občutka, da je bila s tem izgubljena priložnost simbolne potrditve vzgoje mladega planinca.

Ceremonije so še kako potrebne in planinski krst je pomembnejši, kot bi lahko sklepali po sproščenosti dogodka, ima večjo težo, kot to kaže njegova protokolarna absurdnost. Za obstoj planinstva kot najbolj množične organizirane prstočasne dejavnosti v Sloveniji pomeni veliko več, kot se zdi na prvi pogled. ○

Krstni list-gojzarček, ki ga v MO PD Onger Trzin uporabljajo od leta 1997, naj bi krščence spominjal na prijetne taborne dneve. Arhiv MO PD Onger Trzin

Izginjajoči zaklad naših gora

Dnevni metulji

Malokatera skupina žuželk je tako opazna kot dnevni metulji. S svojo barvitostjo prav nič ne zaostajajo za cveticami in skupaj z njimi ustvarjajo neverjetno paletu barvnih odtenkov in kombinacij. Metulje kot pomemben del vrstne raznolikosti naših gora pogosto uporabljamo kot bioindikatorje ohranjenosti našega okolja. Kot opraševalci, rastlinojedci in vir hrane drugim živalim imajo tudi velik ekološki pomen, zato njihova številčnost in raznolikost kažeta na "dobro zdravje" ekosistema. In večji del naših gora je "zdrav", saj še vedno lahko opazujemo pisane množice metuljev na cvetočih gorskih tratah.

Ze bežnemu obiskovalcu naših gora ne more uiti veliko število temnorjavo obarvanih metuljev, ki se spreletavajo po bogato cvetočih travnikih nad gozdno mejo. To so rjavčki, rod *Erebia*, ki so na gorske razmere dobro prilagojeni. Njihova

temna barva jim daje prednost, ker se v jutranjem soncu hitreje ogrejejo, da lahko poletijo na zajtrk. Njihovo telo je na gosto prekrito z dlacicami, ki jim omogočajo preživetje v mrzlih nočeh. V Alpah je ta rod zastopan s skoraj štiridesetimi vrstami in med njimi jih

Besedilo: Rudi Verovnik

petnajst vrst srečamo tudi pri nas. Med najbolj prepoznavne sodi lorkovičev rjavček (*Erebia calcaria*), katerega večji del območja razširjenosti se nahaja prav v naših gorah – v zahodnem delu Karavank in v Julijskih Alpah. Ti majhni metulji imajo bleščeče svetlosivo obarvano spodnjo stran zadnjih kril in so pogosti predvsem na skalnatih travnikih južnih pobočij. Še bolj lokalno razširjen je triglavski rjavček (*Erebia pluto triglavensis*), ki se pri nas pojavlja le na meliščih nad višino 2100 metrov v okolici Triglava. Je izjemno prilagojen na ekstremne razmere in ko nebo prekrijejo oblaki, se skoraj uleže na topel kamen in čaka na nove sončne žarke.

V naših gorah se pojavljajo tudi zanimive vrste pisančkov, kot sta ruševni in travniški postavnež. Ruševni postavnež (*Euphydryas intermedia*) je razširjen le v zahodnem delu Karavank in v Julijskih Alpah. Najdemo ga v

Rdeči apolon (*Parnassius apollo*)

Foto: Rudi Verovnik

bolj vlažnih zavetrnih mestih v pasu ruševja, kjer raste kosteničevje – hranilna rastlina gosenic tega metulja. Za travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*) so vabljive bolj odprte, bogato cvetoče gorske trate. Pri nas se temno obarvana gorska oblika tega metulja pojavlja le v Julijskih Alpah. Pogosto ga srečamo skupaj z gorskim tratarjem (*Boloria pales*), ki ga prepoznamo po oranžni obarvanosti kril zgoraj. Ta vrsta je pri nas razširjena le v zahodnem delu Karavank in v Julijskih Alpah.

Med modrini najdemo v naših gorah nekaj zanimivih predstavnikov. Najpogostejši in tudi najbolj razširjen je modri graščičar (*Cyaniris semiargus*). Veliko bolj lokalno se pojavlja gorski mnogook (*Plebejus orbitulus*), ki je pri nas razširjen pretežno v zahodnih Julijskih Alpah in ga najlažje opazimo na travnikih v okolici Mangartske kočice. Ti metulji so prepoznavni predvsem po belih lisah na spodnji strani zadnjih kril. Drugi posebej je borovničev mnogook (*Plebejus optilete*), ki ga najdemo na drugem koncu naših gor – na ovršju Pohorja. Gosenice metulja se hranijo z različnimi vrstami borovničevja, ki je glavna značilnost njihovega življenjskega prostora.

Prav posebno mesto zaseda rdeči apolon (*Parnassius apollo*), saj del risbe na njegovih krilih predstavlja tudi simbol markacij naših planinskih poti. Te rdeče lise so poleg velikosti glavni prepoznavni znak metulja. Nekoč je bil

pri nas razširjen v Alpah od Koroške do zahodne meje, pojavljal se je tudi v Škofjeloškem in Zasavskem hribovju. Žal je vrsta v zadnjih desetletjih postopoma izginila iz večjega dela nekdanjega območja razširjenosti in se pojavlja le še v zgornjem delu Soške doline in na okoliških gorah ter na robu Trnovske planote. Vrsta je v nižjih legah izginila predvsem zaradi zaraščanja življenjskega prostora, predvsem rastišč hranilne rastline njihovih gosenic – bele homulice (*Sedum album*), kar je v veliki meri povezano z zmanjšanjem pašne drobnice od sredine dvajsetega stoletja dalje. Proces se z opuščanjem pašne nadaljuje tudi v Soški dolini in na robu Trnovskega gozda, kjer je rdeči apolon postal že zelo redek. Tako se je še dobro desetletje nazaj na Sinjem vrhu spretavalo na desetine teh prekrasnih metuljev, v zadnjih dveh letih pa jih sploh nismo več opazili. Na tem območju je verjetno eden od razlogov za izginevanje tudi prekomerna paša, saj metulji zaradi pomanjkanja cvetočih rastlin skoraj ne dobijo več nektarja, ki je nujen vir hrane za odrasle osebkke.

Zaraščanje predstavlja glavno težavo za rdečega apolona, saj se s tem procesom zmanjšujejo rastišča bele homulice, ki je pri nas edina hranilna rastlina gosenic tega metulja. Preostale bele homulice na zaraščenih mestih namreč niso primerne za hranjenje gosenic, saj se zaradi sence tla in rastline ne segrejejo zadosti, da bi se lahko gosenice dovolj časa prehranjevale. Z opuščanjem tradicionalne rabe na strmih, skalnatih traviščih in meliščih tako počasi ta simbol naših

gora izgubljam. Poleg navedenega so nekatere populacije rdečega apolona izginile še zaradi drugih posegov v okolje, kot sta na primer gradnja in širjenje cest, ter verjetno zaradi smučič in z njimi povezane infrastrukture. Smučišča tudi sicer predstavljajo enega najbolj grobih posegov v gore, saj so zaradi preparacije terena poleti travišča vrstno zelo revna in ne predstavljajo ugodnega življenjskega prostora za gorske vrste metuljev. Dodatno težavo za rdečega apolona predstavljajo še zbiralci; lokalne populacije so namreč pogosto zelo majhne in prekomeren lov je lahko zanje usoden.

Poleg naštetega dnevne metulje v gorah ogrožajo tudi podnebne spremembe, saj se z dviganjem temperatur zmanjšuje njihov življenjski prostor, tako da se pomikajo vedno višje v gore. Ko dosežejo vrhove in grebene gora, jim zmanjka prostora in izumrejo. Zelo blizu tega sta že omenjeni triglavski rjavček in borovničev mnogook. Za slednjega je ključno ohranjanje odprtih pohorskih planjav, ki jih je mogoče vzdrževati z občasno košnjo in pašo.

Narava v naših gorah še ni alarmantno ogrožena, vendar nekatere vrste metuljev že izginjajo, še posebej tiste, ki so vezane na specifični življenjski prostor. Kako jih ohraniti? Preprosto: z bolj aktivnim varovanjem in ohranjanjem ustreznih rastišč hranilnih rastlin – bodisi s košnjo ali občasno pašo. Če nam uspe, bodo vsaj še naši otroci lahko uživali v njihovi raznovrstni lepoti ter videli, od kod pravzaprav izvira simbol markacij naših planinskih poti. ◉

CÉBÉ
PURE ADRENALINE

Davo Karničar –
1st skiing from Mt. Everest

Kostanj ponovno ogrožen

Besedilo: Dušan Klenovšek¹

Širjenje kostanjeve šiškarice

Pravi kostanj (*Castanea sativa*) je verjetno eden najbolj poznanih listavcev pri nas. Ni le gozdna vrsta, v preteklosti je veljal za pomembno sadno drevo, saj so njegovi plodovi marsikatero družino rešili pred hudo lakoto.

Še danes v okolici Nove Gorice tvorijo sestoje travniških "sadovnjakov". V preteklih desetletjih je marsikatero kostanjevo drevo propadlo zaradi kostanjevega raka, a v zadnjih letih so preživela drevesa, ki so imela oz. razvila odpornost na povzročitelja mikrogilivo *Cryphonectria parasitica*.

A globalizacija trgovanja in pohlep po čim večjih dobičkih sta kostanj ponovno ogrozila. Iz Kitajske v Italijo uvoženi in očitno fitosanitarno nepravilno pregledani cepiči so bili namreč okuženi z jajčeci osice kostanjeve šiškarice (*Dryocosmus kuryphylus*). Tako so v letu 2002 v Piemontu v Italiji odkrili prvo žarišče okuženih dreves. Kljub zaznani grožnji je slovenski uvoznik le dve leti kasneje prav iz te pokrajine uvozil sadike, za katere se je leto dni kasneje izkazalo, da so bile okužene. V letu 2005 so bila opažena prva okužena drevesa v Sloveniji (nasad maronov v okolici Nove Gorice). A za ukrepanje je bilo že prepozno, saj trgovec ni imel podatkov o kupcih v trgovini na drobno. V naslednjih letih se je okužba širila. Tudi sam sem med terenskim delom na območju Kozjanskega parka s strahom opazoval kostanjeve liste. A šišek na srečo ni bilo opaziti. Do letošnjega maja, ko sem med vodenjem skupine na botanični učni

poti Vetrnik na mladih kostanjih, ki rastejo ob cesti, opazil ogromno število šišek. Tako na brstih kot osrednjih listnih žilah. Očitno so bili napadi posledice posameznih osic v preteklem letu, saj so bila drevesa poleg napadenih popolnoma "čista". Žal bo po letošnji generaciji izleglih osebkov okuženih dreves precej več.

In kaj je kostanjeva šiškarica? Gre za majhno osico, ki v popke odlaga svoja jajčeca. Okužba postane vidna naslednjo pomlad v maju, ko se iz popkov razvijejo listni poganjki. Na njih ali na osrednji žili lista se pojavijo odebelitve – šiške. V njih se prehranjujejo osine ličinke. Zaradi izčrpanja poganjek odmre – če odmre veliko poganjkov na drevesu, pa je lahko to usodno tudi za celotno drevo. Če šiške opazimo dovolj zgodaj in jih je malo, lahko z njihovo odstranitvijo preprečimo njihovo lokalno širjenje. Pri mladih kostanjih je to še mogoče, pri večjih pa jih težko opazimo, kaj šele odstranimo. Pri delu je treba biti temeljit, saj vsaka pozabljena šiška pomeni, da je bil ves trud zaman. Vsekakor pa bralke/ce pozivam, da o morebitnih najdbah obvestijo zaposlene na najbližji enoti Zavoda za gozdove Slovenije, Oddelku za varstvo rastlin na Kmetijskem zavodu, Fitosanitarni inšpekciji ali Upravah zavarovanih območij (če je najdba v njih).

Zadbelina – šiška na poganjku, ki nastane kot odziv pravega kostanja (*Castanea sativa*) na navzočnost ličinke kostanjeve šiškarice (*Dryocosmus kuryphylus*).

Foto: Dušan Klenovšek

Kljub vsej previdnosti in vestnemu odstranjevanju šišek se bo bolezen širila po Sloveniji. Kakšne bodo posledice za domači kostanj v gozdovih ali nasadih je težko predvideti, vsekakor pa bomo v naslednjih letih v jesenskem času težje nabrali slastne plodove. Upajmo lahko le, da bo naravi uspelo šiškarico omejiti. Za nas pa naj bo ta zapis še en poziv, da se izogibamo sadikam rastlin iz drugih krajev. Prav lahko se zgodi, da bo naša želja po novih in "boljših" sortah in eksotičnih vrstah vzrok za prihod še kakšnega novega škodljivca. Bodimo ponosni in cenimo naše avtohtone vrste cvetja in plodonosnih rastlin. Pa naj nas trgovci še tako prepričujejo o prednostih sadik na njihovih policah. Njim gre v prvi vrsti le za dobiček. ◻

Vir:

Gorazd Seljak: Kostanjeva šiškarica *Dryocosmus kuriphilus* Yasumatsu. Gozdarski vestnik, 65(4); 234–236.

http://www.furs.si/svn/zvr/present_drycku/drycku/Dryocosmus_zlozenka.pdf

¹ Kozjanski park.

Lepi čeveljc

Besedilo: Andrej Arih

Z nekajtedensko zamudo se je narava Triglavskega narodnega parka prebudila v vsej svoji lepoti. Med množico spomladi cvetočih rastlin lahko pozorno oko naleti tudi na največjega predstavnika divje rastočih kukavičevk (orhidej) v Evropi – na lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*).

Pogosti imeni zanj sta še Marijini šol'nčki in ceptec. Zaradi izredno lepih in razkošnih cvetov, ki jih sestavljajo rdečerjavi cvetni listi in živo rumeno obarvana medena ustna, so ga že v antiki poimenovali Venerin čeveljček, po rimski boginji lepote in ljubezni. Od tod izhaja tudi njegovo rodovno znanstveno ime: *cypris* – Venera, *pedilon* – čeveljc. Necvetoče rastline so očem nevpadljive in jih v naravi zlahka prezremo. Tudi v času cvetenja je kljub velikim in mikavnim cvetovom potrebna izjemna pozornost, da jih opaziš.

Lepi čeveljc je splošno razširjen po vsej Evropi in proti vzhodu vse do osrednje Azije, vendar njegova številčnost strmo upada – v Grčiji je na primer izumrl. Zato je upravičeno prepoznan kot ena izmed najbolj ogroženih rastlinskih vrst v Evropi. V Sloveniji je lepi čeveljc predvsem alpska vrsta in spada med značilne rastline bukovih gozdov, nanj pa lahko razmeroma pogosto naletimo tudi v pasu ruševja in na gozdnih obronkih.

Na območju TNP so največja znana rastišča lepega čeveljca v severovzhodnih Julijskih Alpah s kar

petino celotne slovenske populacije. Poleg gnojenja, intenzivne paše in neprimerne gospodarjenja z gozdovi pa lepi čeveljc v veliki meri ogrožajo tudi množično obiskovanje rastišč in z njim povezana trganje cvetočih nadzemnih delov ali celo izkopavanje rastlin. Na posledice takih ravnanj, sicer posameznih, naletimo vsako leto ob preverjanju rastišč lepega čeveljca tudi v narodnem parku. Nekatera rastišča so namreč razmeroma lahko dostopna in prepredena s stezami, zato tudi povečan preventivni naravovarstveni nadzor v času cvetenja rastline ne more zagotoviti njegove popolne zaščite. Verjamemo, da se večina obiskovalcev rastišč zaveda varstvenega pomena tega prelepega predstavnika orhidej, da rastline občudujejo odgovorno in zavedajoč se, da je lepi čeveljc v Sloveniji strogo zavarovan že dobrih 90 let. Ker je upravljavec TNP v okviru ekološkega omrežja Natura 2000 še posebej odgovoren za dolgoročno ohranitev lepega čeveljca, bomo kršitve, kot so nabiranje, poškodovanje, trganje, ruvanje ali posedovanje rastlin, obravnavali kar najstrožje – tudi kot kaznivo dejanje. ◉

Razkošna skupina lepega čeveljca v letu 2012
Foto: Marko Bitenc

Posledice nezakonitega izkopa rastlin leta 2013
na enem izmed rastišč v Triglavskem narodnem
parku Foto: Arhiv TNP

Aljaska 2013

Nizke temperature, dolg dan in visoki vrhovi Aljaske pogosto privabijo tudi naše alpiniste. Od 24. 4. do 10. 5. sta nad najdaljšim ledenikom, Kahiltna, svoje zmoglosti preizkušala tudi Boris Lorenčič (AO Kozjak) in Urban Ažman (AO Radovljica). Opravila sta nekaj klasičnih vzponov, glavnega cilja, nove smeri v severni steni Mt. Hunterja, pa jima zaradi spremenljivega vremena ni uspelo doseči. Prečila sta Mount Frances preko JZ grebena in sestopila po Z grebenu (5. 8., do 60°, 1000 m), v Mini-Moon Flowerju sta preplezala **North couloir** (85°, 4, 60–70°, 700 m), v Kahiltna Queen pa **Klasično smer** (60°, 4, 1000 m). V zahtevnem Mount Hunterju sta prelezala 31 raztežajev smeri **Moonflower Butress** (M7, A0, 95°, 60–90°), nato pa sta se morala zaradi vremenskega preobrata obrniti. V 32 urah plezanja sta premagala praktično vse večje tehnične težave in sledil je le še nekajmetrski prehod na zgornje 55-stopinjsko snežišče, ki pa sta ga morala izpustiti in se vrniti nazaj. Kljub temu je bil to prvi letošnji poskus v tej smeri. Stena je bila dokaj suha in je zahtevala precej plezanja po skali, led pa je bil zaradi nizkih temperatur zelo trd. Večino smeri sta preplezala prosto, le dve nihajni prečnici in en detajl tehnično (A0). Čeprav so domačini trdili, da razmere niso bile dobre, sama v tem ne iščeta razlogov za neuresničitev glavnega cilja in ocenjujeta, da razmere le niso bile tako slabe. Bolj jima je načrte prekrizalo nestanovitno vreme.

Kozja peč

Kozja peč, do pred kratkim neznana stena nad dolino Bistre pri Črni na Koroškem, je skoraj vsak teden bogatejša za novo smer. Igor Radovič (AK Črna) je začel sistematično odkrivati naravne prehode v tej nizki, precej zeleni, a ponekod tudi zahtevni steni.

Smeri v Kozji peč (z desne): Desni greben (bela), Bicina (črna), Gašperjeva poč (rumena), Kozlov steber (modra), Travca (zeleni), Čarovnik (rdeča) Foto: Igor Radovič

Nastale so tri nove smeri. Najprej je v sredo, 15. 5., nastala **Gašperjeva poč** (–V/II–IV, 165 m). Njena glavna značilnost je dva raztežaja dolga poč, ki v elegantni liniji preseka desni del stene. Igorjev soplezalec je bil Gašper Stopar (AK Črna), po katerem je smer tudi dobila ime. Vse uporabljene kline sta pustila v steni. V soboto, 18. 5., je v levem delu stene nastal **Čarovnik** (VI+/II–IV, 135 m, 2 klina). Najtežji raztežaj je precej krušljiv. V nedeljo, 19. 5., je bil Igorjev soplezalec Rok Barbič (AK Črna). Premamila ju je lepo vidna zajeda v desnem delu stene. Začetek je poraščen in krušljiv, nagrada pa zajeda s čvrsto skalo, polno mostičkov in dobrih oprimkov. Smer sta poimenovala **Bicina smer** (V+/II–V, 165 m, 3 klini).

Smučanje

Že kar nekaj let ob tem času ni bilo takih smučarskih razmer. Pri nas je sneg zlasti dopoldne še prav odličen, še bolje pa je v

nekoliko višjih gorah sosednje Avstrije. 18. in 19. 5. sta stara smučarska znanca Marko Kern in Marijana Cuderman v severni steni Scharecka presmučala najprej **izstopno varianto** (Z+, 50–45°, 200 m) Severnega ozebnika, nato pa še **direktni izstop** in nadaljevala **do dna ozebnika** (T+, 40–45°, 600 m). Jugova grapa je po drugi strani spust, ki je bil včasih redno obiskovan na začetku poletja. Benjamin Ravnik je v soboto, 18. 5., dopoldne začel vzpon na vrh Dovškega križa. Sneg je bil kljub pozni uri v zgornjem delu še zelo kompakten, medtem ko je nižje bil odjužen, tako da so se že sprožali plazovi južnega snega.

Mrzla gora, Mala Rinka

V monolitni plošči sredi južne stene Mrzle gore je 22. 5. nastala nova težka smer. Preplezala sta jo Marko Mavhar in Miran Šumak (oba AO Grmada Celje). Smer sta poimenovala **Instinkt** (VII+, 110 m). Najtežji raztežaj sta najprej obdelala s tehniko, nato pa še prosto ponovila. Smer sta zaradi pomanjkanja klinov zaključila nekoliko pod gredino, ki vodi do sidrišč za spuste.

V ponedeljek, 17. 6., sta Marko Mavhar in Franci Privošnik (oba AO Grmada Celje) preplezala **Direktno smer** (VI–/IV+, 350 m) v Mali Rinki. Ob tem sta dodala še svojo direktno varianto ali povezavo, po kateri sta se priključila Vzhodni smeri. Zanimiva, za odtenek bolj direktna varianta.

Kamniško-Savinjske Alpe

Članici AO Črnuče sta plezali v manj znani steni Čmaževskega turna: Dominika Pintar s Primožem Lavričem (AO Kamnik) je preplezala **Zajedo** (V/IV, 150 m) in Dopi (V/III–IV, 160 m) ter Tina Tavčar s Simonom Kurinčičem (Soški AO) **Futrolco** (V/II–IV, 180 m) in **Kukavico** (V+/IV, 130 m). V Koglu sta Klemen Žumer (AO Radovljica) in David Debeljak (AO Rašica) preplezala **Smer Marije Pomočnice** (VIII–/VI, 150 m).

Tudi o steni Kozjeka redko pišemo, v začetku junija pa je zanimive povezovalne vzpone ravno tam opravil Marko Mavhar. Tja se je odpravil sam in preplezal **Marandkanto** (V, 150 m), **Dišeče rože** (VI+/IV–V, 120 m) in **Staro smer** (VI/IV–V, 120 m). Zadnjo je preplezal v sestopu.

Marmot®

JAKNA SPEED LIGHT

TEHNIČNA, LAHKA, ROBUSTNA IN ČISTIH LINIJ

Speed light je minimalistična jakna ki bo prevzela vse navdušence, ki iščejo učinkovito in lahko rešitev za svoje avanture. Izdelana iz Gore-Tex® Pro tkanine, je nepremočljiva, odporna na veter in odlično diha. Kapuca z ojačanim robom, širina pasu in konci rokavov se lahko enostavno prilagodijo.

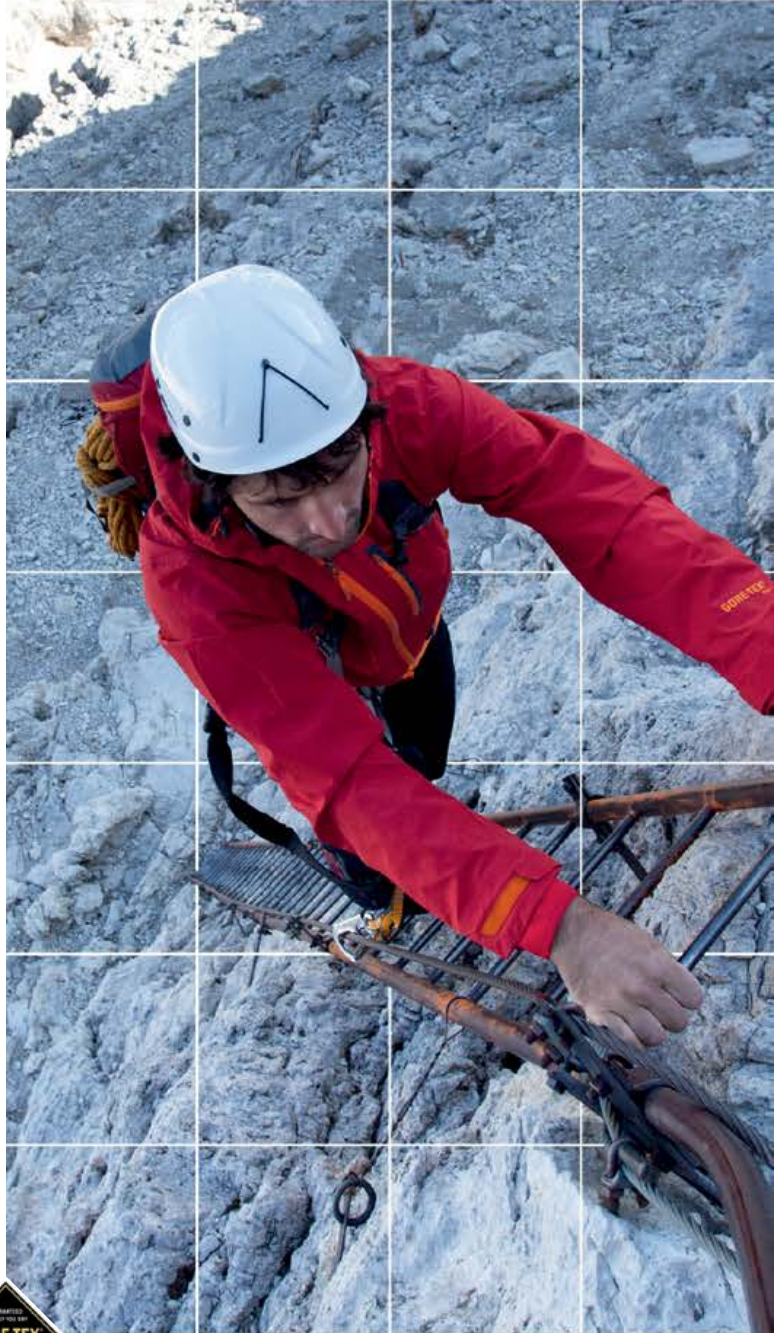
Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura šport, Gregorčičeva cesta 19, Ilirska Bistrica
Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica
Cult, Dolenjska c. 350, Lavrica
Svet športa, Titova 16, Jesenice
Proklimb, Ljubljanska cesta 1, Bled

www.annapurna.si

GORE-TEX® Pro izdelki

Oblačila z GORE-TEX® Pro tehnologijo so so izdelana za maksimalno čvrstost in so namenjena brezkompromisni in dolgoročni uporabi. 3-slojna konstrukcija.

Srečanje plezalcev v Cornwallu

Britanska gorniška zveza vsako leto organizira mednarodno srečanje plezalcev, ki poteka izmenično pozimi in spomladi. Letos je bilo na vrsti srečanje v grofiji Cornwall, ki leži na skrajnem jugozahodu države in predstavlja eno boljših področij za tradicionalno skalno plezanje v Veliki Britaniji. Srečanje je potekalo od 12. do 19. 5., udeležilo pa se ga je 66 plezalcev iz 22 držav. Iz Slovenije sta se tokrat tja podala Miha Habjan in Jan Podgornik (oba Akademski AO). Plezala sta vsak dan in tako dodobra spoznala tamkajšnjo plezalno etiko, ki tudi v kratkih smereh omogoča močna doživetja. Preplezala sta povprečno pet smeri dnevno in okusila ocene do E4 6a, kot druga v navezi pa tudi več. Za občutek, kaj te ocene pomenijo, je najbolje obiskati te kraje, a za predstavo ponovimo: prvi del ocene predstavlja težavnost, kompleksnost smeri in možnost varovanja in je ocenjen z E1, E2 itd., drugi del pa ocenjuje samo

Jon Morgan in Jan Podgornik v Carn Bara Foto: Miha Habjan

težavnost najtežjega dela smeri in se ocenjuje s 5c, 6a, 6b itd.

Češki peščenjaki in SMAR

Člani SMAR so od 18. do 26. 5. plezali v območju Dečina in Adršpacha. Sever Češke je na bogato posejan s stolpi in stenami iz peščenjaka. Večino ma je v teh predelih tradicija še vedno močno zakoreninjena in to predstavlja največji čar tamkajšnjega plezanja. Tudi smeri starejšega datuma so na račun tega še vedno toliko težavne, kot so bile v času nastanka. V najbolj strogih območjih je zatikanje vozlov in vpenjanje redkih jeklenih obročkov edina možnost varovanja in padci so dopustni le redkokdaj. Prav tako ni dovoljena uporaba magnezija. V Dečinu jih je usmerjal lokalni vodnik Karel Belina, ki jih je uvedel v skrivnosti vozlov za varovanje, v Adršpachu pa Petr John. Z njuno pomočjo so stopnjevali težavnost smeri in se privajali na svojevrsten način plezanja. Sicer večino kratke smeri ob spoštovanju stroge etike plezanja postanejo male mojstrovine in celodnevne avanture. Akcije so se udeležili

Luka Krajnc, Tadej Krišelj, Luka Lindič, Nejc Marčič, Martin Žumer in Marko Prezelj. V Dečinu se jim je pridružil še Tomaž Jakofčič, v Adršpachu pa Miha Gašperin.

Prvenstvene pri nas

V četrtek, 6. 6., sta Miha Zupan (AO Tržič) in Davor Ržek (Akademski AO) plezala v Tegoški gori v grebenu Košute, Miha tako ljubega prizorišča. Linija, ki sta si jo izbrala, poteka v območju starejše smeri. Dodala sta ji nekaj svojih variant in jo poimenovala **Divje rože** (VI/IV-V+, 250 m). Do vrha stene sta potrebovala pet ur. Ali gre res za novo smer ali bolj variante že obstoječe, bo povedal čas. Že v soboto, 9. 6., je nastala nova smer v južni steni Toplarja, ponovno v grebenu Košute. Miha Zupan in Sebastian Potočnik (AO Kranj) sta preplezala smer **Samo doma ne** (V+/II-IV+, 550 m). V severni steni Toplarja je 21. 6. nastala še ena najverjetneje nova smer. Iztok Tomazin (AO Tržič) je v solo

Toplar; levo Tomazinova smer Spet doma, desno Zupanova Samo doma ne Foto: Miha Zupan

vzponu v solidni skali z redkimi krušljivimi prehodi v treh urah preplezal smer **Spet doma** (IV/III, 530 m). S tem je odgovoril na prej omenjeni vzpon mlajše generacije tržiških alpinistov. Ne glede na ime smeri pa glede na zvrst dejavnosti vsi sodijo v isti žakelj.

Mihov opus se je nadaljeval v Debeli peči, kjer sta z Jakom Slaparjem (AO Tržič) preplezala vstopno in izstopno varianto **Tržiške smeri** (VI+, VI/IV-V+). Vstopila sta desno od originala in se po raztežaju usmerila nazaj levo v originalno smer, plezala po njej ter izstopila precej desno od nje. Zgornja, izstopna varianta deluje res markantno in izpostavljenost, ko vodi skoraj vodoravno nad previsi in po strmi steni naravnost na rob Debele peči.

Zidna stena in Lešarjeva peč

Poročanje o novih vzponih v dolini Mlinarice bo, kot kaže, tudi letošnja stalnica. V soboto, 18. 5., sta Domen Košir in Peter Bajec (AO Železničar) v Zidni steni preplezala novo smer z imenom **Ni še poletje** (IV+/III-IV, 280 m). Spodaj poteka levo od smeri Agava, nato jo preseka in

nadaljuje desno od nje. Smer, podobno kot ostale, poteka v dobri skali, najde pa se tudi kakšno krušljivo mesto ali moker kamin.

16. 6. so člani AO Železničar ponovno udarili v dolini Mlinariče. Primož Bregar, Domen Košir in Peter Bajec so v Lešarjevi peči po logični liniji med smerema Po črni lisi in Smerjo ob stolpu speljali **Smer treh kozlov** (V/III–IV+, 400 m, 5 h). Smer poteka levo ob izrazitem stebričku na mestu, kjer se Lešarjeva peč zalomi v zatrep pod severno steno Planje. V nadaljevanju sledi ploščam in cilja kamin-žleb v zgornjem delu smeri. Malo nad tem se s prečenjem v levo vzpon zaključni na pobočju Razorja.

V Julijcih

Kot že kar nekaj let so člani AO Radovljica zelo aktivni zlasti nad dolino Krme, pa tudi drugje po Julijcih. Klemen in Martin Žumer sta opravila ponovitev **Tržiške smeri** (VII–, A2/VI, 300 m) v Draškem Vrhu. Skupaj sta preplezala še **Parižanko** (VI+/V, 300 m) v Debelem vrhu in smer **Belač-Zupan** (V+, 500 m) v Šitah. Matevž Mrak in Urška Rebec sta v Trapezu Draškega vrha opravila s **Spominsko smerjo Tomaža Ažmana** (VI+/V–VI, 400 m). V Zadnjiškem Ozebniku sta Jurij Hladnik in Ana Kosmač preplezala **Gorsko rožo** (7a+, 310 m). V soboto, 15. 6., je Toni Groblar (AO Cerčno) z Andrejem Bašljem preplezal **Sekločevo** (V, A1/IV+, 400 m) v Debeli peči.

Grmadniška smer

Gašper Kresnik in Marko Mavhar (oba AO Grmada Celje) sta 19. 6. v Mali Rinki preplezala novo smer, ki jo je Marko opazoval že lep čas. Poimenovala sta jo **Grmadniška smer** (VI/V, 350 m). V smeri sta pustila 15 klinov in ponavljavcem precej olajšala delo. Smer vstopi levo od Direktno in poteka v navpični liniji do roba stene. Po zajedi levo od prvega previsa in po kaminih na steber ter naprej na skupno stojišče z Direktno. Od tu rahlo levo navzgor proti logičnim prehodom preko previsov nad

Vzhodno smerjo. Nad previsi najprej po polici desno, nato pa naravnost navzgor na raz, kjer se združi z Vzhodno smerjo in vodi po njej do vrha.

Gore čez mejo

Na Biokovem sta plezali Vesna in Petra Hadalin (AO Cerčno), med drugim sta preplezali tudi eno prvenstveno smer. Pod Pločom sta ponovili **Palinko** (VI–/IV, II–III, 150 m) in **Podvozje** (IV/II–III, 250 m), v vrhu Pičet pa sta potegnili svojo linijo in jo poimenovali **Veter v laseh** (IV+/II–III, 300 m). Nazadnje sta ponovili še smer **Veliki Macan** (V–/III–IV, 165 m), ki je menda ena najlepših tam doli.

*Novice je pripravil
Peter Mežnar.*

NOVICE IZ TUJINE

Češka z novo smerjo v Talung Peaku

Češka plezalca Marek Holeček in Zdenek Hruby sta maja preplezala novo smer v 7349 metrov visokem Talung Peaku v neposredni bližini Kančendzence. 2500-metrsko smer (M6+ WI6) sta v alpskem slogu zmogla v sedmih dneh. To je lepa smer po izrazitem steburu, (malo) se pa zalomi pri podatku, najdenem na češki spletni strani praguemonitor.com, da sta na ta način osvojila še deviški vrh. Zadeva preprosto ne drži, na Talungu sta namreč stala že Andrej Štremfelj in Marko Prezelj leta 1991, ko sta se aklimatizirala za Južni raz južnega vrha Kančendzence. Tudi ona dva sta se na Talung povzpela po novi smeri, in sicer z zahodne smeri, pa še onadva sta opravila "še" drugi vzpon na vrh. Čeprav obstajajo solidni pregledi vzponov na (pomembnejše) nepalske in tibetanske vrhove, prihaja v zadnjih časih do različnih "pomot", zmešnjav in nevednosti, podobno kot npr. v perujski Cordillero Blanci. Pri Talungu ne bi smelo biti problema. Podatki so dostopni vsakemu, ki v iskalnik odtipka ime tega sedemtisočaka.

Alpinista iz BIH splezala na Matterhorn

Armin Gazić in Haris Kalajdž- isalihović sta prva državljana Bosne in Hercegovine, ki sta preplezala slavno severno steno Matterhorna. Pozno popoldne 17. junija sta priplezala na vrh po Schmidovi smeri in sestopila do bivaka Solway, kjer sta prespala. Tudi nadaljnji sestop je potekal brez težav. Pred tem sta se Armin in Haris za aklimatizacijo povzpela na bližnji Breithorn. Oba plezalca se sicer ukvarjata z vsemi zvrstmi plezanja, od športnega (Armin je bil leta 2008 državni prvak) do težjega lednega, in imata na svojem seznamu že nekaj prvenstvenih smeri, v glavnem v Bosni in Hercegovini. Posebno poglavje je obema plezalcema predstavljalo zbiranje denarja za ta alpinistični projekt, ki ga v tamkajšnjem okolju že sicer primanjkuje, za tako dejavnost, kot je plezanje, pa sploh. A fanta sta verjela v svoj projekt, ki sta ga zastavila tudi medijsko, in končno sta lahko odšla v Švico. Preplezana severna stena Matterhorna je gotovo zgodovinski dogodek za bosansko-hercegovske alpiniste in velik korak naprej pri mlajši generaciji, na splošno pa pomeni ponovno priključitev dogajanju v sodobnem alpinizmu.

Odlično v Yosemiteih

Mnogi plezalci, ki so bili večkrat v Yosemiteih in so preplezali več smeri v Capu¹ in Half Domu, Liberty Capa sploh nikoli niso videli. Nahaja se namreč v "zaodrju" velike yosemitske scenografije, kar pa ne pomeni, da je stena kaj bolj "poceni". Nasprotno. V tem redko obiskanem monolitu – z dostopom se je treba precej bolj potruditi kot s tistim do, na primer, Nosa, kjer se dostop meri skoraj v sekundah – do sedaj sploh še ni bilo prosto preplezane smeri. No, zdaj jo ima tudi Liberty Cap in niti približno ni lahka. Cedar

Wright, lokalce iz Yosemitev, ki ima na vesti sicer številne zelo dobre vzpone in prvenstvene smeri po vsem svetu, ter njegov soplezalec Lucho Rivera sta svojo smer, ki sicer delno poteka po smereh Original Southwest Face, Direct Southwest Face in Bad Moon Rising, ocenila z "nekaj med 5.12c in moderno 5.13a", kar znese nekaj med 7b+ in 7c+. "Težko je oceniti dejansko težavnost in to prepuščava ponavljavcem," je povedal Wright. "Težavnost smeri ni v posameznih raztežajih, ampak v vzponu v enem zamahu oz. dnevu, ne da bi ti 'razneslo' roke." Razen peščice svedrov v smeri Original Southwest Face in dveh novih, ki sta ju dodala sama, vse skupaj poteka z varovanjem z metulji in zatiči, samo sem in tja s klini. Novo prosto povezavo in nekaj novega terena sta imenovala Mahtah, kar je sicer domače indijansko ime za Liberty Cap. Vsa smer je dolga 16 raztežajev. Cedar Wright je smer ocenil za svojo najboljšo novo smer in plezanje za tipično *Big Wall Trad* plezanje.² Oba plezalca sta smer preplezala prosto in v enem zamahu (dnevu) zadnjega letošnjega majskega dne.

Šestdeset let prvega vzpona na Everest

Leta 1953 je bila organizirana angleška odprava pod vodstvom Johna Hunta, ki je poskušala osvojiti Everest z južne, nepalske strani. Po dveh mesecih naporov so postavili zadnji tabor na višini 8500 metrov, iz katerega sta se 29. maja 1953 odpravila Novozelelandec Edmund Hillary in Šerpa Tenzing Norgaj. Okrog devetih sta oba plezalca dosegla južni vrh in kmalu prišla do skalne pregrade, ki se danes imenuje Hillaryjeva stopnja. Ob pol dvanajstih dopoldne sta kot prva človeka stopila na vrh Everesta. V šestdesetih letih so alpinisti na Everest potegnili skoraj dvajset smeri, med katerimi Jugoslovanska iz leta 1979 še vedno velja za kompleksno najtežjo. Kot najvišja

² Plezanje težkih smeri v velikih stenah, kjer plezalci pogosto preživijo tudi več dni in noči.

¹ Znamenita stena El Capitan.

gora sveta je bil Everest – Šerpe imenujejo goro sicer Sagarmata, Tibetanci Čomolungma, pred imenom Everest (po angleškem geodetu) pa je bila angleškim zemljemercem znana kot Peak XV – pravi poligon za vsakovrstne rekorde in posebne dosežke, ki so bili bolj ali manj povezani z alpinizmom. Med številnimi omenimo prvi polet s padalom, ki ga opravil Jean Marc Boivin leta 1988, prvi vzpon brez kisika in prvi solo vzpon brez kisika (Messner), svojevrstni posebnež pa je tudi Apa Sherpa, ki je na vrhu Everesta stal kar 21-krat. Kot smo že poročali, je pred kratkim Juičiro Miura stal na vrhu pri 80 letih. Seveda je ne nazadnje treba omeniti tudi prvo neprekinjeno smučanje z vrha, ki ga je izvedel Davo Karničar (2000), deset let pred tem pa sta Marija in Andrej Štremfelj dosegla vrh Everesta kot prvi zakonski par.

Na Everestu tudi Makedonka

Sredi maja se je na vrh Everesta povzpela tudi prva Makedonka.

Na najvišji vrh sveta je stopila 31-letna slikarka in alpinistka Iliina Arsova. Še pred dvema mesecema je z njeno odpravo kazalo bolj slabo, seveda zaradi financ. Takrat je zapisala: "Makedonija je pač igrišče, kjer so obljube o denarni podpori športnikom samo šala." No, pa ji je očitno le uspelo odriniti v Nepal in tudi osvojiti vrh najvišje gore sveta, na kar se je – predvsem finančno – pripravljala tri leta.

Novice je pripravil
Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Odgovor na pismo

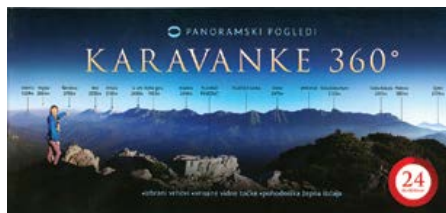
V junijski številki PV je bilo v pismih bralcev objavljeno pismo Toneta Škarje kot odziv na recenzijo knjige Sanje Koroška 8000, v katerem je med drugim napisal: "PZS je odpravo finančno podprla in za to ni postavljala prav nobenih pogojev." To je res. Vendar se moja pripomba v knjigi nanaša na pogojevanje generalnega pokroviteljstva PZS in ne na finančno podporo Komisije za odprave v tuja gorstva. Na straneh 151 in 152 knjige Sanje Koroška 8000 piše: "Veseli smo, da nas je Komisija podprla tudi finančno. Bil je celo predlagano, da Planinska zveza Slovenije prevzame generalno pokroviteljstvo, le dva člana iz drugih delov Slovenije da naj vzamemo s sabo. S tem se nismo strinjali, saj smo želeli povsem čisto koroško odpravo." Koroška odprava ni prva (in niti zadnja), ki jo je Komisija za odprave v tuja gorstva finančno podprla. To ne pove dosti o sami koroški odpravi, razen da je bila vredna podpore. Zato se mi v recenziji tega ni zdelo potrebno posebej omenjati. Toda dejstvo, da so Korošci zavrnili generalno pokroviteljstvo Planinske zveze Slovenije, ker ga je pogojila z udeležbo dveh alpinistov iz drugih krajev Slovenije, je bilo po mojem mnenju treba izpostaviti, ker veliko pove o karakterju koroške odprave.

Mire Steinbuch

LITERATURA

Razgledi s Karavank

Jernej Kokelj in Borut Kokelj: **Karavanke 360°. Panoramski pogledi. Samozaložba J. Kokelj, Lesce 2012.**

V zbirki Panoramski pogledi je izšla po Julijskih Alpah 360° že druga knjižica panoramskih pogledov, tokrat s 24 točk v Karavankah. Od Peči na Tromeji do Uršlje gore sta avtorja (sin z očetom) na izbranih razglediščih na računalniško "združenih" fotografijah prikazala v krogu 360° širne razglede na bližnje in daljne gore. Karavanke, ki so kot gorstvo morda manj "fotogenične" od sosednjih Julijcev in Kamniško-Savinjskih Alp, so zaradi svoje edinstvene zemljepisne lege odlično razgledišče na višje sosede in tudi na daljne gore v Avstriji in Italiji, tja do Visokih Tur in Dolomitov. Avtorja sta to s pridom izkoristila pri pripravi svojega dela. Štiriindvajset panoramskih pogledov je bilo izbranih s skrbno izbranih točk, s katerih sta avtorja lahko na najbolj informativen način prikazala širne razglede, ki se ponujajo s karavanških vrhov. Če bi hoteli to delo označiti karseda na kratko, bi lahko samo rekli: odlično in brezhbno! Fotografije so tehnično izjemno dobre in samo predstavljamo si lahko trud obeh avtorjev, ki sta se morala gotovo po večkrat povzpeti na kako izmed 24 razglednih točk, da sta ujela primerne vremenske pogoje za čim bolj kvalitetne posnetke. Nekateri panoramski pogledi so posneti tudi v snežnih razmerah, kar knjižico samo popestri. Prav tako se tu in tam na posnetkih pojavijo ljudje,

kar delo spet simpatično popestri. Napisi vrhov z nadmorskimi višinami (in ne samo vrhov) so izpisani natančno (v narodnostno mešanih območjih tudi dvojezično), z okusno izbranimi in primerno velikimi črkami. Napak enostavno ni! Knjižica, ki jo zlahka spravimo tudi v nahrbtnik, bo odličen popotni tovariš tako tistim,

ki začenjajo s pohodi v slovenski gorski svet, kot tudi tistim, ki so prepričani, da že vse poznajo in da se nimajo več

kaj naučiti. Vsem gornikom jo lahko najtopleje priporočimo! In nestrpnost bomo čakali na naslednji knjižni podvig obeh avtorjev – Kamniško-Savinjske Alpe 360°.

Andrej Mašera

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

V soboto, 29. junija, je bila Planinska zveza Slovenije (PZS) ena izmed soorganizatorjev čudovitega dogodka **Po alpskih dolinah s kolesom in peš!** Organizirali so rekreativno kolesarjenje iz Mojstrane v Radovno in Krmo, pohod do Pocarjeve domačije in bogat spremljalni program pri Slovenskem planinskem muzeju (SPM), kjer je večer poprej potekal še filmski večer. Predstavili so Vozne rede v Alpah 2013, ki jih je Cipra Slovenija skupaj s partnerji (tudi Planinsko zvezo) izdala že peto leto zapovrstjo. Znova je zaživelo spletno včlanjevanje prek spletne strani PZS, objavili so razpis za najvišja priznanja PZS za leto 2013, vse ljubitelje gora pa so obvestili o nespremenjenih cenah izdelkov založbe PZS kljub vladnemu dvigu davka na dodano vrednost s 1. 7. 2013. Z Nedelom že drugo leto zapored PZS vabi vse

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

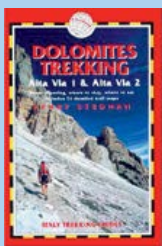
Pestra izbira knjig s področja gorništvu, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Henry Stedman:
Dolomites
Trekking - AV1
& AV2: Italy
Trekking Guides

Trailblazer

Publications

(mehka vezava; 178
strani; barvne
fotografije; cena
16,95 €)

Dolomiti - vsaki očarajo, dve najbolj priljubljeni pohodni poti. 52 podrobnih zemljevidov, opisi poti, čas trajanja, mesta za bivanje in zanimivosti ob poti.

Bogastvo odprav do najbolj oddaljenih in neverjetnih lokacij na svetu.

Dih jemajoče fotografije, izjemen tekst in fascinantno življenje Ines Papert.

Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

Dušan Mravlje

Tek – moja norost

Knjiga, ki na podlagi petintridesetletnih izkušenj in 300.000 pretečenih kilometrih odgovori na vsa vprašanja, ki mučijo tekače.

PREDNAROČNIŠKA CENA:

19,99 € + poština

(redna cena 24,99 €)

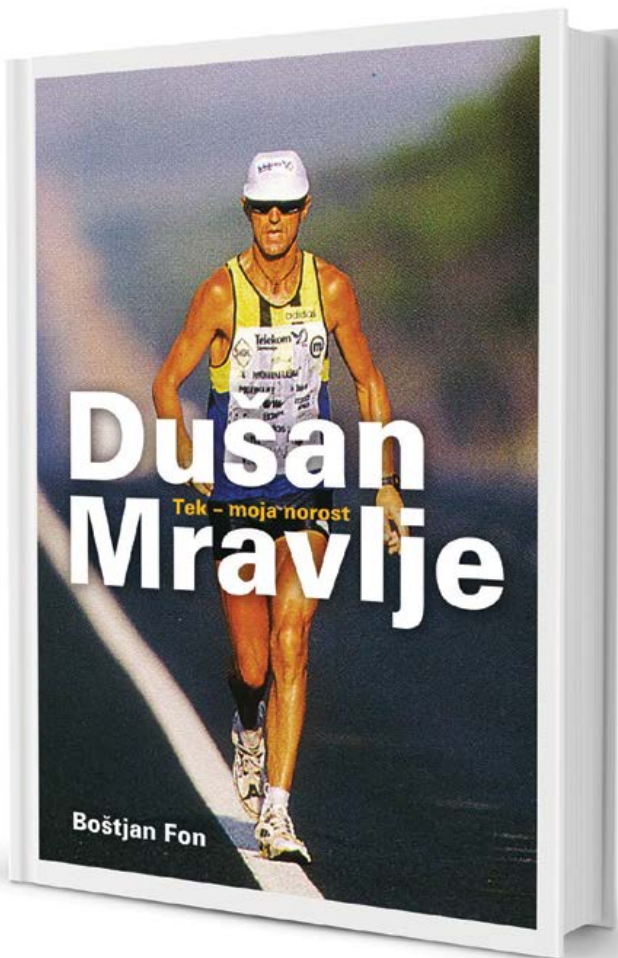
Izid oktober 2013.

04 5320 200

✉ zalozba@didakta.si

🌐 www.didakta.si/tek

 DIDAKTA

SLOVENSKA PISATELJSKA POT

VODNIK PO DOMOVANJIH 106 PESNIKOV IN PISATELJEV

V knjižnem vodniku lahko preberete zanimivosti o slovenskih pisateljih, njihovem življenju in delu. Vodnik povezuje rojstne hiše, spominska znamenja ter kraje, ki so v pisateljevem življenju in ustvarjanju pustili poseben pečat. Besedilo dopolnjujejo barvne fotografije.

Cena 24,99 € + poština

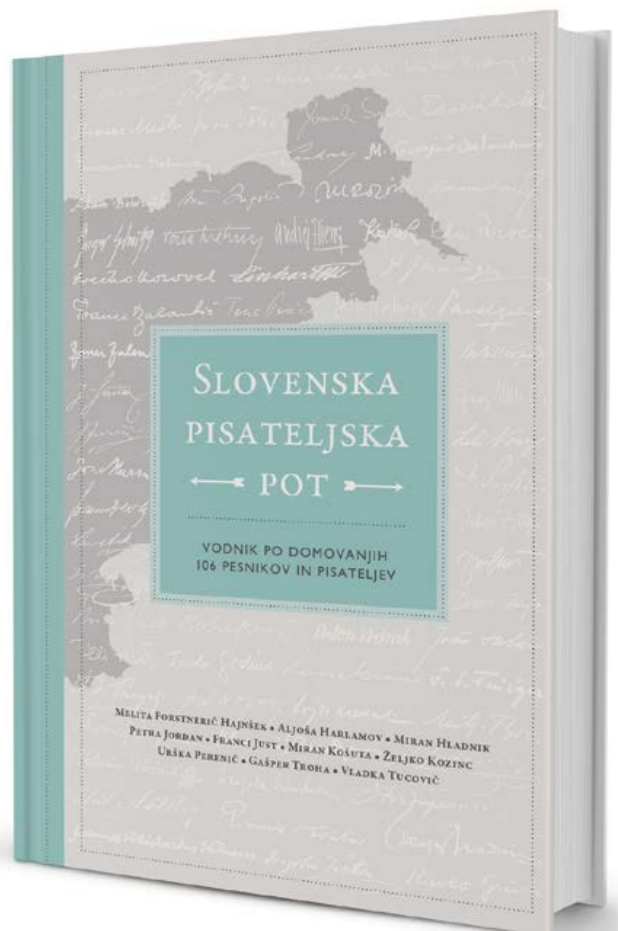
04 5320 200

✉ zalozba@didakta.si

🌐 www.didakta.si/spp

 DIDAKTA

Ljubitelje gora, da v akciji **Izberimo najbolj priljubljeno planinsko kočjo 2013** glasujete za svojo najbolj priljubljeno planinsko kočjo. Ob podpori Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Svetovnega slovenskega kongresa, Triglavskega narodnega parka, Slovenskega gorniškega kluba Skala – zveze gorniških klubov in SPM pa je povabila mlade po letih in srcu na **Planinski dan pod Triglavom** (5. 7. 2013).

Za planinska društva je PZS sredi junija organizirala delavnico o **prostovoljstvu**. Od uveljavitve novega Zakona o prostovoljstvu, ki je na to področje prinesel določene novosti, je namreč minilo že dve leti. Zanimiv je podatek, da je več kot dvajset odstotkov društev vpisanih v razvid prostovoljskih organizacij planinskih društev, kar kaže na veliko angažiranje planincev na področju organiziranega prostovoljstva. Na 16. seji upravnega odbora (UO) PZS sredi junija so sprejeli rebalans, spregovorili so o problematiki planinskih koč in cen v njih ter ostalih aktualnih stvareh. Na dan državnosti je predsednik republike Borut Pahor na predlog PZS vročil odlikovanje **red za zasluge** Planinskemu društvu Ljubljana-Matica "za vsestranski prispevek pri razvoju slovenskega planinstva in ob 120. obletnici društvenega dela". Visoko odlikovanje je zahvala za prispevek slovenskega planinstva k slovenstvu ter oblikovanju slovenske države. V Planinskem učnem središču Bavšica je 15. in 16. junija 2013 potekala **mednarodna seja Komisije za tekmovalno ledno plezanje** Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA. **Komisija za turno kolesarstvo** PZS je v dveh ločenih koncih tedna usposabljala nove turnokolesarske vodnike, ki so se kalili v teoretičnih in praktičnih znanjih in veščinah.

Vodniška komisija je objavila razpis za zbiranje predlogov priznanj Vodniške komisije PZS za leto 2013, v letu 2012/2013 pa je pridobila kar enajst novih inštruktorjev planinske vzgoje. Športni plezalci so znova dobro tekmovali na tekmah svetovnega pokala v balvanskem plezanju, za uvod v državno prvenstvo (težavnost) pa sta na prvi tekmi v članskih kategorijah zmagala Domen Škofic in Mina Markovič.

Alpinisti so poročali o novih smereh v slovenskih gorah, slovenska mladinska alpinistična reprezentanca pa o plezanju v peščenjaku na Češkem, kjer so se pripravljali tudi za jesensko skupno odpravo. Komisija za alpinizem je povabila na vseslovenski tabor alpinističnih družin 2013, ki ga bo od 20. do 27. julija 2013 v območju Civette in Moiazza organiziral Alpinistični odsek PD Rašica.

Komisija za planinske poti je poročala o izpopolnjevanju markacistov PZS in o stanju (popravljenih, zaprtjih itd.) na planinskih poteh. Vse zagnane markaciste PZS in ostale ljubitelje gora, ki bi želeli pomagati, je komisija povabila na 1. Tončkov dan (6. 7. 2013 na območju Vršiča) v spomin na dolgoletnega načelnika komisije in podpredsednika PZS Toneta Tomšeta.

Gospodarska komisija je pozvala planinska društva, ki upravljajo planinske kočje I. kategorije, k sodelovanju s Podkomisijo za visokogorske postojanke, ki naj bi delovala v okviru Gospodarske komisije PZS.

Poročali, vabili in pisali so tudi o zanimivih dogodkih društev in drugih pomembnih planinskih stvareh. Dobrodošli v naši dobri družbi – tudi na spletni strani PZS, www.pzs.si, ter družabnih omrežjih (Facebook: <http://www.facebook.com/PlaninskaZvezaSlovenije>, twitter: @planinskazveza).

Zdenka Mihelič

Posvet o problematiki vožnje v naravnem okolju

V prostorih Državnega sveta je 20. junija 2013 v organizaciji Planinske zveze Slovenije (PZS), Lovske zveze Slovenije (LZS) in Ribiške zveze Slovenije (RZS) potekal posvet o problematiki voženj v naravnem okolju. Po uvodnih pozdravih predsednikov LZS, RZS ter podpredsednika PZS so predstavniki vladnih in nevladnih organizacij z zanimivimi referati z različnih zornih kotov osvetlili obravnavano tematiko. V razpravi so lastniki gozdov in kmetijskih zemljišč, naravovarstveniki in ostali predstavili svoja stališča in poglede na obravnavano problematiko. Zaključki posveta so bili, da je treba vožnjo v naravnem okolju urediti čim prej s samostojnim zakonom, ki mora postaviti jasno ločnico med vožnjo s kolesi in motornimi vozili.

Vzpostaviti se mora učinkovit nadzor in kršitelje ustrezno sankcionirati. Nevladne organizacije predlagajo, naj se v nadzor vključijo tudi njihovi prostovoljni nadzorniki. Treba je urediti registracijo vozil in določiti omejena območja (poligoni, opuščeni kamnolomi), kjer bo vožnja dovoljena z zakonom. Nevladne organizacije upajo, da bo Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, ki je pristojno za to področje, čim prej začelo s pripravo ustrezne zakonske ureditve, same organizacije pa bodo svoje člane tudi v prihodnje ozaveščale o primernem obnašanju v naravnem okolju.

Gorazd Gorišek

4. Dan Alpske konvencije v Mojstrani

V Mojstrani so 28. in 29. junija letos že četrto leto zapored organizirali Dan Alpske konvencije. Namen prireditve

je opozoriti na občutljiv alpski prostor, predstaviti pomen Alpske konvencije in posebnosti alpskih dolin, pomen ohranjanja narave in kulturne dediščine ter spodbuditi obiskovalce, da alpske doline obiskujejo na okolju prijazen način. Osrednji dogodek 4. Dne Alpske konvencije je bil v soboto, 29. junija 2013, pod geslom Po alpskih dolinah s kolesom in peš – iz Mojstrane v Radovno in Krmo! V jutranjem soncu so se na pot najprej podali pohodniki. Trkilometrski pohod od Psnakove žage do Pocarjeve domačije ni bil naporen niti za dveletne udeležence. Za pohodniki so se na pot podali še kolesarji, ki so lahko izbirali med daljšim (do Krme) ali krajšim kolesarjenjem (do

Pocarjeve domačije). Medtem ko so rekreativci premikali svoje sklepe, so se pred Slovenskim planinskim muzejem odvijali kulturni program in izobraževalne delavnice. Pogumni so se lahko preizkusili tudi na plezalnem stebru. Na stojnicah so obiskovalci dobili informacije o aktivnostih organizatorjev dogodka ter gostujočih organizacijah, med njimi tudi dveh iz tujine. Pohodnike in kolesarje sta po vrnitvi v Mojstrano čakala topel obrok in prijetno druženje. Protokolarni del dogodka so poleg slavnostnih govorcev obogatili še folklorne, pevske in godčevske skupine. 4. Dan Alpske konvencije so organizirali Planinsko društvo Dovje-Mojstrana, Triglavski narodni park, Planinska zveza Slovenije, Cipra Slovenija, Slovenski planinski muzej in Hiša pr' Katr' s sodelovanjem Ministrstva za infrastrukturo in prostor ter Stalnega sekretariata Alpske konvencije.

Zdenka Mihelič

poletna
DOŽIVETJA
NARAVE

vsak petek ob 17.02h
na radiu Ognjišče

<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja/>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 270 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje druži nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopice drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

